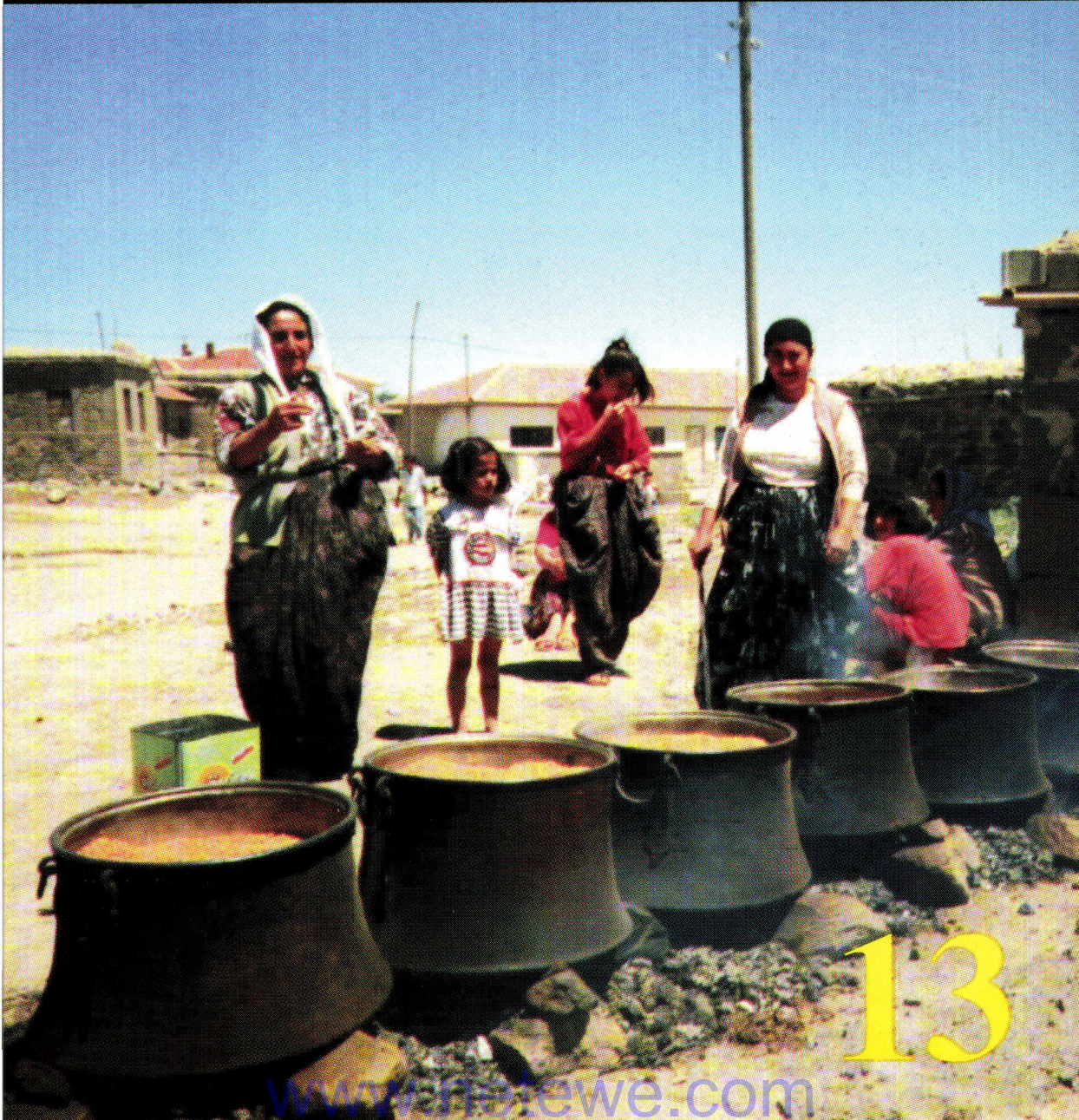

kovara huneri, çandı u lekolinî ya kurden anatoliya navîn

bîrnebûn

BIHAR/HAVÎN 2001

13

www.netewe.com

birnebûn

TIDSKRIFTEN UTKOMMER 4 NUMMER PER ÅR.
SÈ MEHAN CARÊ DERDIKEVE/ÛÇ AYDA BIR ÇIKAR.

UTGES AV APEC-FÖRLAG AB

BIHAR/HAVÎN 2001

ANSVARIG UTGIVARE

Ali Çiftçi

REDAKSİYON

A. Çiftçi, B. Darı, Dr. Mikaili, Hacı Erdoğan, M. Bayrak,
M. Duran, M. Özgür, N. Ateş, S. Asê, V. Duran

ADRESS

Navnîşana li Swêdê

Box: 3318, SE 163 03 Spånga/Sverige

Telefon: 0046-(0)8-761 81 18 * Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-POST

info@birnebun.com

INTERNET

www.birnebun.com

Navnîşana li Almanyayê:

Özgür/Birnebûn Postfach 900348, 51113 KÖLN/Almanya

Telefaks: 0049-(0)2203-301630

BIHA/FIYATI:

Europa: 10 DM(5 euro) * Türkiye: 5 DM karışılığı TL

Abone (2 yıllık bedeli):

İsveç: 400 SEK • Almanya: 80 DM

Türkiye banka hesap numarası:

F. Yıldız Vakıf Bank Polatlı Şubesi

Hesap No: 00158001 445398272

İsveç hesap numarası:

(Birnebûn) postgiro: 468 65 12-7

Almanya hesap numarası: M. Özgür

Stichwort "Birnebûn" Deutsche Bank-Köln

Konto Nr: 5912662 BLZ: 37070060

BELAVKIRIN / DAĞITIM

Türkiye

Toplum Kitabevi / Remzi İnanç

Bayındır sok. 22/1, 0642 Yenışehir / Ankara

Tel: 0312/434 25 43

Medya Kitabevi / Selahattin Bulut

stiklal Caddesi, Elhamra Pasajı No: 258/6 Beyoğlu-İst.

Hollanda

Neçirvan Qilori

Postbus 419' 3300 AK Dordrecht / Nederland

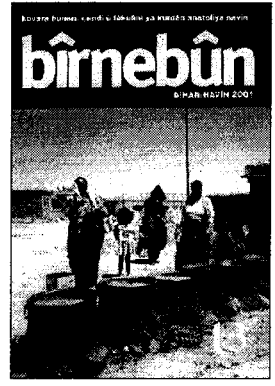
Tel: 0031-62 4663655 * Gironummer: 739 81 58

ÇAP / BASKI

Apec-Tryck & Förlag AB

ISSN 1402-7488

Her nivîskar berpirsiyarê nivîsa xwe ye. Mafe redaksiyonê heye ku
tişên ji Birnebûnê re tên, serrast û kurt bike. Nivîsarên ku ji
berpirsiyarên xwe nabin ji li xwedî nayên vegeandin.

Wêneyên bergê:

Qerecedax (Xelika)

Foto: Sefoyê Asê

NAVEROK/ İÇİNDEKİLER

1 Ji BİRNEBÛNÊ

Ali Çiftçi

3 NAMEYÊN ji XWENDEVANAN/Okuyucu mektupları

6 MEHMET ASLAN KAYA(Sidiq)

Ali Çiftçi

7 ORTA ANADOLU KÜRTLERİ'NİN DERĞİSİ: BİRNEBÛN

Naci Kurlay

9 ŞEVEK LI XELİKA

M. Şirîn DAÇ

14 GAWESTİYAYÎ Û KOÇEREN KURDAN

Oedri Cemil Paşa

15 MIRDÊSAN Û GAWESTİYÊN WAN

Osman Sebrî

18 Rojek ji jiyîna dîne gund-1

Nuh Ateş

23 ORTA ANADOLU'DA KÜRT GERÇEKLİĞİ VE KURUMLAŞMA

Nuh Ateş

30 BİRNEBÛN'UN KOPENHAĞ TOPLANTISINDAN İZLENİMLERİM

Muzaffer Özgür

33 Bir dil ve bir İNSAN

Celadet Ali Bedir-XAN (WERĞERA tirkî: Sefoyê Asê)

36 HEVALRIYA NOFEL Û DENİZ GEZMİŞ

Muzaffer Özgür

40 Helbest

Mem Xelikan

41 Helbest

Osman Alabay (Curukî)

43 STRANÊN FOLKLORİK

Berhevkar: Mem Xelikan

46 Ji Yayla Çolê Hasan Nergîz

47 Nîfirên aliye me

Meliha Özgür

49 „KÜRTLER, YEZİDİLER, SEKİZBUKLELİLER VE
MEZOPOTAMYA'NIN DİĞER HALKLARI“

Mehmet Bayrak

62 ÇÛYINA BAŞÛRÊ KURDISTANÊ

Ali Çiftçi

Ji Bîrnebûnê

Xweza (tabî'et) quweta xwe, di biharê de herdem bi eynê qudretê nişan dide. Tu dinêrê, ji nişkeve her der hişinahî ye. Çêre roj bi roj hildê. Darûber bi taybetî di meha Gulanê de, bi gilûgupik, renekî xweş didin jîyanê. Ev giya û gulê ku di mehên zivistanê de pûç dibin û dimirin, ji nû ve dijîn!

Di mehên biharê de piraniya însanên li dinê, li gor dîrok û kultur xwe destpêka biharê û herwiha ya jîyanê pîroz dikin. Di wan mehên biharê de, herkes dixwazê, jîyana xwe nû bike. Tiştên kevn, dixwazin bi yên nû re biguharin.

Xwendevanên birêz, weşanxana me jî piştî dehûdu salan, xwest xwe nû bike. Cîh û warê me hat guhartin. Ji ber vê, ev hejmar hem bi derengî ket û hem jî di demeke bi lezûbez de hat weşandin. Kêmasiyên wê hejmarê dibekû li gor hejmarên din, zêdetir bin. Em niha de ji we xwendevanên birêz, lêborîna xwe dixwazin.

Destpêka biharê herçiqas jî bo Kurdan, herdem êş û derd bûye, lê dîsan jî wek destpêka jîyanê tê hesabandin. Di destpêka biharê de Kurd, hersal Newrozê wek sembola serhildanê û jîyanê pîroz dikin. Di meha Adarê de, li seranserê welatên Ewropa, gelek şênahiyên Newrozê dibin. Îsal, li welêt jî Newroz bê serêşiyên mezin, bi rihetî û serbest hat pîroz kirin.

Li Tirkîyê, Kurd di destpêka vê çerxa nû de jî, hê wek resmî, ne tine naskirin û ne jî li gor kanûna Tirkîyê, ya bingehîn zimanê kurdî heye.

Di dawîya 1999 an, li Helsînkê, Tirkîye jî aliyê welatên Yekîtiya Ewropa (YE) ve wek berendamê YE yê hat qebl kirin. Li gor prensîpên Kopenhagê, divê Tirkîyê di hundirê çar salan de hinek

gawan bavêje û daxwezin jî bo berendametiyê bi cîh bîne.

Yek ji wan daxwazên YE, ji Tirkîyê ev e; ku ji mînorîteyan rê îmkân bîn awekirin, daku bikaribin ziman û kultura xwe pêşxin. Bi gotineka din wek millet xwe bikaribim bi her awahî biparêzin.

Xwendevanên delal, em carê, berê xwe bidin wan 18 mehên ku derbasbûne, bê ka Kurdên Tirkîyê di vê demê de, di aliyê ziman, kultura xwe û her viha di pêşxistina şexsiyeta kurdîtiya xwe de çi bi dest xistine.

Li Diyarbekirê, ku yek ji serbajarê Kurdistana bakûr e, hefta kulturî hat çêkirin. Ziman bi tawayî Tirkî bû. Tiştên ku hatin pêşkeş kirin wek yên Tirkan hatin nîşandan. Heta nivîskarên Kurd, ku ji derweyî welêt çûn Diyarbekirê, nevêrîn bi zimanê xwe, bi xelkê re deng bikin. Gotara xwe bi tirkî gotin. Nekû Kurda nexwest, ji kanûnên Tirkîyê newêrîn!

Hejmara derketina kovar û rojnamên bi kurdî, bi taybetî li Tirkîyê gelek kêmbûne. Kurd her berbi asimilekirineka bi hêz ve terine. Bi kurtî bawerî û intesa li hember zimanê kurdî, her kêmbû ye.

Hepîsxane tije girtiyên Kurdên siyasî ne. Piraniya wan jî bo parastina mafê kurdî hatine girtin.

Di rojevên civînên welatên YE yê de, yek gotin be jî, li ser mafê Kurdan cîh nagrê. Di wan şeş mehên dawî de serokatiya YE yê jî aliyê dewlata Swêd, bi serokatiya Göran Persson ve hat meşandin. Swêd, di van şeş mehan de, di masmediya dinyayê de, bi manşetên mezin cîh girt. Bi taybetî jî, bi civîna YE ya dawî ku li bajarê Göteborgê bû, bi fiyasko, hat nav kirin.

Di hemû van şeş mehan de, ti civînan de, mesela Kurda nehat ser masê. Göran Persson, berî ku serokatiya YE yê bigrê, di parlamentoya Swêdê de, li ser mafê Kurda, pir wekirî dîtî û rexnên xwe li Tirkîyê digirt. Lê mixabin, di van şeş mehên ku bi xwe serokatiya YE dikir de, bê deng ma.

Di rewşeka wiha pir nazîk de, ku zimanê kurdî ber bi wendabûyîne ve diçe, diwê çî bi kirin?

Bi ya me, berî her tiştî, em xwe çawa bê nan û av nahêlin û nikarin bê wan bijîn, divê em zimanê xwe, li her derê wek nan û av bi kar bînin. Ew dîtînen berê ku piraniya kurdên me yê siyasî, (bi ya min, hîn jî di vê dîtîne de ne) weşangeriya xwe bi tirkî dikin û bi taybetî jî meselên balkêş û siyasî, yê herî girîng, bi tirkî dinivîsin. Kurdi, tenê ji berhevkirina folklorîk de, pir hindik bi kar tinin.

Dema ziman di meselên rojane û yê balkêş de aktîv neyê bi karanîn, zaif dimîne. Ya herî xirab jî zimanê tirkî dema di siyaseta rojane de; wek rojnameyeka rojane de, hat bi karanîn, em bixwazin an na, ev ziman, rojane tê bi karanîn û herwiha em bi xwe, di asîmîlekirina gelê xwe de aktîv rol digrên!

Divê em baş li ser vê meselê bifikirin. Ji ber xatirê siyaseta rojane, em nebin ortaxê asîmîlasyonê. Dema em wî zimanî bi kar neynin, ev dê jî bîr be û bimre. Bi mirina wî zimanî re, gelek tişt jî dê pê ra bimirin. Li ser wê mijarê, rehetî Celadet Bedirxan 1942an, di kovara Hewarê, hejmara 40î de nivîsek bi navê *Zilamek û Zimanek*, gotarek nivîsiye. Nivîs li ser Ben-Yehuda, insanekî ku ew roj wek hîmdarê zimanê îbrânî tê nasin. Sefoyê Asê ew nivîs jî kurdî wergerandiye zimanê tirkî. Bi sernivîsa "*Bir İnsan ve bir dil*" hûn dikarin di wê hejmarê de

bixwînin. Ew gotînen Celadet Bedirxan jî bo niha jî hîn aktuel in.

M. Ş. Dağ bi sernivîsa, "*Şevêk li Xelika*" bi kurdî, gotûbêjek bi çend gundiyan Xelika/Qerecedaxê re kiriye.

Gotar li ser wan sî-çel salên dawîyê ne. Di salên dawî de guhartînen mezin li seranserê dinê çêbûn. Di van salên dawî, li piraniya gundên Kurdên Anatoliya Navîn de, di aliyê pêşketina ciwatê û jiyana sosyal de jî gelek guhartînen mezin çêbûne. Li hinek gundan hejmara însanên xwenda gelek bilind bû. Xelika/Qerecedax, yek ji wan e. Însanên bi tahsîlên bilind, welathez û kurdperwer, jî gundê Xelika pir in. Bi pêşketina gundê xelika re tê xuya kirin ku însanên wir welathez in.

Ew heşt hejmarên dawî de, bê îstisna li ser mirina welatperwerekî de, di kovara me de hat nivîsandin. Min pir hêvî dikir ku ew hejmar bê xeberekî mirîne, bêt weşandin. Hazar carî mixabin, îcar jî heval û dostekî heja, ku bi rastî jî kîskê me hemû Kurdan, çû serheqîya xwe. Heval Aslan (Mihemed Aslan Kaya) bi xwe jî Wêranşehrê bû. Kurdperwerekî welathez û dostekî rojên tengasiyê, yê rastîn bû. Em, ji malbat, heval û hugirên wî re, dibên; serê me hemûyan sax be. Gora wî cenet û Rehmeta Xwede lê be.

Li ser Gawestiya û koçerên Kurda, du nivîs; yek ji aliyê Qedri Cemil Paşa û ya din jî ji aliyê Osman Sebrîve hatiyê nivîsin. Herdu nivîs jî bi kurdî ne.

Hûn ê dişan di wê hejmarê de; jî Nuh Ateş, Naci Kutlay, Muzaffer Özgür, Mem Xelikan, Osman Alabay, Meliha Özgür û Mehmet Bayrak, bi nivîsên cûda, ku reng dane vê hejmarê, bixwînin.

Bi hêviya ku li gor dilê we be.

Ali Çiftçi
ali@birnebun.com

Bravo!... ji bo va kovara me...

Silav ji we hemû karkerên Birnebûnê ra! Min, wê rojê, bi tesadûf li ser malpereka, - ez nava vê malperê jî bêjim, di malpera Bulî **Stranên Kurdî** de, - linkeke ji bo Birnebûnê dît û min letiqan, hatim ser malpera we.

Bi rastî hun karekî pir baş, xaş, û pir bi qiymet dikine. Min hinekî nivîsên we xwandin, ez di dilê xwe de çûm gundê me, gundê Memedali(küçük Beşkavak), yanê hun pir baş dinivîsîn. Ez naxwazim çapemeniyên din kritik bikim, feqet kovara Birnebûnê, pir cihekî gring û pir cihekî modern digrê. Heviya min ew e; hun wek ha karê xwe berdewam bikin. Xwendewanên xwe bi nivîsên wiha hin kefxwaş bikin. Ez ê hîn ji we re tiştên din binivîsînim, feqet niha haqas ez dinivîsînim.

Ez di dawiya e-name ya xwe de we hemiyar silav dikim û dibêjim; bimînin di xweşiyê de...!

Mustafa Can

Ji redaksiyonê re ...

Hejmara Birnebûnê ya 12an gihişt destê min. Min kovar jî serî heta dawî xwend û dahurand. Bi rastî jî hêjayî xwendinêbû. Bo ked û xebata we gelekî spas.

Her wiha, ez li Konyayê bi gelek hevalan re ketim têkiliyê û min kovara Birnebûnê bi wan da nasandin. Ew jî gelekî kefxweş bûn û xwestin ku jî îro pê de bibin abone û her hejmara wê bidest bixin. Kurdên Kurdên Anatoliya Navîn, li nirxên xwe yê neteweyî, xwedî derdikevin û dixwazin bi riya Birnebûnê

çand, huner û folklorê xwe bidin jiyandin.

Ez bixwe jî dixwazim lêkolînekê bikim û gelek gotin, biwêj, gotinên pêşyan, zêmar, zargotin, metelokan û hwd. berhev bikim û ji we re bişînim.

Wekî din jî divê ku em bi hev re di têkiliyê de bin û em têkiliyên xwe bi hev re xurtir bikin. Dîsa min çend nivîs û helbestên xwe ji we re şandin. Hunê binirxînin, ger hêjayî weşandinê bin, hunê biweşînin. Biryar ya we ye. Li hêviya bersiv û nirxandinên we me.

Digel silavên biratiyê
Bimînin di xêr û xweşiyê de.

Adar JIYAN

Merhaba Birnebûn Redaksiyonu!

Ben, Kırşehir Pöhrenk köyü sakinlerindenim Birnebûnla tanışmam 6 ay öncesine dayanıyor. Ben Ankara'da okuyorum ve arkadaşlar Birnebûndan söz etmişlerdi, ben de Ankara'da Birnebûnu aramaya başladım en son Toplum Kitapevinde elime geçti. Dergi son derece güzel ama biraz daha Kırşehir Kürtlerinden bahsederseniz bence daha iyi olacak. Birnebûn bence biraz daha reklama ihtiyacı var. Bu iş de bizlere kalıyor. Ben kendim her girdiğim ortamda Birnebûndan bahsedip Birnebûnu övüyorum. Ayrıca hepinizi kutlar ve saygılarımı sunarım

Barış Demirtaş

Değerli Binebun Çalışanları,

Ben, Mezopotamya Kültür Merkezi Sinema Birimi'nde çalışan İç Anadolu bölgesinden (Kırşehir) bir gencim. Babam terziyanlı, annem Taburoğlu'lu.

Biz, bu dönemde İç Anadolu Kürtlerini kendimize araştırma konusu yaptık. Çok ciddi olarak, bu çalışmaya eğiliyoruz. Bu çalışmanın bir ayağında, önemli bir boşluğu dolduran Bîrnebûn dergisi oluşturmaktadır. Daha sağlıklı bir çalışma yapabilmek için sizin bu ana kadar çıkardığınız sayılara ihtiyaç duymaktayız. Derginizin Avrupa da çıkmasından dolayı ulaşmakta oldukça zorlanıyoruz. Eğer, eski sayıları bize göndererek bu çalışmaya katkı sunarsanız seviniriz. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

S. Kurtuluş / İstanbul

Bîrnebûn redaksiyonuna !

Rohat Alakom bîrnebûn 11' de Orta Anadolu Kürt kökenli Kart ve Duman ailelerinin son yarım yüzyılda yaşadığı sosyo-ekonomik değişimi, akraba ilişkilerini irdelemiş. Yazılarını ilgi ve beğeni ile okuduğum Rohat Alakom'u bu çalışmasından dolayı kutlamak istiyorum.

Rohat Alakom bu çalışması ile Orta Anadolu Kürtleri (yakın) tarihine önemli katkılarda bulunuyor. Bakir olan bir alanın farklı yönlerine ışık tutma çabası içine giriyor ve ilgiyle okunabilecek ürünler sergiliyor. Böylesi mütevazı ürünlerin genel Kürt tarihine katkısı ise tartışma götürmez.

Diğer yanda Kürt araştırma ve yazınında Kürtleri belirli bir coğrafik alanla sınırlı tutma alışkanlığının olduğunu biliyoruz. Rohat Alakom bu davranış biçimi ile aynı zamanda „Atlama, Görmezlikten gelme” kolaycılığına kaçan eğilimleri sorguluyor. Bu alana birebir ilgili olanların benimle benzer görüşleri paylaştıklarını söylemek abartılı kaçmaz herhalde.

Beni bu satırları yazmaya iten sebebe gelirsek. Bu tür araştırmalar, kaynaklar kıt, olanaklar zayıf olduğundan bazı handikapları beraberinde taşır. Yazarın subjektif niyeti farklı olsa, amacını aşan ve objektifliği zedeleyen sonuçlar ortaya çıkabilir.

Nitekim bu çalışmada amaç sosyolojik bir olguyu nesnel şartları içerisinde incelemektir. Yazar çalışmanın hemen başında bunu açık bir biçimde ifade ederken şöyle yazıyor: „Özellikle Ankara, Konya, ve Kırşehir yöresindeki bir çok köyde yaşayan bu Kürtlerin, başka yörelerde yaşayan diğer Kürtler ile ilişkileri incelemeye değerdir.” Fakat bunu yaparken sahip olduğu hava ve oldukça iyimser düşünmesi yer yer farklı yönlerin öne çıkmasına sebep olmuş. Söz konusu ailelere mensup şahısların birazda ekonomik çıkar ve koşulların zorlaması ile girdikleri akraba ilişkiler, kendi iradi ve etik tercihleriymiş gibi bir durum ortaya çıkmış. En azından bir okuyucu olarak bendeki izlenim bu yönde olmuştur.

Kuşkusuz bu tür ilişkileri incelemek, Kürtlerin tarihi süreç içerisinde sosyo-ekonomik evrimde yönelim ve tercihlerini ele vermesi açısından önemlidir. Burada önemli olan böylesi tercihlerde hangi faktörlerin daha etkin rol oynadığını ortaya sererken objektif

kalmak ve okuyucuya bu çerçevede bilgiler sunmaktır. Bu veriye tek yanlı, duygusal bir ruhla bezenmiş bilgi ve kaynaklarla varamayacağımız ise bilinir.

Genelleştirme ve parakende yargılama yanlışlığına düşmeden daha açık konuşalım. Söz konusu çalışma gerek hakim olan iyimser hava gerekse kullanılan dil açısından Kart ve Duman ailelerine mensup bu şahsiyetlere haketmedikleri bir konumu bahş etmiş. Bahsi geçenleri tanımayan bilmeyenlere farklı bir resim sunulmuş.

Geçmişte bölgenin en büyük ve etkin ailesi olarak tanınan Kartlar o dönem devletle sorunsuz ilişkileri ile tanınırlardı. Toprak ağalığı ve besicilikle edindikleri gücü, sosyal ve etnik kimlikleri çerçevesinde bir uğraşıya harcadıklarını bilen yoktur. Aksine Bölge halkına karşı acımasız tavırları, yanlarında çalışan işçi ve çobanlara yaptıkları baskılarla tanınırlar bilinirlerdi. Siyasi alanda tercihleri ise ekonomik rantı paylaşımından dolayı olsa gerek tutucu ve gerici partilerden yana olmuştur.

Yazdıklarına itirazı olanlar olabilir. Anlayışla karşılarım. O yıllarda hemen herkesin böyle davrandığını, bu günkü durumdan yola çıkarak geçmişini rahatlıkla yargılayamayacağımızı da söyleyebiliriz. Ama yine de insan; hemen her gün televizyonlarda, gazetelerde Kürtlere edilen küfürlere, sokağa taşan ırkçı linç seromonilerine karşı bahsi geçen ailelere ait bazı şahsiyetlerin kendilerine nasıl hakim olduklarını kılını kıpırdatmadıklarını merak ediyor. Olanakları ve

güçleri olmasına rağmen bir satır yazamamalarını, bir karikatür çizememelerini, bir çığlık atamamalarını gerçekten ama gerçekten merak ediyorum.

Birde orta doğu toplumlarına -aynı zamanda bizde özgü- davranış biçimi olan 'Yüze başka, arkadan başka' alışkanlığını çağrıştıran bazı jestleri kaynak almayı yadırgadım. Birileri çok samimi olduğu bir şahsa „Eşsiz bir yurtseverdir.” tanımlamasında bulunabilir. Bu onun doğal hakkıdır kimsenin söyleyecek bir şeyide olamaz. Ama sosyolojik bir çalışma açısından böylesi jestlerin fazlası ile bir anlam taşımadığı ise bilinmelidir. Her önüne gelen birilerine bu yakıştırmayı yapabilir ozaman işin içinden nasıl çıkarız.

Son olarak şunu belirtmeden geçmeyeceğim. Benim bu mektupla kimseyi incitme veya kötüleme niyetim yoktur. Birnebûn redaksiyonu ve yazarları bu konuda gerekli itinaı göstermesede birnebûn tarihi bir belge olarak kabul ediliyor ve biliniyor. Gelecek kuşaklar yazılanları olduğu gibi algılayacak ve okuyacaklardır. Bu tip araştırmalarda ince eleyip sıkı dokumalıyız ve bazı kıriterlerimiz olacak. Herşeyden önce kendimize haksızlık etmeyelim. Bakın rant ve kariyer peşinde koşmanın, birilerine beğendirmenin aksine selamlanacak bir iş yapıyorsunuz. Tarih ve gelecek kuşaklar bunu unutmaz. Hakkımı verir. Yoksa orta Anadolu Kürt kökenli olmaktan başka özelliği olmayan, o kadar çok kişi ve aile varki.

Saygılarımla !

Tamo Dağdeviren / Ankara

Dostê Bîrnebûnê yê hêja,
Mehmet Aslan Kaya (Sidiq)
bê xatir xwestin...

"Zanebûna xwe bi malê dinê nedida"
"Fikrê wî ci bû, zikrê wî jî ew bû"

Aslan însanekî camêr, dilsoz,
fedekar, nefistok û durist bû.

Ji Wêranşehrê, 1952 - 09.04.2001

Gotîneka mezinên me kurdan heye, ji bo însanên baş, durist û dilpak dibên; *"Ew ne însanê vê dunyayê ye, yê dunya walî ye."*

Belê, dema însan wek dilê xwe pak, ji xwe re û derûdorê xwe re durist be, pirê çaran di nav ciwata vê demê de, wek "feqîr" tê bi nav kirin. Ji ber ku, rêvebirên sistem û civatên vê demê, pir mixabin, li ser dek û dolaban, hevdû xapandin, û menfaetên xwe yên şexşî an grubî dimeşin. Dema rêvebirên welatekî bi wî zîhniyetî bin, însanên wî welatî jî wisa tên perwerde kirin.

Em wek ferd, haya me ji me hebe, an na, em jî, li gor vê sistemê û li gor daxweza wan pê ra dimeşin. Bi taybetî, di van dehpanzdeh salên dawî de, li seranserê dinyayê, felsefa menfaetê û ya ferdî bi berfirehî pêşketiye. Lê, Aslan di wî warî de xwedî kerektereka xurt bû. Ji dîtî û felsefa xwe qet tawîz nedida. Çawa hizir dikir, wisa jî dijî.

Piştî cunta eskerî ya Tirkîyê, ya 1980î Mehmet Sidik Aslan jî yek ji wan însanên ku bûyî hedefên Cunta 1980î.

Li Tirkîyê, di Zanîngeha Îstambulê ya Teknîkê, beşa Matametika bilind dixwend. Yek salê wî mabû ku xwendina xwe ya bilind xilas bike. Lê mixabin Cunta eskerî hat, Aslan nikaribû xwendina xwe berdewam bike û mecbûr ma derket derweyi welêt, li Swêdê bi cih bû.

Aslan dema hat Swêdê, kurdên me yên xwedî siyaset li vir gelek bi karê çapemeniyê re mujûl bûn. Bi taybetî hêzên Kurdên bakûr li Swêdê gelek kovar û kitêb derdixistin. Pêyderpêy giştikan jî teknîka kompûterê bi kar tînan. Lê, ji bo ku bikaribin bi kurdî binivîsîn, pêwîstiya herf û klaviya kurdî û zanabûna bi kar anîna programên nivîsandinê lazim bûn. Wê demê, di nav me de yek însan hebû, ku serê xwe bi wî îşî re gelek hêşandibû. Ji bo fêrbûna teknîka nû, zanabûnek bingehîn û bihnek fereh lazim bû. Ev herdû tişt jî li ba kekê Aslan hebûn.

Aslan bi xwe hem herfên kurdî û hem jî klaviya kurdî çêkir û ji bo kê lazim bûya diket rê û diçû, jê ra herf û kilawîye bi cih dikir. Pêwîst bûya bi saetan heta bi rojan, bê xwarin û vexwarin, dê ew hîn bikirana.

Keda Aslan di piraniya kitêb û kovarên ku li Swêdê û li Ewropa derdikevin de heye. Van salên dawî ku me dest bi derxistina Bîrnebûnê kir heval Aslan gelek feyda xwe bû. Wek ev herfên ku em îro pê dinivîsîn, berhemên wî ne.

Ew bi weşandina Bîrnebûnê xênê dibû, digot; ew zimanê ku di Bîrnebûnê de tê nivîsandin, gotinên kurmançî yên orijinal in.

Nehê Nîsanê, bê xatir xwestin, jî nişkava çû ser heqîya xwe.

Orta Anadolu Kürtleri'nin dergisi: Bîrnebûn⁽¹⁾

Naci KUTLAY

Uzun süredir, size "Birnebûn"u tanıtmak istiyordum. Geciktim ve kabul ediyorum kabahat benim. Üç yıl önce, Kürt kökenli bir avuç Orta Anadolu aydın biraraya gelip Birnebûn dergisini yayınladılar. Birnebûn, Kürtçe "Unutulmamak" demek. Dergi Kürtçe ve Türkçe'dir. Bize Orta Anadolu Kürtlerinin tarihini, yerleşim birimlerini, sosyolojik yapılarını ve folklorunu tanıtır. 12. sayı da çıktı. Orijinal resim ve bilgilendirici krokiler de var dergide. Böylece Ankara, Konya, Kırşehir, Çorum, Aksaray ve Kayseri Kürtlerini daha yakından tanıyorsunuz.

Almanya'da başlayan çalışmalarını şimdi İsveç'te sürdürüyorlar. Birnebûn çevresi artık bir avuç aydın değil. Yüzlere varmış sayıları. Kentlerden, köylerden ve hatta siyasi tutuklulardan yazılan mektuplardan anlıyoruz. Birnebûn artık aranan ve kültürel boşluğu dolduran bir dergi. Onu daha da zenginleştirerek geliştirmek gerekiyor. Bu da herkesin görevi. Derginin redaksiyonunda İsveç'te Kürtçe ve Türkçe yayınlanan kitap ve dergilerin büyük çoğunluğunun yayınladığı "Apec" yayınevi ve basımevinin sahibi Ali Çiftçi, Bekir Darı, Orta Anadolu'dan genç doktor Mikaili, Heci Erdoğan, Öz-Ge Yayınevi'nin sahibi çalışkan ve bize pek çok eser kazandıran Mehmet Bayrak, M. Duran, Muzaffer Özgür, Komkar'ın eski başkanlarından Nuh Ateş, Safoyê Asê ve Vahit Duran var.

Saniyorum derginin yükünü ortaklaşa ama en çok Ali Çiftçi çekiyor. Kardeşi Mecit de yardımcısı. Küçük bir kurumu emekleriyle büyüttüler ve modern cihazlara sahip bir basımevine dönüştürdüler. 1988 yılında "Zeviyên Soro" romanını da onlar yayınladı. O zaman olanakları yetersizdi. Öncelikle ve özellikle bir hususu belirtmeliyim;

Birnebûn'un ülke dışında yayınlanıp Türkiye'ye gönderilmesinin bir çok güçlükleri var. Posta ücretleri maliyeti ikiye katlıyor ve buna ayrıca dağıtım sorununu ekleyiniz. Çok kimseye ulaştırmak zor. Bu nedenle Orta Anadolu Kürtleri'nden arkadaşlar ya da üniversiteli gençler dergiyi Türkiye'de çıkarmak isterlerse Ali Çiftçi ve arkadaşları yardımcı olacaklar. Bu arzularını Stockholm'e ugradığımda bana iletiler. İletişim ve teknik olanaklar bunu kolaylaştırabilir. İsteyenler dergiye; Box 3318, SE 16303 Spånga/Sverige adresine, Tlf: 0046-(0) 8-761 81 18 ve Fax: 0046 (0) 8-7612490" mektup, tlf ve faxla ulaşabilir. Dergiden tarih ve dil konularında da çok yararlandım. Son sayıda Orta Anadolu Kürtlerinden 35 bayan ve erkek dengbejin yaptıkları 69 müzik kasetine ilişkin bilgi veriliyor. Kürtçe ve Türkçe şiirler, öyküler de var. Bu yazılanlara Türkçe sözcükler karışmış ancak bir o kadar zengin ve unutmakta olduğumuz deyim ve sözcüklere rastlıyoruz ki, şaşarsınız.

Dilciler kısa sürede oralara koşmalı. 12. Sayıdaki Nuh Ateş'in güldüren ve

¹ Yeni Gündem, 10-Mart 2001 tarihli sayısında yayınlanmıştı. Redaksiyonumuz bu yazıyı dergimizde yayınlamasını uygun gördü.

düşündüren öyküsü bunlardan biri. Hüseyin Kişniş'in dil bilimci Tove Skutmaabb-Kangas'tan esinlenip yazdığı "Binlerce dil ölüyor" makalesi en ciddi bilimsel dergilerde yer alabilecek bir makaledir. Keşke çok kişi bunu okuma olanağı bulabilse. Kangas'ın kitabı 818 sayfa ve Kişniş Kürtçeyi konu alan bölümün girişinden aktarıyor:

"...Gezegimizin biyolojik farklılığını koruyabilmesi ve yaşayabilmesi, dilsel ve kültürel çeşitliliğin korunmasına ve yaşayabilmesine bağlıdır..."

"...Eğer demokrasiye inanıyorsak, ifade özgürlüğüne, serbest toplantı ve yaşama hakkını vermeliyiz. Kendi dilimizde konuşmak, eğitim ve öğretim görmek de bir insanlık hakkı olmalıdır. Bu hakkı azınlıkların tekeline bırakmamalıyız..."

Hüseyin Kişniş'in, Kangas'tan aktardıkları çok. Yer darlığı nedeniyle veremiyorum. 10-15 bin konuşma dili varken 20. yüzyılın sonunda bu sayı 6 bine indi. Bazı tahminlere göre 21. yüzyılda 6 yüz konuşma dili yaşayabilecek. "...Dillerin ölümü hayvanların ve bitkilerin ölümü kadar insanları etkilemiyor, endişelendiriyor. Bu bir paradokstur..."

İlk yazılı dil M.Ö. 3400 yıllarındaki Sümerlere ait. Tove Skutnabb-Kangas dil konusunda radikal görüşlere sahip. "...Azınlıkların, çoğunluğun dili ile eğitim/ öğretim görmesi, onların asimile edilmeğe zorlanmaları bir dilsel halk katliamıdır" diyor. "Danimarka'daki Kürt çocukları Kürtçe öğrenim görme hakkından yoksunlar. Politik nedenlerden ve çıkarlardan dolayı onlar asimile edilmektedirler. İki dilde öğrenim görmeleri mümkündür..."

Çok az sayıda Kürdün yaşamakta olduğu Danimarka için bunlar söyleniyor. Bir de ülkemizde nüfusumuzun beşte birinin ya da dörtte birinin (Nüfus

sayımındaki yöntemler nedeniyle gerçek sayı bilinmiyor) anadilinin Kürtçe olduğunu düşünün. Ulusal Program'a konunun nasıl yansıtılacağını içerde ve dışarda herkes merak ediyor.

Birnebûn'a ilişkin yazmak istediklerim çok. Siz değerli okuyucularımın Birnebûn'u izlemenizi salık veriyorum. İstanbul'da "Medya Kitabevi / Selahattin Bulut. İstiklal cad. Elhamra Pasaj No.258/ 6 Beyoğlu ve Ankara'da; Toplum Yayınevi/ Remzi İnanç, Bayındır Sok. No.22/1 Yenisehir" adreslerinden elde edebilirsiniz. Hüseyin Kişniş dilbilimci Kangas'tan öğrendiklerini aktarır: "... Avrupa liberalist gelenekçiliği, genelde toleranslı olduğundan bir anlamda kültürel çoğulculuğu (plüralizm) kabul eder. Fakat insan haklarındaki gelişmeleri ve azınlık dillerinin ciddi olarak kabulünü sadece bazı ülkeler tanıdı. Azınlık dillere sahip olan çocukların kendi anadillerinde eğitim görmeleri için, hâlâ ortak uluslararası bir standart yok. Avrupa Konseyi azınlık dillerin korunmasıyla ilgili olarak şu öneride bulunmuştu: Halkın 1/5'i başka bir anadili konuşuyorsa, o dil resmi bir dil olabilmeli. Ve bir yerde ikamet edenlerin yüzde 96'sı başka bir anadil konuştuğu takdirde, o yerin devlet yönetiminde de o dil kullanılabilirmeli..."

Birnebûn'dan son olarak "gönül" üzerine bir dörtlük aktarayım. Genç aşık Xelikan köyünde söylenen türküde sevgilisi Zewik'e seslenir:

"Çemo çemo çem teniko

Kum li dorê lê narine bu bendiko,

Çavê xelkê malê dinê

Derdê dilê min narinê tim Zêvik bû."

Birnebûn Türkiye'de yayını sürdürmeli ve daha çok okuyucuya kavuşmalı.

Şevək li Xelika

M. ŞİRİN DAĞ

Xwendevanên delal, mîna ku hun jî dizanin, va sî-çel salên dawîyê, dinê bi lez hate guherîn. Vi wê re jî, jîyana me, jîyana civatê, kêmayî û xwestinên me jî hatin guherîn. Xortanîya min li Xelika derbas bû. Xelika gundekî girêdayî Kulu-Konya ye. Li piştta çiyakî bi ci bû ye. Çiyayê Qerecdaxê. Navê xwe yî bi tirkî, ji vî çiya yî girtiyê.

XELIKA, GUNDEKÎ KU XWENDEVANÊN XWE pir, gundekî me yî ku erf û edetên Kurda yek bi yek parastiyê. Gundekî Xwendevanên xwe, mêr û jinên xwe, li serê dinê win jî, gunde xwe qe bîr ne kirine û bê wî nabin.

Ferîdûn, ji bo Xelika, di helbesteke xwe da digot;

„Yağmur sonrası taze ekmek kokan

Sarı toprağını

Sin sin

Ateş danslarını

Saçları alev dalgaları gibi örülmüş

Bereket tanrıçalarını

Üniversitelerinkinden daha özgür

ve bilimsel

Bakkal ve oda sohbetlerini

Velhasıl

Kederli kedersiz günlerini

Xelikanım

Çok özledim çok

Yalnızlık gezdiğim topraklarını“

Min serê nivîsa xwe de got; dinê di van salên dawîyê de bi lez hate guherînê. Va Salên dawîyê de diherim Xelika tēm. Ew civatê berê ku rudiniştin, yarenî û henek dikirin nemayine. Kesî mîna berê, tijî

xwe nakenê. Min çend kilamên doralî me, ji Bîrnebûnê re berhevkerin û şandin. Min mêzkir, ew kilamana 30-40 salî berê hatine gotinê. Ji, 30-40 salî vir da li doralî me kesî li ser rinda xwe tu kilam ne gotine. Kesî, tu dil ne girtine, tu keçik ne revandine. Min go qey, civata me dil, sevda-eşq ji bîrkirine. Bi ser vê yêkê de ez rabûm çûm Xelika. Bi çar kalên Xelika ve, em şevkê lî malekê hatin cem hev.

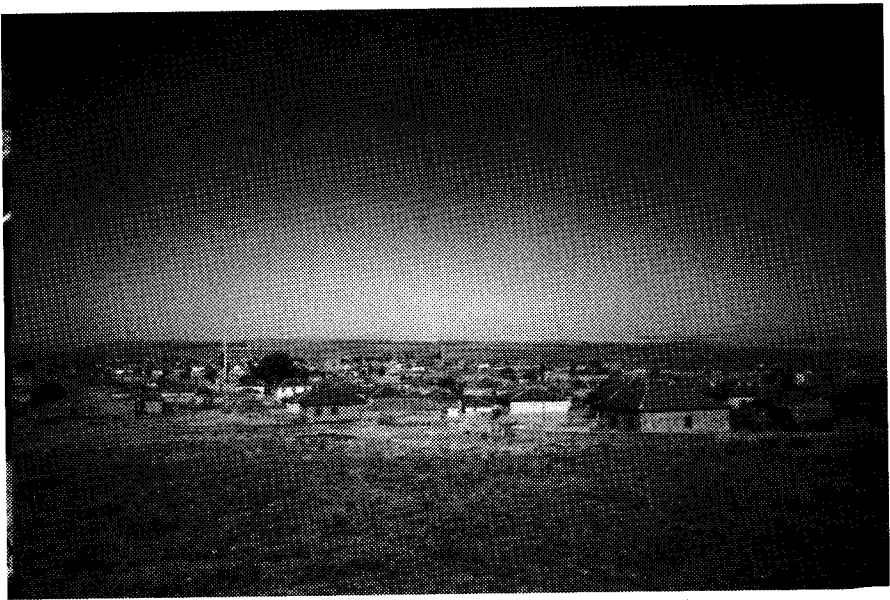
Ew kalana yên 60-70 salî wûn. Min çend pirs ji wana kirin. Ka bi çavên wana, va guherîna çing çê bû.

Li xortanî ya we cîran û hevalî, çûyîn û hatina we, dostanî, erf û edetê çing wûn? Dewara dinê çing diwû? Jîyana we yê çing wû?

Hesê Elê: Berê, mîna niha xemên me tunewûn? Heval pîrr wûn. Em hetanî şîva li derve dilîstin î. Mezin bûnî jî, em diçûn î berxa û pêz. Me hesp û ga diçêrandin. Şên û şa wûnî.

Wê dewara (geçim) xwe çing dikir?

Hesê Elê: Dewara çi yê? Mîna niha pere neyê gerek wûn. Ezî zewicî wûm. Ela

min digot: „Lo arê çî vi te ketîye? Nane te yî heyê. Bulxurî heyê. Tu li çî digerî? “

Hesê Hecê: Emê, zewicî û bi kurik wûnî. Em ji cut dihatin, li ber dûkana bi gûz dilîstin. Me pere dadinan, bi gûza berdida pera.

Memê Êrew: Eynê weng wû. Gêçim çî ye? Mîna niha tu derd û qaxuyê me tunewûn.

Mistefa yê Hecî: Gûz tenê? Em bi kav dilîstin bi qît dilîstin. Me ji çolê borix dianî, di bin xwe re dikir em li ser borix radiketin.

Hesê Elê: Erê. Him borix, him heşan.

Cîran û heval ji bo alîkarîyê ve, ji hevra çing wûn?

Mistefa yê Hecî: Cîran û heval ji hevra alî dikirin. Li mirini û şînekê, li dawetekê, li tengî yekê li cem hev bûn. Însanatiya wîngê, ji niha rindtir wû.

Hesê Hecê: Pezeke malekê bimire, goştê wê, cîrana li hev pardikir. Niha gayekî yekî bimire, ne bîhnê goştê, ne ji çîniyekî didin kesekî.

Meme Êrew: Berê cîrana, zad û meyîreke xwe dikirin ji, ji cîran û hevala

re dişandin. Li Xermana, li cût, li her karekî, yekî karê xwe zû xelas kir; diçû vi cîrana re alî dikirin.

Hesê Elê: Here jê re cût bajo. Sapî vî bikişîne, xermane vî heyne.

Hesê Hecê: Cîranek mir, hetanî ku ne herî, misadeya xwe ne sitîni, tu ne diçûyî karê xwe ne dikir.

Lê niha?

Hesê Hecê: Niha? Niha kê hale kê heye? Kê xema xwe kî ye?

Mistefa yê Hecî: Niha kî, kê nasdikê? Berê ji gundekî cîran mîvanekî yekî bihata, qe ku newe 8-10 mala jê re nana bikira. Niha bi mîvani here malekê, tê bêyî, mîna ku tu jê re diwî zelber. Mîna ku cirmek bi serda hatiwe.

Hesê Elê: Walle em berê diçûnî Germikê, heftekî radiketinî. Mîvane kî te were, dehe roya li mala te rakeve li te bi qar ne dihat.

Hesê Hecê: Lê niha wenig e? Ez ji Almanyê hati wûm. Bello (=Husîn; di quncikê yarenî û Heneka de, ji alî yê Mem û Hem da çend yarenîyê wî hatibûn nivîsandin.) yê ape min hat go; „Heso perana bide min.“ Min jî got; Husîn, li

Ji piyê çepê de;
Memê Erev,
Mistefayê Hecî,
Hesê Hecê,
Hesê Elê

Almanyê min 500 Merq dayiwû yekî Kutiga. Ew perana ne dane min. Here, wûne ma yê te win. Husîn, dihere Kutiga li mala wî hevalî diwe mîvan. Wan perana dixwaze. Hevalê min dibê; „Ma bi xêr bihar were, ez berxa bifiroşim, pera bidim te.“ Apê Husîn jî dibê; „Tu jê nake, tu kare min tunen. Ezê hetanî biharê bi mîvanî te wîm. Te berx firotin, ezê pera bigirim herim.“ Bi ser wê gotinê ve heval dihere jî cîranekî pera dêndike, dide Husîn.

Xalê Mistefa, jî gund siftê tu çuyî Ewrûpa. Hun çima çûn? Çing çûn?

Mistefa yê Hecî: Erê siftê ez û Ûsikê Malê Qerê çûnî Belçîqayê. Tuneyî wû. Em jî ber tuneyî yê çûnî. Sal 1965 wû. Wingê digotin; „Merin, ê ku we li wir bi sawûn kine.“ Me got; Ku me bi sawûn kin jî emê herinî. Em çûnî, mêrika em dayinî ser serê xwe. Panzdeh roja em gerandinî. Paşê jî kare ku em bikinî bi me nimandin. Em şuxilînî.

Wê ziman ne dizanî, we pir qar ne kişand?

Mistefa yê Hecî: Bi zimên çî bikinî. Em şanzdeh meriyên Kurmanc wûnî. Me karê xwe dikir bi şuva em diçûnî ciyê ku radiketinî. Xwarina me didana me. Me bi

xwe û xwe bi Kurmancî deng dikir. Jinekê, xwarina me çedikir. Her ku goşt dida me, ku goştê çî ye denge wê hêwanê biderdixist. Mîna çuçika, mîna manga deng biderdixist. Ku ma em newênî goştê xinzir e. Paşê nerindiyê me bi derketin. Bîza wana jî, jî me ve hat.

Çima, nerindi yê we çî wûn?

Mistefa yê Hecî: Didana hev. Ne çê digerin. Çiyî pîs hewû ew dikirin.

Kek Hesên, karkerê me çûn Ewrûpê, pîr pere ketine gund. Vi wê re li gund çî hate guherîne?

Hesê Hecê: Tirkîyê jî, gund jî hatin guherinê. Peryên wana dişandin herkesî jê fêde dî. Xani çê bûn. Radîo ketin gund. Teyp ketin gund. Xwarin û vexwarin, lixwekirin hate guherinê. Ku ew dihatin îzînê, bi cîrana re bi dên ve jî al dikirin.

Hesê Elê: Ew dihatin gund. Dilê me diketê. Ê bi pere wûn. Bi arebe wûn. Ji me rehetir wûn. Ji bo wê herkesî dixwast here Ewrûpê. Ji wê bi şuva jî, jî gundên me yên doralî me jî, gundê me jî pîr meri çûn.

Fêda wana jî bo ekonomîyê pîr bû. Civat hate guherinê. Civata me çî

wenda kir? Qe bedeleke vê jî hewû. Me bi xwe çi wenda kir?

Hesê Hecê: Me, pirr tişt wenda kir. Însanetî, me wenda kir.

Çima? Pera wenda kir?

Hesê Hecê: Gava din jî me go. Cîran û heval berê ji hevdû re hîne rind wûn. Niha civatê ji hev veqetîya ye. Ji hev bi dûr ketîye.

Mistefa yê Hecî: Êhtiyacên însên zêde bûne. Dewara dinêyê niha hîn bi qar e. Kesî nizanê so-duso çir biwê.

Çima ver bû? Huro pere hîn pir in. Herkesî rewza xwe ye, ji ya berê baştir e. Heryekî ji we, kurikê we xwandin. Huro gîştikê bi mal û bi kar in.

Memê Êrev: Niha qeramê giran in. Herkesî şaş e xwe çing biwe û wûne. Kurika jî xêre xwe bi xwe tunen.

Hesê Elê: Yek jî yên di heyîyê de, şaş in yekê çing bi dudi kin.

Mistefa yê Hecî: A ku tu bizanî, em huro di heyîyê de, mîna berê ne şên û şa nî.

Hesê Hecê: Te got „Niha civatê ji ya berê qelavtir e“ Erê, li gora berê pir tişt heye. Lê, ji bo psikolojîyê ve civat ji ya berê ne rindtir e. Berê mîna niha tu xem û kedere me tûnewûn. Zikê me yî têr wû. Tu qerem veng ne yê giran wûn. Emê hîne rehet wûnî.

Huro ji bo teknîkîyê ve pîr tişt kete jîyana we. Buzdolabi (Avsark), Telewîzyon, Makîna kinc şuştinê. Telefonê mal û yê desta, di xizmeta we de ne. Ezî mêz dikime mîna berê hun ne xenê û xedar in. Niha rind bû? Xerav bû?

Hesê Hecê: Erê, tiştê veng kete jîyana me. Ji bo civatê rind e. Lê, min li jur jî got; psikolojîya me mîna berê ne rind e. Meri, heval, dost ji hev bi dûr ketin. Herkesî bi derdê xwe de ketîye. Kesî li kesî napirsê. Mîna berê, emê

bi hevra al nakinî. Niha ez herim ji yekî perana bi dên bixwazim, ez nabînim. Yek bide jî, ya Merqa ya jî yê Dolara bide.

Meme Êrev: Niha enflesyonê heye. Berê bi sala pera bi yekî de, tu jê ne dikir. Niha ew mêrika jî hesawê xwe dike.

Hesê Elê: Berê kî li pera digeri me diçû, ji dükana li ser filik, li ser heriyê, ser xermana, çay, şekir û tûtin disitand, wexta xwe hat jî me dibir didayê.

Li we mêz dikim, mîna berê hun ji jîyana xwe ne xwaşin. Jîyan ji ya berê ne rehetir e?

Mistefa yê Hecî: Ê niha rehet e.

Hesê Hecê: Niha çing rehet e. Weng naw e. Emê di bin stresê da nî. Gava din me got, em ji cût dihatin bi kav, bi gûz dilistinî. Tu xeme me tûnewûn. Hesî Elê wo, kurike te xwandin. Rewza we ya ekonomîyê pire rind e. Tê huro bi kav bilîzî?

Gava din xalikê go “Bihna goşt mîna berê ne xwaş e” çima?

Mistefa yê Hecî: Berê ku goşt dikelandin ya jî dibiraştin, bihneke xwaş dihat. Bihne xwe dida dinê.

Meme Êrev: Goşt tenê? Bihna nêne ne yî weng wû? Malekê nan lêdixist bihna xwe seetek herd dihat.

Hesê Hecê: Hêyanê berê hewşane dixwar. Gul û gîya pir wû. Ku dermanê ziretê bi derketin şûva ew giştik com bûn.

Hesê Elê: Berê rûnî gul û gîyê bi ciyekî, rûnê sêp bi ciyekî ve şêr dikirin. Me goşt dixwar, me deste xwe bi sawûnê dişotin. Ew rûna jê ne diçû.

Meme Êrev: Bihna hêka hate guherîne. Emê li yaylê wûn, dor û paş yaylê tiji gul û çiçek wû. Hêwên ew dixwarin. Bihna wan gul û çiçekna dida mêst. dida rûn. Dida goşt û hêka. Tama hêk û goştê çuçika hîn xwaş wû. Niha emê ji bajara çuçikê cemidî tininî. Ne tam e ne tik e.

Ji wan gul û çiçek û giya yên berê dor-paş we kijan wenda bûn?

Hesê Elê: Berê, Eldîng, şîrê bizinê, qanik ê kû têne bîra min ew tunen.

Meme Êrev: Kereng, Emtişik, Pîvank, Gizêre Çolê.

Hesê Hecê: Li çiyayên me darê Şilana hewûn.

Mistefa yê Hecî: Erê, giya û çiçek tenê? Hêywan ji wenda bûn. Berê; Dumeqesk, Çik Çiko, Pepepûk hewûn. Li wan salana hun wana qe divînine.

Hesê Hecê: Tot, Gur, Rovî, Qitu, Hecî legleg gîştik wenda bûn.

*Mêz dikime hunê mîna berê nakenine.
Kesî ku tîjî xwe dikene qe nawînime.
(Min va pîrsa kir, di wî devî da, Xizirê
Hemê kete hundir).*

Hesê Elê: Ku hê Xizir, î dikenê.

Hesê Hecê: Xizir halle derna heye, wî heşê nagehenê. Di nav vîkas sorina (pîrsgîrêk) de bi çi bikeni?

Xizirê Hemê: Tu heta huro tim digrî yî te çi kir? Ne kenim çi bikim?

Berê li civate we yarenî û henek pir wûn. Niha jî wenige?

Hesê Elê: Berê meriyên mûqallît pir wûn. Epoyê Fate Qirê, li hoda rûdinişt,

mîna kû tîyatro çerx dikir. Niha me ew jî wenda kirin.

Hesê Hecê: Cemeetê berê jî ne man. Em ji kîngê ve mîna huro nehatinî cem hev. Huro tu hatî em jî pê kefxwaş bûn.

Hesî Elê wo, na yarenî û henek li dor te pirin. Yekê ji me re bê. Ez binivîsnim.

Hesê Elê: Daka min, çar-penc sala di ber kekê (bav) mir. Kek jî li dina heqq e, tim digot “min bizewicîne.” Di nav ciya de wû. Cemeet jî pir wû. Cîranekî go; “Apê Buldiqo, tu yî tim dibêyî min bizewicînin. Bi xortanî dilê te yî li kê wû? Ma Hes here ji te re bixwaza.” Kekê, xwe di ci de livand. Dilê min kute kute. Min go ê na li cemeetê navî dê û jinê yekî bê, emê fedî bikinî. Kekê;

“Ez rokê ji Kulekê bi kerê dihatim gund. Ez hatim ser çêm. Jineke Kulekê hate der rêya min, got:

–Adin ne? Min got:

–Buldiq. go:

–Eşekten in. Ez jî kerê dêhatim. Min mêzkir ew jinika yê ne li rêyeke rind e. Min kera xwe cihîşt ez revîyam.

Cîranekî jî go: “Lê kera te çi bû? got:

–Kera min jî revîya.

„E, na dilê te yî xortanî va yê?“

Kekê: Erê.

PEVÎYA GAWESTÎ LI BA KURDÊN ANATOLIYÊ JÎ TÊ ZANÎN.

Hen kes diwên, Kurdên Anatoliye yan jî kismek jî wana bi eslê xwe Gawestî ne. Hûseyîn Kîşnîş, di hêjmara Bîrnebûnê ya 5 an da, nivîseke xweşik nivîsbû û navê wê *Gawestî* lêkiri bû. Wê rojê, di civîna redaksiyona Bîrnebûnê da jî, bi minesebeta bo sazîyekê, qala vî navî hatibû kirin.

Ya rastî ew e; zanîna me gîştka derheqa navê Gawestî de kêm e. Lewma, bo zelalkirina vî navî û pîrsa ku pê ve girêdayî ye, em ê du nivîsên kevn, jî qelemê du Kurdên rehmetî, ronakbîr û qîmetgiran di derheqa Gawestîyan da biweşînin.

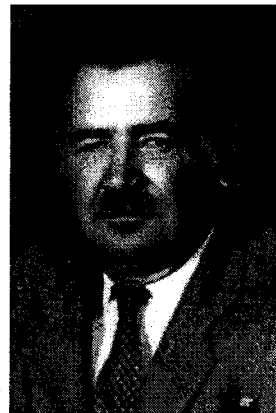
Yek a Qedrfî Cemîl Paşa, ya din jî ya Osman Sebrî ye. Di nivîsa Osman Sebrî de qala eşîr û qebîleyên Mirdesan û birên wana ên ku di dema berê da barkirine deşta Heymanê û li wir bicibûne, tê kirin.

Em Hêvîdar in, hunê van her du nivîsan bi hewes û mêlkêşîyêke kûr bixwînin.

Redaksiyona Bîrnebûnê

Gawestiyayî û Koçeren Kurdan

Qedrfî Cemîl Paşa

Qedrfî Cemîl Paşa
Ji arşîva M. Lewendî

BERÎ DORA SED SALÎ PIRÊ KURMANCAN KOÇER BÛN. Havînên xwe li çiyayên Kurdîstanê ên heftreng û di nav gul û gulîlkan da dibihartin. Pez û dewarên xwe bi nefel û giyayên zozanan xurt û qelew dikirin. Zivîstanê, berê xwe didan nîvro, jî ber pûk û berfa zozanan direviyan, dihatin germiyanan, biniya çiyayên Kurdîstanê. Ji Ferêt heta Dicle li vê deşta hana fireh cî cî koçeran datanîn.

Di vê çûn û hatina koçemalî da gayên zexm û xurt, hûr û mûrên malên wan hildigirtin. Yekcaran çend malan jî ber qelsbûna gayên xwe nikarî bûn tevî êla xwe bîmesîn. Ji wan vediqetiyân; di cîkî têr av û giya da çend rojên xwe dibihartin. Paşê diçûn digihîştin heval û hogirên xwe.

Hinek jî wan Gawestîyan heyfa xwe jî warê xwe ê nû ra dianîn û li wê cî digirt û diman.

Ji ber wê ye ko di pey terikandina koçeriyê ra em dibinîn, birek jî eşîrekê di germiyanan da ye; birekî din li çiyê bi cî bûye. Ev jî hev veqetîn bi sebebeke din be jî jî wan ra Gawestiyayî tê gotin. Wek remzekê hatiye nas kirin; Gawestiyayî ew in ko jî eşîra xwe a bingehîn veqetiyane.

Ger em li eşîrên deşta biniya Mêrdînê binêrin, wek eşîrên Kikan û Deqoriyan yê ko eşîrên giran in emê bibîn in ko tev da ne ji bavekî ne, jî eşîrên din gihane hev.

Mesela Deqoriyê Amûdê: bi xwe birekî de eriyên welatê Wanê ne. Ew bi xwe jî herwekî min got ne ji bavekî ne, di

nav wan da birê Seyida heye ko di Kurdistanê da sê çar bir in.

Qebîla rehmetî Seyitxan jî yek ji wan e, qebîla Gabara qismekî ji çiyayê Şingalê ye, kikan jî wisa ye. Tê da Remî, Kosekan û Omerîya hene. Evana tev da ji eşîrên din in, Ev di wê wexta koçeriyê da ji eşîra xwe bi çî hawayî be, veqetîyane û di nav Deqoriyan û Kikan da mane; bûne Kikî û Deqorî. Pirê eşîrên Cezira Sûriyê wiha ne.

Lê, herçî eşîrê xerecna ko îro tamam bi erebî dipeyivin; gelo ji kû ne? Evana ji çiyayê Têrika da hatine biniya germiyana Mêrdînê. Di rê da gayê hinên wan westiyane û li dora Dêrikê mane. Yên ko li dora Dêrikê mane ko îro bi navê qebîla Rûta deng dayîne, bi xwe xwerû kurmanç in ev û xerecna pismamê hev in; êdî çawan bûye ko xerecna zimanê xwe winda kirine, divêt ev bête kolan.

Bi min çîroka Gawestîyan ev e.

(Hawar, Hejmar 52, sal10 / 1943)

Mirdêsan û Gawestiyên wan

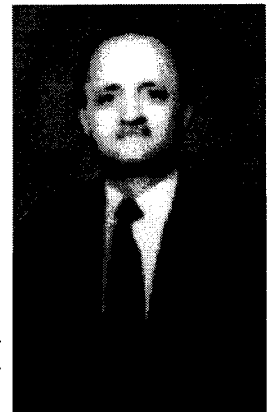
Osman Sebrî

BERÎ ÇEND ROJAN XWEDIYÊ HAWARÊ li ser bêjeya Gawestî hin tişt ji min pirsî bû. Ji ber ko gawestiyên eşîra me Mirdês ji hebûnê û nemaze ez bi xwe ji Gawestîyayên wê eşîrê me; pir û hindik dikarim di vi wari da bipeyivim. Ji bo ko bikaribim fikireke baş bidime xwendevanên xwe, divê ez çiçekî li ser emareta ko eşîra Mirdês jê daketiye baxivim.

Mirdês, berê di Kurdistana bakur da navê emareteke mezin bû ko mirê wê li bajarê Egil rûdinişt. Îro ew nav li ser sê eşîran bi tenê maye ko ew eşîr koçerên Mirdês bûne. Piştî ko emareta Mirdês di hev da ket û bû sê kerîyan, êdî xurtiya xwe wenda kir û roj bi roj berve qelsiyê bi gavên mezin diçû. Herwekî min ji şerefnamê

dîroka malbatê û çîrokên di nav eşîrê da zaniye; destpêka di hevdaketina vê emaretê bi bûyina sê ciyan dest pê kiriye.

Dema malbata mirê Mirdês pir û mezin dibû, pismîrên ko çav didan mazinatîyê ji zêde dibûn. Dilbihewesên mezinatîyê di nava Egilê û bin guhên mîr da nikaribûn herçiya di dilên xwe da binin çih. Ji bo aninciha van daxwazan, di ber hilma mîr da derketin divya bû. Wan ji welê dikir. Yek bi yek di Egilê da bi der diketin û berên xwe didan gund û bajarên keviyên emaretê. Bi vî awayî ji xwe ra heval û piştîmêr diditin û destê xwe didane ser hêleke emaretê û nema mîrê Egilê dinasîn. Gelek ji van pismîran nikari bûn daxwaza xwe bibin serî û di wê rê da serên xwe didan der. Hinekên wan

Osman Sebrî
Ji arşîva M. Lewendî

ji mina mîrekên Çêrmûk û Paloy jê ra li hev dihat û di rex emareta Mirdês da yek emaretên biçûk tanîn pê.

Di van ketin û rabûnên han da koçerên Mirdêsan digel mîrê Egilê rast mabûn û jê neqetiya bûn. Lê mixabin ko vê rastiyê gelekî ne ajot. Di nivê babiliska hejdehan da, pismirên di nav koçeran da jî ji mirê Egilê kiz bûn. Vê carê weki hersal zivistana xwe li deşta Gewran û biniya Diyarbekirê ne borandin; lê bi carekê ji welatê Mirdês bi dûrketin û daketin beriya Reqayê.

Ji vê bi dûrketinê Xweya bû ko dilê koçerên Mirdês û vegera welatê Egilê tine bû. Hin zivistana xwe li beriya Reqayê kuta nekiri bû ko pismirên di nav koçeran da jî li hev keti bûn. Ji van pismîran „Evdil-Hey begê tevî hezar mali berê xwe da welatê Qonyê deşta Heymanê. Ew Hezar mal îro li wi erdî binecî bûne, ko bi wan ra Mirdêsê Evdil-Hey dibêjin. Ên mayî jî di vegera zozanan da bûn du biran. Birek tevî Haci Deli begê (1) çûbû Qerejdaxê û li vir derbasî pişta Diyarbekrê bûbû û li wir cih girti bû; ko bi wan ra ji Mirdêsê Têrikan (2) dibêjin. Birê mayî tevi Mihemed efendi di pişta beriya Reqayê da li qiracê Qeregêçiyân mabû ko bi van ra jî Mirdesanê Gawestîyan hatiye gotin.

Mirdesanê Gawestî wek her du birên mayî di warên pêşin da binecî ne bûne. Pir nêçûye, qiracê Qeregêçiyân berdane û hilkişîne welatê Gextê, kuntarên çiyayê Bêli (Çiyayê Nemrûd). Vê derketina Mirdesên Gawestî di qiracê Qeregêçiyân da çirokek xweş heye. Matir ko wê hatibe talê dê binivisim. Di demên biçûkiya xwe da, min ev çîrok ji devên kal û rîspiyên eşîrê bihisti bû; Lê qenc di bîra min da nema bû. Piştî ko ji welêt bi derketim, rasthatinê careke din ji nû va çîroka derketina Mirdêsanê gawestî ji qiracê Qeregêçiyân bi ser û berên wê va ji min

ra da zanîn. Ji bo xweşiya wê, dê berpêyi xwendevanên xwe bikim.

Di sala 1930 î da, dîsa ji ber hin tevger min rûyê xwe ji hikûmetê bada û çûme nav eşîra erebê Îniz, mala mîrê wan Miçhim kurê Mihêd. Hingê rehme-lê Evdilqadirê kurê Dirî î jî li ber tirkên bazda bû û hati bû nik Miçhim. Dirêjiya rojê di bin siha konan da em bê kar û xebat bûn. Rojekê Evdilqêdir gote min:

– Piştî du rojan me dil heye em xezî bibin. Heke te dil heye hevaliya me bikî, em dê bi hev ra herin.

Piştî dan û standineke biçûk gotinên me Çû bûn serhev, min jî xwe ji çûyina wê xeziyê ra kar dikir. Roja sisêya em çil siwar bi awakî nijdevanî di rex hev ra li sînore tirkên raperîn û me berê xwe dabû nîveka welat. Serêvarê em raste keriyek xezal hatin û me da pey wan. Piştî teqegurteke kurt em li hev civîn, bi tenê du xezal hati bûn kuştin. Belbî ev cara pêşin bû ko yekî wekî min î çiyayî dikir li erdê beriyê goştê xezalan li ser kozên gewrîgê biberije. A rast ez bi qasî zarokekî biçûk bi vê xwarinê dilxweş dibûm. Hîn me berê xwe li rê rast nekiri bû ko min ji Evdilqêdir pirsî:

– Pismam em dê goştê xezalan kînga û li kû bixwin?

– Piştî saeteke din û li ser xirbê we Mirdêsan. Çima ko li wir av di sarîncan da tête dîtin.

Evdilqadir, begekî nexwanda; lê gelekî jîr û serwest bû. Çiqas çîrokên dîrokî bihisti bûn; hemî bi kar û mak dizanîn. Ji xwe di rê û rêzanên e Îran da sarezeyekî welê di nav eşîran da kêk kêk peyda dibûn. Hîn ko kêk hat bû, ji xwe derbas kirin ne karê êqil bû. Min jê pirsî, he ka derheqê vê çîroka ko min biçûkî bihistî da çî dizane. Camêr çîrok bi ser û berên wê ve ji min ra holê got: „Teqez te niha ji devên kal û rîspiyên malbat û eşîrê bihistiye.

Piştî ko koçerên mirdêsan berê xwe dane zozanan, gayên we li vir westiyân e û di qûna vî qiracî da bi cih bûne. Ên we yên ganewestî ko Têrikan in xwe dane piştî Diyarbekirê. Ji xwe birê we yê ko çûne Heymanê, Mirdêsê Evdil-Hey, tu ji mi çêtir dizanî ,,

Tevî ko min çîrok berê jî bihîstî bû, min dixwast carekê jî ji devê Evdilqêdir bibihîsim. Min jê pirsî:

- Gelo seabebê çûyîna Mirdesane gawestî ko va erda berdane û çûne çiyê ji dizanî?

- Çawan nizanîm. Lê te dil heye ko bêbextiya Qereqêçiyân ji devê min bibihîsi; dîsa jî xem nake dê bêjim. Ma ne me zora we biriyê: dixwaze bila bebextî be.

Rehmetî bi kenê xweyê nas vegûrizî û go: „Piştî ko Mirdêsê Gawestîyayî bi Têrikan va ji hev qetin, hon e gawestî di qûna vî qiracî da bi cih bû bûn, û we ev xirbê ko bi Mirdêsan bi nav bûye, ava kiri bû. Lê vê yeka han demekî dirêj dom ne kir. Sê-çar sal bi ser da ne çûn ko di navbera Qereqêçiyân û Mirdêsanê gawestî da şerekî pirî dijwar çê bû. Ji her du aliyân bi dehan mêrxas û egîd hatibûn kuştin. Vên her du eşîran nema dikari bûn di erdekî da rûniştana. Hikûmet û hin eşîrên dorê ketibûn navberê. Dawî qerar dabûn ko herçi eşîra ko mêran wê gelek hatîna kuştin dê bîmîne û ya din wê li wî erdî barke. Li ser vê qerarê, Qereqêçiyân bi şev cendekên kuştîyên we Mirdêsan di gorên wan da bi derxisti bûn û seyên kuştî êxisti bûn şûna wan, û cendekên Mirdêsan di nav ên xwe da raveyî hikûmetê kiri bûn. Gava hikûmetê goristanên herdu eşîran vekirin, di a Qereqêçiyân da 20-30 kuştî, û di a Mirdêsan

da deh seyên kuştî dîti bûn. Hînga hikûmetê pê da bû piştî Mirdêsan û di qirêc da bi derxisti bûn û wan jî berê xwe da bû çiyayê Bêli, cihê ko îro jê ra Mirdêsan tete gotin.“

Bi kutabûna çîroka Evdilqadir ra me xwe gîhandî bû ber pagên xirbê Mirdêsan. Herçî ji me peya dibûn, doxhefsarê mihinê davêtine zendê û ji bo birajtina goştê xezalan tûpên gewrîgê dicivandin.

Eşîrên ko bi navê Mirdês tene xwendin di sê cihan da rûdinin. Cihê yekê, Mirdêsê Evdil-Hey di deşta Heymanê da, ko tavayîya wan deh gundin. Cihê didowan, Mirdêsê Gawestî di nivroyê Meletiyê û qeza Gextê da, ko tevayîya wan nîzîka sed gundî ye. Cihê sisêyan, Mirdêsê Têrikan in, ko tevayîya wan digehê dora dused gund.

Ji van pêva jî li welatê serhedê (Qerekilîsê) bi navên Osman Komî, şê bo û Bazarcixê sê gundên Mirdêsan hene ko, berî sed salî li welatê Heymanê ji Mirdêsê Evdil-Hey veqetîn e. Îro ji emareta Mirdês a mezin bi tenê ev her sê eşîr û sê gund wî navî diparêzin.

Herçî bêjeyan gawestî, herwekî jê dixewine ji koçerên ko bi semet qelsiya ga û barbirên xwe ji êl û eşîrê bi şûnda mane ra hatiye gotin. Ji xwe heya îro jî barbir û erebekeşên xelkê Serhadê hin ga û madegin. Heye ko hin bavên hin eşîran ji ber hin seabebên din, ji êl û eşîra xwe qetibin an bi şûnda mabin, dîsa jî bi navê gawestî hatibin navandin.

(Hawar, Hêjmar 52, Sal 10/1943)

(1) Îro ji malbata axayên Mirdêsanê Têrikan li gundê hecideliyê rûdinin ko bi navê mezinê wan e pêşin bi nav bûye.

(2) Gava êla Heci Deli begê giha bû Qerecdaxê, pûg û şilîne mezin lê qewimi bûn ko zarok, kar û berxên xwe di nava têran da avêtibûn ser dewêr û biribûn zozanan. Li ser vê bi wan ra jî Têrikan hatiya gotin.

Rojek ji jîyîna dînê gund-1

Hekatek ji Nuh Ateş

FATA REŞÊ JINEKE PIR JÎR Û REŞ WÛ. Li gund her kes derheqa jîrbûn û reşbûna wêda hemfikir wû. Yên ku qîmet didane edeban derheqa merê wê, Hesenê Şaşê da digotin, ewî devjê û şorsist e. Hesen di civata da bi qirf û yarenî digot, Fatê me ê pir reş, weke qetran e. Wextê ku em bi şev dikevin cem hev û xwe li hev dipêçin, tê biweyî ezî şeverşîyê hembêz dikime. Mehîneke malê hewû, yeke şê û çê, pişkort û rehwan wû. Hesen Fata jina xwe tim bi mehîna şê va qiyas dikir digot, fatê mîna mehîna şê ye û ku ew bi rê da dihere, herd di bin nigên wê da dilerize. Ewê hewas e û di ber birbangê radiwe. Horizê xelkê xwedîyê xwe ji xewa siwê radikîn, lê horizê me bi tepe-repa birêçûyîna Fatê bi xwe dihese û diqîre.

FATÊ SIWEKÊ ZÛ DA RAWÛ ÇÛ ÊXUR, ku her du mangan bidoşe û paşê pewe teve naxirê ke. Wexta ku ew, helba şîr di dest da, di hêla pînê ra derbas bû, qîrinî vi horiz ket. Fat gihêşte ber deriyê êxur û mêskir ku derî ne girêdayî ye.

– Weeey, ku ez kûr biwim, ne min duh êvarî derî girenedaye! Fate ji xwe bi xwe ra got.

Halbuku wê derî girêdawû, lê ji bîra wê çûwû. Wê hay jê ne wû, ku Kino bi şev derî vekirwû, ketiwû êxur tê da raketiwû.

Fatê bi destê çepê bi deriyê êxurî textinî ra na, kete hundur. Bi çîrkînîya derî va mangan bi çavên biriqî berve dêrî mêskirin. Bîhn û bexeke germ û sûr li rûyê Fatê ket.

Kino bi hatina Fatê bi xwe hêsiya û di kuncê êxur yê şeverş da li ser kuça kohng runişt got:

– Fatê, tu keçika min î ?!

Fatê veciniqî û bi lez got: „Bismîllah“ û destê xwe yê rastê da ser sîngê xwe. Benz û bed lê miçiqî, tê bigota, ewa niha bîrva here. Lê wê dengê Kino zû nas kir û hema hate xwe û got:

– Kino Kino, malşewitîyo ne kûrik tu dile min biqetîni!

Kino gewrî lê xetimîwû, kire xîze xîz û kenî got: Ka mal heye ku bişewite!

– Wey te dît, kê got Kino dîn e, ne ewî şorên bîaqil dikê, Fate got.

Kino di axuran da radiket, vê mal û vê xwedî wû. Navê vî yê esil Xelo wû. Sewa ku ewî bejnkût wû jê ra digotin Kino. Salê wî di ser penceyî ra hewû. Ji zewacê du mehan şûnda ew çûwû eskerîyê. Li wê derê nexwaş bû û hîn tezkere ne stendiwû vegeriya mal. Digotin nexwaşîya wî di seri da ye.

Nexwaşî ro bi ro li ser Kino giran bû, wî êdi sapir-supir deng dikir. Yên derdorê digotin, Kino dîn bûye. Xwedîyên wî ew birin cem şêx û xocan,

birin ocaxan, jê ra nûşqe bi çekirin dan, bi şimika şêx li serî xistin, merem çî kirin tu fêde jê negihêştê.

Bi ser de, jina Kino vi yekî yad ra revîya. Sal derbas bûn û weede hat, dê û bavê Kino mirin. Kino ma bi tenê. Dê û dut û mermaliyên wî demekê xwedîtî lêkirin, lê paşê jê osan bûn û dev jê berdan. Kino ne kiras û derpî, ne jî şal û ceket li xwe dikirin. Fîstanekî cawinî û çulhakî tim lê wû. Ew nigxas digeriya. Ew şevbider diji. Mal û meriyê xêrxwaz jê ra caw distandin didurîn dikirin fistan, nan û av didane wî, seriyê wî dişuştin.

Dev û rû, dest û pî, qefes û qonc, çîp û ranê Kino, mina yê hirçê, tijî pirç wûn. Porê sêrî jî axzê heniyê da berjor weşiyawû û horta sêrî mîna silka sur xay dikir. Devekî xwe yî gir û tim vekirî hewû. Ji kênarên dêv da giliz diçilkî. Lêvê wî qalin û vajokî wûn. Pozê w piçûk û nikul berjor wû; tê da qulên bîwila yên rêş xay dikirin. Çavên wî bêl wûn. Sîpik avêtîwû ser reşikê çava. Gewrikê çava xûn girtîwû ser û sur dikir. Suriya çava jî hewayaxuran dihat. Hewaya axura jî ber mîz û rixa têreke sûr û bi şewat e û çavê meriya dişewitîne.

Çermê binî nigên wî yên xas qalin wû, mina ku diwên, kerme girtîwû. Panîyên wî di çend cîyan da qeliştîwûn. Hen jî wana waqas kûr wûn, ku mêş û mîrûyê tê da bi şûn biwana.

Wextê ku meri jî dûrê da li Kino mês ke ê biwê ewî vê xem e. Tenê di kûriya çavan da çîk û çîrûskê êş û xema dibiriqîn.

Kino kêm deng dikir. Çend şorên xwe hewûn, wî her tim ew ducar dikirin. Wextê ku ew raste yekî dihat, hema digot, „Lawo, tu lawikê min î?!“ ya jî, „Keçê, tu keçîka min î?!“

YEK JÎ, gundiya bi yarenî û qirf jî Kino tim seet dipirsîn digotin, „Kino seet çend in? “ Kino hema pêşîya fîstanê xwe berjor heydina, xwe berdida çolê, dezgehê xwe dinimand. Xelk pê vê, „hîq“ û „hîq“, „vîq“ û „vîq“ dikenîya.

Yekcara jî, wî şorin dikirin qe nedihatîn bîra kesî, meri lê ecêb dima.

Kino jî êxur derket da nav malan. Payîz wû, bayê siwê ê sar dihat. Wî dest li ber sîngê xwe di berpaş hev ra kirin û berve xaniyê Cêmêl yê ku xerawe bûwû, çû. Bi rê da, li pêy hev, „uhuuu... uhuyyy“ kûr dikuxî, mina ku biweyî gewriya wî xeraw bûwû.

EW LI KENDALÊ xaniyê Cêmêl bîstekê sekinî û xwe li ber tavên royê, ya ku nû helatîwû, germ û nerm kir. Paşê dest pê şixula xwe ya her ro kir. Wî wexta xwe pir çara li nav xanî û diwarê xerawebûyî û li goristanê gund derbas dikir. Wî kevir û kerpîçên xerawan vir da û wê da dikişandin; yê pêşîyê dibirin paş, yê paşîyê dianîn pêş. Her kesî van kar û kirinên Kino vê mane, wekî îş û karê dînan didîn.

Mîna her car, wî vê carê jî kevir û kuçuk vir da û wê da birin û anîn, hetanî ku xwe tê da vestand. Devdeve nivro, ew tî bû û berve, „Kaniya Kûrik“ vi rêket çû.

Li ser kanîyê birek jin hewû. Wana cêr, gumgum û helkê avê dawûn ber xwe û nowe dipan. Pirê wana ciwan bûn, bûk û keçikê berzewec wûn. Tek û tuk jinê salmezî jî di nav da hewûn. Hena xeftan hena jî fistanê rengîn li xwe kiriwûn.

Kino, wexta ku nêzîke kanîyê bû, bang kir got:

Keçno, hun keçikê min in?!

Keç û jina cewab dan gotin: Erê, em keçikê Kino ne!

Kino şa bû û „Kix...kix“ kenî.

- Carkê xêra bav û diyên xwe avekê bidin min! Kino got.

Jinekê zerika baqîrî ya kanîyê a ku bi zîncîrekê bi lolûbê kanîyê yê hesinî da giredayîbû, tîji av kir û dirêjî Kino kir. Kino zerika avê dana ser xwe, „qurt...qurt...qurt“ daqultand. Di çivên dêv ra, av dirîjî û di ser sîngê wî yê bi pîrç ra bêjêr dilop dikir.

Wexta ku kino çend gava jî kanîyê vi dûr ket, jineke yarenîbaz, di dûy wî bang kir got;

- Kino seet çend in?!

Kino çerx bû, berê xwe berve jina kir, pê pêşîya fistanê xwe girt berjor heyne. Dezgehê xwe berda çolê û pê jina nimand.

Jinê li ser kanîyê, bi fedî, hena serî di berda, „vîq...vîq“ kenîn.

Jinekê, him di bin çavan ra li Kino mês kir, him jî şîret li jinê din kirin got:

- Lê lê, eyb e eyb! Fedî bikin!

Jinêkê din jî go:

- Xwedê ji Kino razî we, di saya wî da keçik û jinê nezewicî dibînin, ka çi vi mêra ra heye!

Kino jî kanîyê vi dûr ket. Ew berve mala Gencoyê Hesikê diçû. Bi rê da, ew raste sê-çar xortên ku bi morîya korîyê dilîstin hat.

Xortê gund xêr bi Kino ne dikirin; ew xûlî dikirin; şorê neçê jê ra digotin û carna jî ew didane ber kevira.

WEXTA KU WANA KINO DÎN, di nav xwe da kirin piste-pist û listik berdan. Ku Kino tenekî jî wana vi dûr ket, Yekî kevîrek heyne û berda Kino. Kevir „firtt“ di bogîra Kino ra derbas bû çû „şîq“ li kevîrekî gir ket, mîna ku birusk lêketiwe. Bi şîqinîyê Kino him vecinîqî him jî tê anî derê ku kevîr li wî biketa wî pê bela xwe bidîya. Lowma ew pîr xûlî bû û bi hêrs çerx bû û pîr neçê li wana mês kir. Çav di serî da di serbin hevra diwûn. Bi vê newû, xorta vê carê jî bi yekdengî bang kirin gotin:

-Kino Kino, serî tîji cinno!“, „Kino Kino zirrr, paşî tîji virrr!“

Kino her çû xûlî bû, mina ku tê gotin, ew jê yêr derket. Ew xar ve hat û hîrmek jî herde heyne û berda xortan. Vê ra jî şor kir got:

- Ezê di hestiyê dê û bavê we ...m!

XORT ZÛ REVÛYAN û di nav malan da wenda bûn. Kino jê hêrsa ra bi lez û gavên gir da rîya xwe, berve mala Genco çû. Dora nivro, Kino jî par ra gihêşte xanîyê mala Genco. Xanî du goz û maweniyek wû. Temel bi kevira,

ser wî kerpîça çekiriwû. Ser xênî bi xwelî û çorexê nixmandiwû. Diwarê xênî him ji der da him ji hundir da bi çexmûrê siwax kiriwû. Di horta diwarê paşî da çurikeke ji tenekê hewû. Ewê kevn û paskî wû. Devê wê berjêr xar wû û avê ew di hortê da qul kiriwû. Ava berf û barana di vê qulê ra bi ser dîwer da rijiyawû û dîwar ji jor da hetanî dawîyê qeliştîwû. Qeliştank di jor ra kûr wû, tê da kerpîçê binîyê siwaxê xay dikirin. Berve jêr ew nêzik û pan diwû. Ji dûrva, qeliştank mîna birineke kûr xaydikir. Wê pišta diwêr bi du alîya kiriwû.

AVA ÇURIKÊ bi salan li herdê kortek vekiriwû. Bi derbên ava çurikê xwelîya dorbera kortê hurik, mîna êrd bûwû.

Kino hate ber korta çurikê, fistanê xwe berjor heyne, şeqa xwe vekir, bi kortê da „şirrr“ avrijand. Wî serî li hêlekê xar kir û li rûyê wî kêfê rehetbûnê belav diwû.

Kino li ber diwêr ne bi tenê wû, cîran wî jî hewûn. Li hêla rastê mankereke pîr, guh pê da ketî, dawestîwû. Wê giraniya xwe dawûbû ser axza rastê, barê nigê çepê yê paşî sivik kiriwû; tenê pozê sima wî bi herdê diwû. Bi vi awayî ew vêdisîya.

Pišta wê di çend cîyan da kul bû. Kulên wê hena qamçe girtîwû, hen jî devvekirî û bi xun wûn. Kî dizane, belkî ji ber barên giran wer bûwû, yan jî palanê hişk pišta wê kutawû. Belkî jî siwarên wê bi tûjikê darînî kutawûn pišta wê.

WÊZA XÊR PÊ WÊ NEDIKIR, qefle bi qefle li ser kulên wê dadiniştin. Kerê boça xwe geh berve hêla rastê, geh berve ya çepê diçirpand, ku pê wêza ji ser pišta xwe vi dûr xe.

Wêz bi dengê şingîniya pirça boça kerê cîlê, „firrr“ berjor difirîn. Ew mîna ewrekî reşî piçûk bistekê li hewa diman, bi şekileke xelqekî „viz“ û „viz“ di dor hev ra çerx diwûn û paşê dîsa bi lez li ser kulên kerê dadiniştin.

Wexta ku dengê şirinîya avrijandina Kino kete guhê Kerê, wê cîlê li ser çar nigan wezîyet girt, guh danan, boç bel kir, şeqa paşîyê vekirê, „şurrr“ mîz kir, mîna ku bêyî wê cewaba Kino dayê.

Li hêla kino ya çepê çûçereşekê di bin textê kênarên xênî yê jor da hêlûn çekiriwû. Ew û çêleyê wê bi dengê avrijandina Kino û kerê bi xwe hêsîyan û kirin qîje qîj. Çûçereşê bi lez serê xwe ji hêlûnê derxist, li rast û çep nêherî û bi hêrs berve Kino û kerê mês kir, mîna ku biwê, „We xê e lo, şirrr, şurrr, we dilê me qetand. De herin, malşewitîno, we xewa nîvro li me herimand!“

Çûcîk, çuluq û çêlên wana jî pê dengê avrijandina Kino û kerê hêsîyan. Mîna ku biwêjî yekî mîzgînek kiriwû wana, perik çirpandin, kirine „qit qit qit“, „çîv çîv çîv“ û „çûv çûv çûv“, berve paş malê beziyan. Ew tî wûn, li avê digeriyan. Lê wexta ku gihêştin ba Kino û Kerê, av

nemawû, zû miçiqîwû. Herd ji wana tîtir wû û wî ava mîza Kino û kerê vi qultekê ra daqultandiwû.

LI CÎWARÊN KURMANCÊN DEŞTA HAYMANÊ û Înevîyê herd havîn û payîzê tim zîwa, mîna pîşo ye û baran pir kêr diware. Wexta ku diware, ewr bi xof dikin girme girm, brusik dike şîqe şîq, dû ra baraneke weng şên diwarê te biweji ewr qul bunê. Pêy baranê bihneke weqas xweş û teze ji herdê te ku, bi zara Kurmancên van derna, ne bê ne qalê bike.

Herd li van derana, ji tîna da qelişt bi qelişt diwe. Tê bêyî wî dev vekiriyê benda baranê dipê. Mîna herdê, gundî ji hesrete barana ne. Ew yek caran derdikevin perê gund, dua baranê dikin, qurbana şerjê dikin, di biroşên mezin da goşt û zêd dikelînin û lê xizan û birçiya belav dikin.

Kino hate pêş mala Genco û li wir raste Genco hat.

– Genco, tu lawikê min î?! Kino got.

Genco li pêş malê çexmur li hev dixist ku pê xaniya sîwax ke. Wî serê xwe heyna berve Kino mês kir, got:

– Erê, ez lawikê te me.

Kino şa bû. Wî ji Genco hez dikir. Genco ji salê carek-ducara serîyê wî kur dikir û dişûşt.

Devê Genco tenekî xar wû û lowma jê ra digotin devxaro jî. Digotin ew rokê çûye bi ser zevîya zwe ra mês kiriye. Zevî pir çêwûye. Şûna ku bigota, „maşellah“, gotiye, „wao“ û cilê dev lê xar bûye û weng jî maye. Digotin, ji hingê vir da, Genco xêra dikê.

Di jor xaniyê malê ra aşxane hewû. Almasa jina Genco tê da nan lédixist. Keçika wê ya heft-heyst sali ji di ber destên wê ra diçû û dihat.

Pozê Kino bihna nanê sêlê zû heyna. Ew berve aşxanê çû û wexta ku gihêste ber deriyê aşxanê got: Almas tu keçika min î?!

Almasê bi dengêkî westiya got, „Erê“.

Kino nig avête êşka dêrî ku têkeve hundurê aşxanê, lê Almasê ne hişt, got,

– „Kino mekeve hundir, li derva rûne“.

Kino mirûz bitahl kir û li ber derî rûnişt. Kino pir qilêrî û tîji kêç û sipî wû, lowma tu kesî ne dixwast ku ew tekeve hundurê mala wî.

Almasê du nan dane ser hev, rûn û penir kire navberê û nûre serhev kir, kire qoziyekî gir, da dest keçika xwe, ku ew bide Kino. Keçikê qozî direjê Kino kir. Kino bi destê çepê qozî girt, bi yê rastê jî xwast ku serê keçikê mist de. Keçik tirsî, kire werinî û ji ba Kino vi dûr ket. Dîya wê ew aşt kir go; „metirse keçika min, Kino tişt nake, ewî vê zirar e.“

Kino pê vê vi ber xwe ket û bi hêrs qozî ges kir û vi geskê ra ew bi nivî kir. Sewa ku Kino bi qilêr wû, tu kesî ne dixwast destê xwe pê wî bike. Kurik ji wî ditirsîn û dûr disekinîn. Ew ji wana va bi bed û xof xay dikir. Tenê Gencoyê Hesikê, wexta ku wî serê Kino dişûşt, bi desta serî, qefes û qoncê wî mist didan.

(Dûmayî heye.)

Orta Anadolu'da Kürt Gerçekliği ve Kurumlaşma

Nuh Ateş

Birnebûn çevresi yaklaşık bir yıldan beri kurumlaşma konusunu tartışıyor. Sözkonusu kurumlaşmanın dil ve kültür alanına yönelik somut projeleri destekleyici dernek veya vakıf biçiminde olması düşünülüyor. Kurumlaşmanın gerekçesi, amaç ve işlevi, önüne koyacağı projeler, teknik ve hukuksal boyutu tartışmanın ana konularını oluşturuyor.

'*NASIL VE NİÇİN KURUMLAŞMA*' sorusuna cevap verebilmek için, öncelikle Orta Anadolu Kürt toplumu hakkında bazı genel değerlendirme ve tesbitlerde bulunmak, deyim yerindeyse, Orta Anadolu Kürt toplumunun toplu bir resmini çizmek gerekiyor.

On yıl kadar önce, bu bölgede yaşayan Kürtler hakkında, tümünü kapsayacak şekilde derli-toplu bir bilgiye sahip değildik. Varolan bilgiler de sözlü, dağınık ve yöresel özellikler taşıyordu. Son on yılda, özellikle üç yılı aşkın bir süre önce yayın hayatına başlayan Birnebûn dergisi sayesinde, bu konudaki bilgi ve tanıtım boşluğu önemli oranda giderilmiş oldu. Bugün, düne nazaran bu bölgedeki Kürt toplumu hakkında daha fazla yazılı bilgi ve belge mevcut ve Kürt kamuoyuna sunulmuş bulunuyor. Yine de bölge Kürtlerine ilişkin daha derinleşmesine araştırma ve incelemelere ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Ve bu tür çalışmalar yapılmadığı müddetçe ve onlardan elde edilecek sonuç ve veriler olmadan yapılacak olan değerlendirme ve tespitler

kısmen yüzeysel kalmak zorundadır. Bu nedenle de burada yapacağımız analiz ve belirlemeler kısmen gözlemlere dayalı olacaktır.

Şu andaki bilgilerimiz ışığında, Orta Anadolu'nun Ankara, Konya, Kırşehir, Aksaray, Amasya, Tokat, Kayseri illerinin sınırları içinde kalan kırsal bölgelerde toplam 332 Kürt yerleşim biriminin (Köy, Kasaba, Kaza) bulunduğu ortaya çıkıyor. Yozgat, Sivas, Çorum, Kastamonu ve diğer illerde henüz sayıları tespit edilemeyenlerle birlikte bu sayının daha da artacağı ortadadır. Kırsal bölgeler dışında da, bölgenin özellikle Ankara, Konya gibi büyük kentlerin merkezinde de kalabalık bir Kürt nüfusu yaşamakta. Bu kentli nüfus, hem bölgenin kırsal Kürt nüfuslu yörelerinden, hem de Kürdistan'dan gelen göçlerden oluşuyor.

Orta Anadolu'daki toplam Kürt nüfusu kesin olarak bilinmiyor. Tahminlere göre 1 ile 2 milyon arasındadır. Bölgenin kırsal Kürt toplumunun bölgeye gelişi ve yerleşimi Osmanlı döneminde 200 ile

500 yıl arasında değişen farklı zaman dilimlerinde gerçekleşiyor. O dönemde çoğu göçebe ve yarı göçebe olduğu anlaşılan onlarca Kürt aşireti, Osmanlı'nın iskan politikası sonucu ve başkaca nedenlerden dolayı bölgede mecburi iskana tabi tutulmuş veya yerleşmiş. Bölgede o dönemde yerleşen ve bilinen aşiretlerin bazıları şunlar: Canbegî, Şêxbizinî, Reşî, Mikailî, Rûta, Zirkî, Têrkî, Sidunî, Qilorî, Doykan, Motikan, Şêxbilî, Bilkî, Hêcibî, Atmana, Bazikî, Millî, Bereketî, Mifkî, Oxçî, Pisî, Sêwidî, Cutkî, Xelikî, Omerî, Sefkî, Celkî, Nasirî, Dimillî.

Bölge Kürtlerinin büyük bir bölümü Kurmanci; Haymana Kürtlerinin büyük bir kesimi Şêxbızını; Aksaray Kürtlerinin bir bölümü de Zazaki konuşur. Dini inanç itibarıyla bölge Kürtleri Hanefî, Şafî, Alevî olmak üzere üç mezhebe ayrılırlar.

Orta Anadolu Kürt topluluğu bölgede yüzlerce yıldan beri yerleşik ve kalıcıdır. Onu, bölgeye geliş sebebi ve biçimi ne olursa olsun, bölgede sürgün, göçmen ve geçici olma biçiminde adlandırıp değerlendirmek yapmak, doğru ve gerçekçi uygun bir yaklaşım değildir.

Kırsal Kürt yerleşim bölgelerinden, özellikle son 30 yıl içinde, büyük kentlere ve başta Danimarka, İsveç, İsviçre, Avusturya ve Almanya olmak üzere Avrupa'ya yoğun bir göç yaşanıyor. Bu göçün, bölgedeki kırsal Kürt nüfusunun yarısına tekabül ettiğini ileri sürmek abartılı sayılmaz.

Bölge Kürtlerinin ana uğraşı alanını, 1950 ve 60'lı yıllara kadar, ata-dededen kalma geleneksel hayvancılık oluşturuyordu. Bölgede yerleşik hayata geçildikten sonra, hayvancılığın yanı sıra tarım uğraşısı da devreye girmiş ve giderek artan bir önem kazanmıştır.

Günümüzde, geçmişte daha çok iç tüketim amacıyla yapılan geleneksel hayvancılık tümünden terk edilmiş, onun yerini, yer yer ve daha çok pazara yönelik olarak yapılan sığır besiciliği almış bulunuyor.

Geleneksel hayvancılıkla ilintili olarak, el tezgahlarıyla yapılan halı ve kilim dokumacılığı da, hayvancılığın kalkmasıyla, tümünden önemini yitirmiştir.

Canlı hayvan ve tarım ürünleri ticareti, yük ve yolcu taşımacılığı gibi uğraşları da, bu bölge Kürtlerinin önemli uğraşları arasında saymak gerekiyor.

Özellikle dışa açılma ve güçle birlikte bu bölgedeki Kürt toplumunun geleneksel yapısından uğraşlarına dek büyük bir değişim yaşanıyor.

Her yörede aynı olmamakla birlikte, bölge Kürtleri arasında okumaya büyük önem verilmekte; Yüksek okul mezunu, öğretmen, mühendis, avukat, doktor gibi serbest meslek sahibi olanların ortalama sayısı oldukça yüksektir.

Büyük kentlerin merkezlerine göç edenlerin bir kesimi manavlık, kasaplık, zahirecilik, toptan gıda satımı, beyaz eşya ticareti gibi alanlara yöneldi.

Yurtdışına göç edenler ise, Avrupa ülkelerinde sanayinin değişik dallarında çalışarak yeni mesleklerle tanıştılar. Onların orada doğup büyüyen çocukları ve torunları ise, Avrupa'daki genel geçerli mesleklerle zaten tanışık, ama atadelerinin geleneksel ve geçmişe mal olan mesleklerini bilmiyorlar.

Değişimin boyutlarını göstermek bakımından örnek olarak, hayatlarında ellerini hamura değdirmemiş, bunu kadın işi olarak bilen erkeklerimizin, Danimarka ve İsveç'te pizza piyasasında etkin olmaları, kendi elleriyle pizza yapmaları gösterilebilir.

Göçebelik yaşamının çoktan terk edilmiş, geleneksel-aşiretçi yapının dağılmış olmasına rağmen, bu temeldeki kültürün izleri halen, özellikle düğün ve yas gelenekleri ile mahalli seçimlerde, kendini göstermektedir.

Bölge Kürtleri de, öğrenci ve aydın kesim başta olmak üzere, 1970'lerden itibaren yoğun bir siyasallaşma sürecinden geçtiler. Bu süreçte daha çok siyasal-ideolojik temelde Kürt kimliğini sahiplenme öne çıktı. Buna karşın, bölge bazında ve bölgenin konumuna uygun biçimde Kürt dili ve kültürüne yönelik çabalara önem verilmedi.

Sözkonusu siyasallaşma bir yanı sıra, özellikle Kürt kimliğini sahiplenme açısından, olumlu bir etki bıraktı. Diğer yandan bu süreç, dil ve kültür gibi sade ve insani hakları siyasallaştırdı ve böylelikle gündemleşmesini zorlaştırdı.

Siyasal-ideolojik bağlantı olmadan ve günümüzdeki göreceli barış ortamında sürdürülen tartışmalara da bakarak, insani ve temel haklardan sayılan dil ve kültüre yönelik talep ve çalışmaların daha kolay gündemleşebileceğini ve anlayışla karşılanabileceğini söylemek mümkündür.

Bu siyasal-ideolojik damgalı gergin süreçte yapılan siyasal çalışmalarda, Türkçe'nin yanısıra Kürtçe'nin az ya da hiç kullanılmamış olması sürecin bir diğer eksikliğini oluşturdu.

Geçen 30 yıllık süre zarfında, bölgedeki Kürt toplumunun geçirdiği hızlı değişim ve yaşadığı gelişmeler, en çok bölgede konuşulan Kürtçe'ye olumsuz etkilerde bulundu. Kürtçe'nin bölgedeki konumu zayıfladı ve giderek yer yer unutulma ve yokolmayla karşı karşıya kaldı.

Elimizde Kürtçe'nin bölgedeki konumuna ve mevcut durumuna ilişkin

ayrıntılı araştırma ve incelemeler yok. Ama bir o kadar önemli bir yöntem olan, gözlemlere sahibiz bu konuda.

Kürtçe'nin bölgedeki durumuna geçmeden önce, dilin önem ve işlevine vurgu yapan bir kaç alıntıya değinelim.

"İnsan dil sayesinde insandır."

(Wilhelm von Humboldt).

"Dilin katkısı olmadan insan, bugün varolduğu biçimde olamayacaktı."

(Ernst Bloch).

"Halk ve millet, dilleri bir olan topluluklar sayesinde meydana geliyor ve varolabiliyorlar."

(Kirchof).

Alman bilim adamlarından yaptığımız bu kısa alıntılar yorumu gerek bırakmayacak derecede açıktır. Dilini kaybeden millet yok olmaya mahkumdur.

Yaklaşık 30 yıl öncesine kadar, Kürtçe bölgede en başta kapalı yaşam biçimi ve aşiretçi yapıdan dolayı, en azından konuşma dili olarak güçlü bir konumda bulunuyordu ve günlük yaşamda birincil dil durumundaydı. Bu yapının, değinildiği gibi değişmesi, dışa açılım ve göç, okulların yanısıra, Türkçe gazete kitap ve giderek radyo ve televizyonların köylere girmesiyle, Kürtçe'nin bu güçlü konumu giderek zayıfladı. O, kimi yerleşim birimlerinde evde ve günlük yaşamın diğer alanlarında yerini Türkçe'ye bıraktı. Kürtçe'nin konumunu zayıflatan nedenlerden bir tanesi, onun resmen bir dil olarak tanınmaması, yayın ve eğitim alanında kullanılmasının engellenmesi ve yasaklanmasıdır. Yine Kürtçe'nin bu nedenle ve Kürt toplumunun göçebelik ve aşiretçilik yaşam biçimiyle bağlantılı olarak yazı diline dönüşmemiş olması bu konudaki diğer önemli bir engeli oluşturuyor.

Bölge Kürtlerinin dil temelindeki gerçekliği iki dilliliktir. Kürt çocukları, kırsal alanda, önce okul öncesi yaşlarda anadilleri Kürtçe'yi konuşma dili olarak öğreniyorlar ve Kürtçe'nin hakim olduğu bir ortamda büyüyorlar. Türkçe ile ilk kez okulda tanışma olanağı bulabiliyorlar. Okul döneminde ve daha sonra Türkçe'yi hem yazı hem de konuşma dili olarak öğreniyorlar. Orta ve üst okullara gidenler bakımından, Türkçe konuşma dili olarak da birincil dil konumuna yükseliyor.

Türkçe okuma-yazma bilen Kürt anne ve babaların sayısal olarak artması ve modern iletişim araçlarının köylere girmesi sonucu, Kürt çocukları doğumla birlikte Türkçe diliyle karşılaşabiliyorlar ve Türkçe neredeyse onların ikinci anadili olmuş durumda. 30-40 yıl önce Kürtçe bilmeyen bir Orta Anadolu Kürdüne rastlamak ender görülürken, günümüzde Kürtçe anlayan ama konuşamayanların ya da Türkçe - Kürtçe karışık konuşanların sayısı hızla artış kaydediyor.

Bölge Kürtleri açısından, iki dillilik hem bir gerçeklik hem de gereklilik ve zenginliktir. İki dilliliği veya Türkçe'yi resmi dil ve eğitim dili olarak reddetmek veya önemsememek doğru bir yaklaşım olamaz. Türkçe'nin yanısıra, Kürtçe'nin de dil olarak resmen tanınmasının ve okullarda anadil dersi olarak öğretilmesinin sağlanması asıl amaç olmalıdır. Bu hakkı yasal ve meşru zeminlerde dile getirmek ve savunmakta ısrarcı olmak gerekiyor.

Kürtçe'nin bölgede dil olarak yaşaması, korunup geliştirilmesi ve yazı diline dönüşmesi konusunda bizden önceki nesillerin, onu yaşam biçimleri gereği olarak konuşmuş olmanın dışında, herhangi bir özel çaba içinde bulunmadıkları acı bir gerçekliktir. Ama, yakın geçmişe kadar, günümüzdeki nesillerin ve bölgede sayıca kalabalık

olan Kürt okumuş ve aydınlarının da bu konuda bir çaba içinde bulduklarını söyleyemeyiz.

İlk kez Birnebûn'un çıkışıyla, bu konuda yeni bir sürecin başlatılmış olduğunu söylemek yerinde olur.

Orta Anadolu Kürtleri bölgede Türk, Çerkez ve Tatar topluluklarıyla içiçe ve yanyana yaşıyor. Tatar ve Çerkezlerin dilleri yokolmayla yüzyüze bulunuyor. Onlarla dayanışma içinde bulunmak, azınlık dil ve kültürlerinin Türkiye'nin korunması gereken kültürel zenginliğinin bir parçası olduğunu, bunların yokolmasının büyük bir kültürel kayıp ve ayıp olduğunu bıkmandan anlatmak gerekiyor. Bölgede Türk, Kürt, Tatar ve Çerkez toplulukları ortak bir coğrafyayı paylaşmanın ötesinde, dini inanç, gelenek, töre, günlük yaşam kültürü gibi pek çok konuda benzer ve ortak değerlere sahip bulunuyorlar. Özcesi, bu toplulukların ortak paydaları, ayrılık ve farklılıklarından daha fazladır. Ancak, farklılıkların inkar edilerek yasaklanması, horlanıp küçük görülmesi halinde, öne çıkarak belirleyici ve ayrıştırıcı bir rol oynadığı pek çok kere kanıtlanmış bir olgudur. Bunu önlemenin yolu eşitliğin, barış ve demokrasinin, hoşgörü ve anlayışın hakim olduğu bir yaşam ortamının sağlanmasından geçiyor.

Bu değerlendirme ve tespitler doğrultusunda bölge Kürt toplumunun durumuna bakıldığında, yönelinmesi gereken öncelikli konunun, bölge bazında Kürt kimliğinin varlık sebebi ve Kürt kültürünün ana halkası olan Kürt dilinin korunup geliştirilmesi olduğu açık biçimde ortaya çıkıyor. Bu alana yönelik yapılacak çalışma ve projeler için, kadro, kurum ve parasal kaynak olmak üzere üç temel şeye ihtiyaç vardır.

Bölge Kürtleri arasında bu işi yapacak bilgi ve beceriye sahip kadrolar potansiyel olarak mevcuttur. Aynı durum, parasal kaynak konusunda da geçerlidir.

Kurulacak olan kurum, en başta parasal kaynak bulma ve projeleri destekleme görevini üstlenmeli. Kurum, maddi olanakları ve kadro durumunu gözönünde bulundurarak, şu aşamada, ekte ana çerçevesi sunulan iki projeyi sahiplenmeli ve maddi yönde desteklemeli. Bu projeler, Birnebûn dergisi ve kurulması gerekli olan Kürtçe Dil Dershanesi (Dersxana Zimanê Kurdî) olmalıdır. Kurulacak olan kurum ve projelerde çalışanlar amaç ve işlevleri gereği siyasi

amaç gütmeyenler ve siyasi parti ve grupların yönlendiriciliğinden uzak durmaya özen gösterirler.

Kurum ve projeler ve onlarda görev alanlar Orta Anadolu Kürt toplumunun çıkarlarını ve özel konumunu gözeterek, başta onların dil ve kültürlerinin korunması ve geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmayı başlıca görev bilirler. Onlar çalışmalarını yasal ve meşru zeminlerde, barış ve diyalog yoluyla yapmada ısrarcı olurlar. Çalışma ve ilişkilerinde demokratik yöntemlere, karşılıklı saygıya, hoşgörü, tahammül, ikna ve uzlaşma gibi mezyet ve değerlere bağlı kalmaya önem verirler.

Bîrnebûn yazarı, Yusuf Yeşilöz'un almanca kaleme aldığı, *Reise in die Abenddämmerung* (Akşam Karanlığına Yolculuk), adlı romanın, fransızca çevirisi, 1986 yılından itibaren tağitılan 'LE PRIX LITTÉRAIRE LIPP ZÜRICH' adlı edebiyat ödülü'nün birinciliğini aldı.

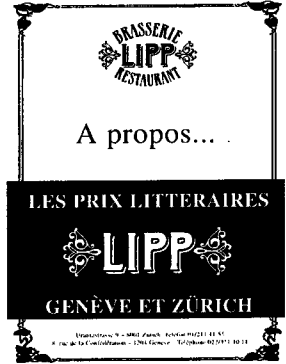

Jurinin ödül gerekcesinin özeti:

"... Binlerce insanın ve çocukların mülteci olarak yurtdışına neden çıktıklarını yürekten anlamak için bu kitab bize yardımcı olmaktadır. Ayrıca boyuneğmeye karşı mücadele ve umut vermekte ..."
"...Eğer dillere ve çok kültürlülüğe saygı gösterilmeseydi, ülkemizin kültürüne önemli bir katkısı olan bu roman bugün olmayacaktı" ...

Reise in die Abenddämmerung (Akşam Karanlığına Yolculuk), adlı romanı İsviçre de Almanca yayınlanmıştır. Bugüne kadar Fransızca, İtalyanca, İspanyolca ve İsveççe dillerine çevirileri yapıldı.

İsveççeye çevirisi Apec Yayınevi tarafından gerçekleştirildi.

Yusuf Yeşilöz

a

Bîrnebûn

Birnebûn dergisi 1997 yılının son çeyreğinde bir grup Orta Anadolu'lu Kürt aydınının girişimiyle yayın hayatına başladı. O, bölge Kürtlerinin tarihinde bir ilktir; yeni bir başlangıcın ve geleneğin ilk kilometre taşıdır.

3 yılı aşkın zaman içinde, Birnebûn bölge Kürtlerinden ilgi ve sempati gördü; onu okuyan, ona değişik biçimde destek verenlerin sayısı artıyor.

Pekçok Orta Anadolu Kürdü, ilk kez Birnebûn'da kendi köyünün, aşiretinin Kürtçe ve yazılı bir biçimde adını veya resmini gördü. Doğup büyüdüğü yörenin büyüklerinden sözlü biçimde dinlediği Kürtçe masal, türkü, deyiş ve öyküleri yazılı olarak görme ve okuma olanağını buldu. Kendi toplumunun yöresel tarihi, sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamına ilişkin bilgilere kavuştu.

Orta Anadolu Kürtleri, Birnebûn sayesinde kendi yöresel Kürt kimliğiyle buluştu ve tanıştı. Bu da onlar için bir övünç kaynağı oluşturdu.

Birnebûn, bölge Kürtlerinin kendini tanıma, ifade etme ve tanıtmada konusunda önemli bir işlev görüyor. O, bölgedeki sözlü edebiyat ürünlerinin derlenip, yazılı hale getirilip yayınlanmasını ve bu vesileyle unutulmaktan ve kaybolmaktan kurtulmasını sağlıyor.

Bölge Kürtleri, ilk kez Birnebûn sayesinde kendi yöresel şive ve lehçeleriyle de yazmaya ve okumaya başladı. Şimdiye dek Birnebûn'da yer alan şiir, öykü, resim ve masallarla, bu bölgede Kürtçe yazma geleneğinin, edebi ve sanatsal ürünler yaratmanın temelleri atıldı denebilir. Birnebûn, bölge Kürtleri arasında iletişimi sağlama ve onların biraraya gelmelerini teşvik etme işlevi görüyor.

Birnebûn, halen amatörce, özel çaba ve fedakarlıklarla çıkıyor. Yazar kadrosunu genişletmek, içeriğini zenginleştirmek, teknik eksikliklerini gidermek, okuyucu ve abone sayısını arttırmak ve adım adım profesyonelleşmeye doğru yürümek, Birnebûn'un önüne koyduğu görevler arasında yer alıyor.

Bu alandaki güçlük ve eksikliklerin giderilmesi bir yanıyla maddi olanaklara bağlı bulunuyor. Bunun için kurum, Birnebûn'u vazgeçilmez bir proje olarak desteklemelidir.

Kürtçe dil dershanesi

Dersxana zimanê kurdî

Yapılacak ön araştırma, inceleme ve tartışmalar sonunda, bölgedeki arkadaşlarla da konuşularak, bir pilot yerleşim birimi tespit edilmeli. Bu yerleşim biriminde, yakın çevresi dahil, (.....) kişiden oluşacak bir grup Kürtçe öğretmen adayı tespit edilmeli.

Grubun emekli edebiyat öğretmenlerinden oluşması tercih edilmeli. Grup üyelerinin Kürtçe'yi en az konuşma dili olarak bilmeleri ve konuyla ilgili olmaları, seçimde gözönünde bulundurulması gereken önemli bir kıstas olmalıdır.

Bu grup, tüm masrafları karşılanacak şekilde, ülkede, orada olanaklar elvermiyorsa, yurtdışında (örneğin İsveç'te) belli bir süre (yaz tatilinde) sıkı bir Kürtçe eğitiminden geçirilmeli. Sonra bu grubun da dahil olacağı daha geniş bir grup oluşturularak, pilot birimde yasal yollardan özel bir Kürtçe Dil Dershanesi'nin kurulmasına gidilmeli.

Bu dershanede Kürtçe eğitimci yetiştirilmesinin yanısıra, başta okul dışı zamanlarda orta ve lise öğrenimi yapan öğrencilere ve yetişkinlere Kürtçe kurslar verilmeli. Kurslara katılanlara, kurs bitiminde yapılacak test sonunda sertifika verilmeli. Üstün başarı gösterenlere, olanaklar ölçüsünde eğitim ve araştırma yapma bursu verilmeli. Kürtçe öğretmenlerine de verdikleri kurs karşılığında ücret verilmeli.

Pilot projenin başarılı olması halinde, aynı şekilde, bölgenin başka yörelerinde dil dershaneleri kurma girişimleri yapılabilir. Böylece bölge çapında Kürtçe'yi korumak ve geliştirmek için bir dil kurumları ağı oluşturulmalı.

Bu iş için burada 3 kişilik bir komisyon oluşturulmalı. Komisyon, ülkedeki arkadaşlarla konuyu tartışmalı ve orada da 3 kişilik bir komisyon oluşturulmalı. Her iki komisyon konuyla ilgili bir konsept hazırlayıp, onu kurum organlarıyla tartışıp bir sonuca bağlamalı. Dil Dershanesi kuruluncaya dek her iki komisyon bu işin sorumluluğunu üstlenmeli. Dershane oluşturulduktan sonra, Dershane yönetimi resmen sorumluluğu devralmış olur.

Komisyonlar, kendi içinde ve aralarında işbölümünü, çalışma ilke ve yöntemlerini (iç tüzük), ders araç-gereçlerinin hazırlanmasını da içeren, takvime bağlanmış bir çalışma programı temelinde çalışmalıdır.

Kurum, bu projeyi tüm gücüyle destekleyip, onun başarıya ulaşmasını sağlamalıdır.

Bîrnebûn`un Kopenhag toplantısından izlenimlerim

Muzaffer Özgür

Toplantı salonundan bir görüntü

Okuyucularımızdan zaman zaman neden Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde Bîrnebûn okuyucularıyla bir araya gelip toplantı yapmıyorsunuz, gibi sorularla karşılaşılıyorduk. Bizde okuyucularımızla tanışma toplantıları düzenlemeyi arzuluyorduk. Fakat bir türlü hayata geçiremedik. Şubat ayında yaptığımız bir toplantıda Avrupa'nın bazı ülkelerinde toplantılar yaparak okuyucularımızla buluşmayı kararlaştırdık. İlk toplantıyı Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da gerçekleştirdik.

Toplantı için bir yerin tutulması ve ön hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Bu ülkede akrabalarımızın, dostlarımızın ve tanıdıklarımızın çok olması ön hazırlıkların yapılması için bir avantajdı. İsveç-Danimarka-Almanya telefon trafiğinden sonra bir yer ayarlandı. Davetiyeler gönderildi ve bazı kişilere telefon ile ulaşarak haber verildi. Kısa bir süre sonra toplantı tarihi geldi çattı. Nuh

Ateş, Bekir Darı ve Ben Almanya'dan otomobil ile yola çıktık. Ali çiftçi ise İsveç'ten gelecekti.

8 saatlik yolculuğumuz boyunca, kap-tanımız Nuh, mükemmel bir performans ile hem araba kullandı hemde espiriler yaparak bizleri güldürdü. Koma Xelikan müzik grubunun *Gula Mamê* parçasını dinlerken yollar metre metre arkamızda kalıyordu.

cıvıldı. Trafik kalabalıktı. Tren garına yakın bir yerde park ettik. Ben gara gittim. Yaklaştığım ilk taksicinin bizim oralardan olduğunu, yüz hatlarından anladım. Lafa girdim.

- Êwar baş,
- Êwar xaş.
- Tu yi jî kijan Gundi yi? Ezi dıxwazıme herime

Dinlenmeler haricinde ilk durağımız Kopenhag merkez tren istasyonu oldu. Buraya gitmemiz bir zorunluluktu. Çünkü telefonlarımız sınır ötesinde çalışmamıştı ve bu nedenle yakınlarımızla iletişim kuramamıştık. Tren istasyonunda belki bizimkilerden birine rastlarız ve bize yardımcı olur düşüncesiyle uğradık. Bu planı uyguladık. Kent merkezine girdiğimizde saat gece dokuz olmuştu. Caddeler insan kaynıyor, hayat cıvıl

mala, nas dikî?

- Pee, ere loo...

- Zahmete xwe telefona..... bıke ma wara me heyne.

Hemşehrim hemen arabaya geçti, el telefonundan arzu ettiğim yakınımı aradı ve haber verdi. Teşekkür ederek oradan ayrıldım. Buluşma noktasına gelen yakınım bizleri alıp eve götürdü. Bu arada kendi kendime Kopenhag'ın adres arama açısından bir Cihanbeyli veya Kulu'dan farkı var mı diye düşündüm. Bizimkiler burada da çoktu. Farkı kokusuydu. Toprak Ananın kokusundan başka farkı yoktu.

O gece yakınlarımız ile geç saatlere kadar sohbet ettik ve hasret giderdik. Ertesi gün, toplantı yapacağımız salona bir saat erkenden gidip başka arkadaşlarla buluştuk. Toplantı yeri güzeldi. Yeni yeni insanlar ile tanıştık. Toplantı saatine kadar farklı konularda sohbetler ettik.

Danimarka'da bizimkiler Pizza Restorant işi yaptıklarından toplantıya davet ettiğimiz insanların gelip gelmeyeceklerini bilemiyorduk. Çünkü Pazar günüydü ve işleri yoğundu. Toplantımıza 25-30 dolayında arkadaş katıldı.

Kozara bumeri, candi u lekoloji ya kurdin anatoliya navin

bîrnebûn

**WE DAWETE CIVÎNA
HEVNASÎNÊ DÎKE !**

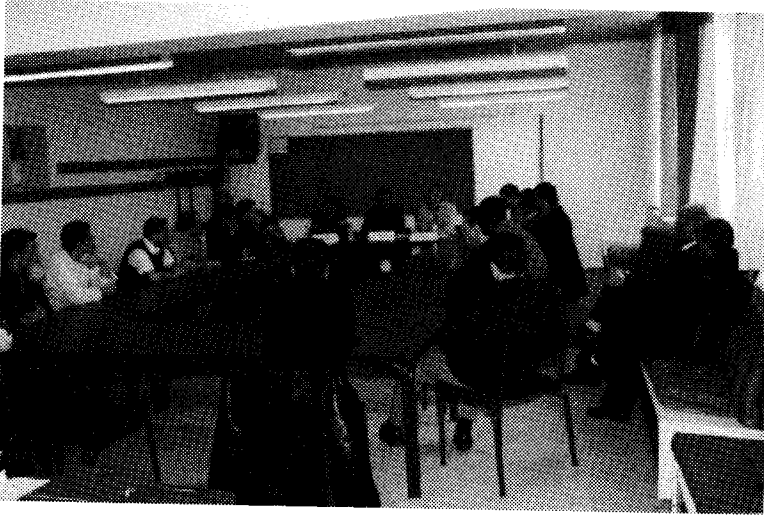
Gotin-Xeberdan:

- Ali Çiftçi
- Muzaffer Özgür
- Nuh Ateş

Dem: Roja 1ê Nisanê 2001
Saat: 13.00
Ch: L VESTERBRO KULTURHUS
LYRSKOVGADE 4
1756 V KØBENHAVEN

BİRMEKİN, EM BENDA WE NE !

Redaksiyona Bîrnebûnê
Berpirsiyar: Muzaffer Özgür
Tel: 0049-174 406 81

Her zaman olduğu gibi konuşma dilimizin Kürtçe olmasına özen gösterdik. Toplantımızın ilk bölümünde Dergimizin çıkışı, amacı, ekonomik ve dağıtım sorunları, Danimarka'daki dağıtım konusundaki problemlerimiz ve yapmakta olduğumuz vakıf kurma çalışmalarımız katılımcı arkadaşlara anlatıldı.

İkinci bölümde ise katılımcılara söz verildi. Söz alan arkadaşlar bu çalışmada kendilerini gördüklerini, yardımcı oluması gerektiğini, Danimarka'daki dağıtım

ve verim elde edilmesi için karar alındı. Bazı arkadaşların görev almasıyla bir çalışma gurubu oluşturuldu.

Ben sağlıklı bir çalışma yaptığımızdan eminim. Görev alan arkadaşlar üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirerek Bîrnebûn'u daha başarılı bir noktaya taşıyacaklardır.

Toplantı sonrasında muhterem bir arkadaşımız deniz kenarındaki restoranında bizleri ağırladı. Toplantıya gelemeyen bazı dostlarımızla birkaç saat

burada sohbet ederek konuyu tartışmaya devam ettik.

Ertesi gün tüm dost ve yakınlarımızdan ayrıldık. Her ayrılık gibi bu ayrılıktaki zor oldu. Ama yaptığımız toplantıdan arzu ettiğimiz verimi aldığımız düşüncesi bizleri daha rahat bir yolculuk yapmamızı sağladı.

Bir dil ve bir İnsan

Celadet Ali Bedir-Xan

“Bir dil ve bir insan” adlı makalede konu edilen insan, bugün İbranice'nin babası olarak itibar gören, asıl adı Eliezer Yishaq Perelman olan Ben-Yehuda, 1858 yılında Rusyada doğmuş 1922 de Filistin'de vefat etmiştir. Vefat ettikten sonrada, dil konusundaki çalışmaları başkaları tarafında sürdürülmüş ve bu çalışmalar “Complete Dictionary of Ancient and Modern Hebrew” adı altında 17 ciltlik bir seri halinde çıkarılmıştır. En son çildi 1959 yılında tamamlanmıştır.

Yehuda, 1858-1922

“Bir insan ve bir dil” adlı makaleyi Celadet Ali Bedir -Xan, Herokol Azizan adıyla Hawar dergisinin 1942 yılının şubat ayında çıkan 40ncı sayısında yayınlamıştır. 1932 yılında yayın hayatına başlayan Hawar, 1943 yılına kadar yayınına devam eder. Bu zaman zarfında, 57 sayı çıkarılır. Sorumlusu Celadet Ali Bedir-Xan dır. Dergide, Osman Sabri, Nuredin Zaza ve Cigerxwin gibi değerli insanlar yazı ve şiirleri ile katkıda bulunurlar.

Celadet Ali Bedir-Xan 1897 yılında İstanbul'da doğdu ve 1951 yılında Şam'da vefat etti. Yurtsever bir ailenin geleceğinden gelen Celadet, yaşınının en verimli çağını Kürt Dili üzerindeki çalışmalara vermiştir. Bugün kullanılan Kürt alfabesi, onun eseridir.

Aşağıda okuyacağınız makale, Nudem Yayınevi tarafından Hawar dergisinin sayılarının iki ciltte toplatılan çalışmasından alınmıştır. Burada, Nudem Yayınevini bu çalışmalarından dolayı kutlar ve yeni çalışmalarından başarılar dilerim.

Yaptığım tercüme, makalenin kelimesi kelimesine bir tercümesi olmasada, makalenin içeriğine oldukça sadık kalınarak yapılmış bir tercümedir. Makalenin, vermek istediği mesaj o kadar açık ki,yorumunu yapmayı gerekli görmedim.

Sefoyé Asé

BİR İNSAN VE BİR DİL

Evet. Şayet, günün birinde yetenekli ve istekli bir insan hasıl olursa o insan yok olmaya yüz tutmuş veya ölü bir dili yeniden canlandırabilir. Şimdi, anlatacağımız gibi, bu insan hasıl olmuş ve ölü bir dili diriltmiş ve bu dili, yaşayan dillerin arasına katarak, insanın kendisini ifade etmesini ve sorunlarını dile getirmesini sağlamıştır.

Yukarda belirttiğimiz gibi yaşayan ve ölü diller. Dillerde,insanlar ve yaşayan canlılar gibi doğarlar,yaşarlar ve ölürlür.

Ölü dillerden bazıları, ocakları sönük ve ardlarında hiç bir şey bırakmadan yok olumuşlar. Diğer bazılarıda, bugün dahi okunabilinen değerli eserler bırakmışlar. Ama bu diller artık bugün konuşulmayan dillerdir.

Avrupada latince ve yakın doğudada İbranice ölmüş birer dildiler. Latin dili, bugün kitleler tarafında konuşulmayan ölü bir dildir. Ama, İbranice artık ölü bir dil değil, yaşayan bir dildir.

Evet, o istekli insan doğdu ve İbrani dilini, yeniden yaşatmayı başardı. İbranice,sami dil gurubuna dahil eski bir dil ve Arabcayla akrabadır.Dört kutsal kitaptan biri olan Tevrat, bu dille yazılmıştır ve sadece bu dili bilenler sinagoglarda Tevratı bu dille okurlardı.

Bütün Yahudiler, buldukları ülkelerin dillerini konuşuyorlardı. Yani yahudilerin, kendilerine ait milli ve bağımsız bir dilleri yoktu. Bundan dolayı başkalarının dillerini konuşuyorlardı.

1877 senesinde Osmanlı ve Rus savaşlarında Türklerin zoru sona erdi ve bütün Balkan Halkları Türklerin boyunduruğundan kurtuldular. Balkan halklarının kurtuluşu,Rus Çarının yardımcıları ile oldu ve ruslar bu işe gönül vermişlerdi. Rus gazeteleri sürekli bu halkların kurtuluşunda bahsediyorlardı.

Rusyada, Elyezer Bin Yehuda adında bir genç yaşıyordu. O da herkes gibi balkan halklarının kurtuluşuyla ilgileniyor,alaka duyu-yordu. Sırbistan ve Bulgaristan gibi, ezilen ulusların ezenlerin boyunduruğundan kurtularak bağımsızlıklarına kavuşmaları Yehuda etkiledi. Yehuda, bu durumları gözönünde tutarak, milletine sahip çıkıyor ve halkının içinde olduğu duruma üzüliyordu. Yehuda gördüki, kendi halkının içinde yaşadığı koşullar, diğer halklarının yaşam koşullarından daha ağır. Yahudiler sadece vatansız ve hükü-metsiz değiller, üstüne üstlük konuşacakları bir dilleri olmadığı gibi başkalarının dillerini konuşuyorlardı.

Yahudi genç, karar verdi ve içinden:yahudiler eski ülkelerine İsrail oğullarının ülkesine dönmeliler. O istiyorduki diğer milletler gibi yahudilerin de konuştuıkları bir dileri olsun ve bu dilde onların eski dilleri İbranice olsun.

Yehuda, kendi dilini öğrendi.1878 senesinde Parise gitti ve oraya yerleşti.

Elyezer Bin Yehuda, Paristeki yahudilerle ilişkiye geçti. Elyezer, hem dilini geliştiriyor hem de kendi halkının arasında milli düşüncelerin yaygınlaşması için çaba harcıyordu. Ama, onun insanları onu anlamadıkları gibi ona deli diyorlardı. Fakat Yehuda, onları dinlemedi ve kendi büyük emelleri için büyük bir arzuyla yalnız başına işe koyuldu. Yehuda, kafasına koymuştu; dilsiz milletini bir dil sahibi yapacaktı.

Yehuda, kendi dili olan İbraniceyi öğrenmişti. Sorunu, İbraniceyi kendi insanların arasında yaygınlaştırmaktı. Tohumların ekilmesi için tarla gerekiyordu. 1881 de Elyezer, öğretmenin kızı ile evlendi

ve gemiyle Filistine doğru yola koyuldular. Yolculuk boyunca, karısına İbranice dersler verdi. Eski yurtları, Filistine vardıklarında Yehuda, karısına; bundan böyle sadece İbranice konuşacaklarını söyler. Karısının İbrancesi çok sınırlıydı. Kadın ne yaptıysa kacasını bu kararından vazgeçiremedi. Yehuda'nın çocukları büyüyünceye kadar İbranicenin dışında başka dil bilmedikleri için cevresi tarafından, onlara dilsiz gözüyle bakılıyordu. Ama bu çabalar Yahudileri diğer milletler gibi bir bağımsız bir dil sahibi yapmıştı.

Yehuda ve ev halkı zorluklar içinde yaşıyorlardı, ama ne gam. Büyük fikirler için, büyük fedakarlıklar gerekiyordu. Yeterki, halk bir darbeye büyük fikirlerden vazgeçmesin. İnanınki Yehuda katıksız ekmek yiyordu, ama ev halkının İbranice konuştuğunu görünce, kendini dünyanın en bahtiyar insanı sayıyordu.

Sonuçta, Yehuda İbranice bir gazete çıkardı ve bir okuyucu çevresi edindi. Ve bazı Yahudi okullarında İbranice eğitimi başladı. Ayrıca, Yehuda bir sözlük yaptı ve bu sözlükte eski İbranicede olmayan yeni kelimeleride koydu. Böylece, İbranice yahudilerin arasında yaygınlık kazandı. 1922 yılında Elyezer Bin Yehuda vefat ettiğinde, 30-40 sene öncesine kadar ölü olan bir dil, bir halkın yaşayan dili olmuştu. O dil, bugün Arabca ve İngilizcenin yanı sıra devletin ve hükümetin resmi dili oldu.

Kürtler! bu, "bir insan ve bir dil" bir insanın çabaları neticesinde oldu. Bu insanın, çalışmasında ve başarısında çıkarılacak büyük nasihat ve dersler vardır. Ezilen uluslar ve dilleri yasak insanlar bundan ibret almalıdırlar. Biz Kürtlerin, güzel bir dili var ve çoğumuzda bu dilin dışında başka dilde bilmiyoruz. Bize düşen, sadece dilimizle okumayı ve yazmayı öğrenmektir. Günümüzde, ana dilde okumak ve yazmak yalnızca bireysel bir görev değil, aynı zamanda milli bir görevdir. Her kimki, bu görevlerle yola çıkmıyorsa, milli menfaatlerini yerine getiriyor sayılamaz. Bundan dolayı, eğer insan kendini bir millettten saymak istiyorsa, onun menfaatları için çalışmalı.

Biz kürtler de şimdi, diğer halklar gibi, kendimize ait bir alfabeyle sahibiyiz. Bundan dolayı, okuma ve yazmayı öğrenmek kolaylaşmıştır. Tecrübelerle tesbitlidirki, Kürtler de isteseler, kısa bir zamanda okumayı ve yazmayı öğrenirler.

Kürtlerin çoğu, sadece ana dillerini bildikleri için evde ve dışarda bu dille konuşurlar. Ve Kürtler arasında küçük bir azınlık varki, yabancı ülkelerde doğmuşlar ve oralarda yaşıyorlar. Bu azınlık için, eğer dillerini bilmiyorlarsa, herşeyden önce dillerini öğrenmeleri gerekli ve sonrada, evde çocukluğu ile Elyezer'in yaptığı gibi, sadece kürtçe konuşmalılar.

Evet. Bu Kürtler için gerekli olan, eve geldiklerinde nasilki iş elbiselerini değiştiriyor ev içi elbiselerini giyorlarsa, dillerini değiştirerek, evde çarşı dilini konuşmasınlar ve evde ana dil ile konuşmayı kutsal bir görev bilsinler.

Wergera ji kurmanci: Sefoyê Asê

Hevaltiya Nofel û Deniz Gezmiş

ji **Muzaffer Özgür** biranîyên wandebûnî-2

Şevêka Zivistanê bû. Sar bû. Her der cemidî bû. Li derva nezike niv metro berf hebû. Berfê şevreşîya êvarê ronî kiribû. Xorta ji bo çûyîn hatinê rêyek ji xwe ra vekiribûn. Lê berf pel pel dibarîya û rê tiji dikir. Çend xortên Kurd ku li qezê terine dibistanê, li mala Xeyro civibûn. Dersên xwe kiribûn û dest bi meselêyên berê kiribûn. Sobe gumegum bû, hundirê odê germ bû. Birê Xeyro Harun, bi ava li ser sobê keliyî, ji xortan re çay çêkiribû. Alikî da çay vedixarin ji alikî da jî deng dikirin. Wext jî epî dereng bibû.

Deriyê derwa nûşkava lêket. Tak tak tak.... Xortan li hev mêzkin. Vê çaxê kî be? Tirs kete dilê wan.

- Belkî janderme ya jî polis e, Mistefê got. Ji bo ve gotinê tirs pir bû. Piştî Îlona 1980î polis pir tirs didan xortên Kurda û malên wan binçav dikirin, rojna jî êrişê dikirin.

Xeyro: Hîş bin, ez cakê mêzkim, kî ye!

Remo: Dêri vekê, em dersa xwe dikinî; di mala te da jî tişt tune. Deftê û pirtûkên xwe vekin û bidin ber xwe. Em ê dersên xwe dixunî.

Mistefa: Erê em ê dersê dixunî.

Xeyro bi tirs rabû, çû ber deriyê derva û guh lê da!

Tak tak tak.... Li deri dixistin. „Vekin xortno vekin“ deng bîhîstin.

Xeyro bazda kete odê û got: polis in, em ê çir bikin, wan bê nemusana ê neçeyiya li me bikin. Ezî dêri vekime, tamam.

Xorta bi hev re, bi dengê zirav û bi tirs gotin: „temam.“

Xeyro deriyê derva vekir: „Xalê Nofel, tu yî ! Yahû!? Were hundir“ Xalê Nofel kete hundir. Bi repe rep nigên xwe li herdê xistin. Merasên xwe yên bi berf dawşandin, (Di odê da bi dengê repa repa xalê Nofel tîrsa xortan hîn zêde bû). Sekoyê xwe yî dirêj û giran ji xwe êxist û dawşand. Bi destê xwe şepka xwe ya foterlî jî dawşand û dane Xeyro. Xeyro ew bi darda kirin û deriyê odê vekir.

Nofel kete hundirê odê û silav da xortan.

- Selamû Aleykûm Xortno. Xorta tirs ji ser xwe avêtin û silava Nofel heyman.

- Aleykûm Selam xalo.

Nofel xwe da hêla sobê û destên xwe yên cemidî mist dan. Li xorta mêzkir û go:

- Çirbû xortên delal? Mînak hunê ji min tiştikî verşêdikine, çima hun veng tirsîyane?

- Na xalo, çi veşêr bikinî. Em li ser dersên xwe dadiwestin.

- Remo: Xalo, ware çayika germ vexe, ez cixarekê bidim te, na tu cemediyî. Li derva serma pir e, çima li ve wextê tu derketî derva?

- Min bi jinika xwe va hing kir, min ew kut kir. Derketim derva ku çira we yê vedikevê, min got ez serikî li xwendevana xim, ma hêrsî min dê. Ez tengasîyê nadime we, ne?

- Remo: Na xalo, rîca dikim, me jî dersên xwe teva kiribûn, li ser dîrokê xeberdida.

Remo cixarêk da Nofel û çayêka reş jê ra anî. Nofel li ser mîndera hêla sobê runişt. Tebaxa tûtûnê û tizbiya xwe ji berîka xwe derxistin dînan ber xwe. Tizbiya xwe yî ji kevirê oltîye kirê navbera tiliyên xwe. Cixare bi hesteyê xwe yî muxtarî vêxist û kur kur kişande hundire xwe. Dumana tûtûnê di navbera simelên pan da puf kir.

Xalê Nofel Kurd bû. Jê ra digotin, Nofelê Totê. Ji eşîreta Şîxbiziniya bû. Pir salan berê ji gundê Hesarê hatibi û li qezê ketibû nav malekê. Feqîr û belangaz bû. du jinên xwe hebûn. Salên wî nezikiya şêstî hebûn. Xeberdayîna wî piranî deraw bûn, ji bo vê kesî lê bawer nedikir. Gotinên rast ji baverî pê nedikirin.

Xalê Nofel cixara xwe xelas kir û ji tebaxa tûtûnê cixarêk pêça da Remo.

- „Xalê Nofel, tu pir tiştan dizanî, emrê te pir zêde ye, ji me ra çend meselê berê bê,“ got Remo. Va gotîna bi kefê Nofel hatibû. Lê wî bi Tirkî xeberdida. Kurmancî fehm dikir, lê ne dikanî deng bike. Dest bi meseleyekê kir.

„Bawerdikim havîna 1969`an bû. Motorsikletekî min-Jawa-hebû. Ji gundê Hesarê derketim rê, terimê Haymanê. Berê tekilîya me bi Haymanê ra pir bû. Nasên me, hevalên me li qezê hebûn. Wexta ku gundên me bi Qulekê va girêdan, edî giran giran em ji Haymanê qetîyan. Tek tek di gundên deşta Haymanê da derbas bûm. Lê roj germ bû. roj dikeliya, tî bûbûm. Ji gundê Yenicê derbas bûm. Bewrarek hate pêş min, ez pê da helkiştim. Ji nişkave xortêk derkete pêşîya min. Xortekî bejnzirav, çawreş dest rakir, ez dastîyam. Bi tirkî deng kir.

- “Selamû aleykûm Apo, ezî dixwazime herime Haymanê, tê min bibî, dênê xwe çîye ezê bidim „ go.

Baş tirkî deng dikir, ne ji alîye me bû. Min bixwe bixwe got ew memosteyê gundekî van derana ye, yan jî tehsîldar e. Sîyarê terkîyê min bû, em derketin rê. Em 3-4 km. çûn, li kêlekê rê kanîyêk hebû. Min xwest avekê vexim, biçekî bisekinim û tûtûnekê bipêçim. Me av

ji kaniyê tera xwe vexwar. Li kêlekê kanîyê, ser çayîrê runiştinî û me hevdi da naskirinê.

- Lavê min, tû ne ji va derana yî, kî yî, teri kû derê?

- Ez li Enqarê xwendevan im. Li Haymanê hevalêkî minî dibistanê heye, ezî herime ba wî. Hetanî va gundê jêrî bi qamyonekê hatim. Heta tû hatî jî peya derketim rê.

- Baş e, tê bi min ra heta qezê herî. Li Enqarê tû çî dixwînî lawê min?

- Unîversîte, apo.

- Bixwînî, lawê min, baş e. Min ji radyoyê bîst, li her derê Qominîst pir bûne, dewr-dewrana welat jî ne baş e. Însanên mezin û bi aqil geger in xwedê welatê me biparêze. Qominîst pir bin emê çî bikin. Dibistanê xelas kin, bibin însanên mezin. Devletê îhtîyaca xwe bi we heye. Her rojê halê welat paş va terê. Her tişt buha dibê. Em mîna di qitlixiyê da dijîn. Feqîr her rojê pir dibin.

- Apo, welatê me bin dest e. Sê çar dewlemend di kêf da ne. Dewlemend û serleşker gelên me kirine bindest, zordariyê dikin. Gerek em hemû tev û hev hembera wan derênî, em jî dixwazînî ...

Ji min ra dirêj dirêj behsa rewşa Tirkiyê kir. Xortekî bi aqil bû. Kêfa min jê re hat. Lê, hen gotinên wî min fahm nedikirin. Ez baş tirkî dizanim ha!!! Cixara Bîrincî da min. Min jî tûtûn pêça da hevalê xwe yî xerîb. Nêzika du seetan em li kelekê kaniyê runiştin, me deng kir. Tirseka xwe jî hebû, min fahm kir. Ez nasber û zanê me!

- Min jê pirsî; lawê min tû xerîbê wan derana yî. Em bûnî hevalên hevdu. Ezê alikariyê bidim te. Em Kurd in însanên xerîb, belangaz li cem me bi qîmet in. Pirseka te heye min ra bê.

- Ji bo alikariya te spas dikim apo. Ez hevalê xwe difikirim. Ev li mal tunebû ezê çî bikim, roj jî dereng bû, nikanim vegerim Enqarê jî.

- Xwedeyî mezin e. Hela em herin Haymanê ji bo cîyê raketinê metirse. Nasên min hene. Hevalê te li mal tunebe emê tev û hev li odekê bimenî.

- Spas

- Ez hîn navê te jî nizanim xorto!

- Em bûn hevalê hevdu. Bi rastî navê min **Deniz e**, te navê **Deniz Gezmiş** bîstî bû?

- Va însanê terorîst ku di radyo da, xebera da tê gotin!!! **Deniz Gezmiş** tu yî?

- "Erê, ez im" got. Mazlum û bi aqil bû. Melûl melûl li min mêz kir. Şaş bûm. Xuzîya min di qirka min da ma. Zimanê min hate girtin. Min nikanî deng kim. Xort fahm kir, ez şaş bûm. Eee, ez Nofel im, Nofelê Totê me! Ez li ser jûniya rûniştim û min got:

– **Ez jî Îsmet Paşa me.** Lawê min tû bi min dilîzeyî. Ez Nofelê Totê me. Li ser tîliyêkê dunê çexdikim tû min nikanî bitirsînî!!! Terorist li deşta Haymanê çi digerî, çi bikî?

– Mêzke apo, te alikarî da min. Havalbendîyeka baş navbera me da çêbû. Spas ji te ra. Ez dixwazim herim Akşehîrê, tê min bibî. Perê xwe çi ne, eze bidim te. Zêde dixwazi jî ezê bidim.

– Akşehîr dûr e, 100-150 km heye. Ez nikanim te bibim. Me tev û hev bigirin yê te jî, min jî bi dar xîn. Mala min, kurikên min hene.

– Mêzke apo, min ji te hez kir. Em dixwazin welatê xwe ji bindestîyê xelaskin. Em xortên bawerîya xwe bi sîyaseta çep hatinî ne. Mêzke gundîya, hun pir feqîr û belangaz in, dewlemend di nav heyî û bereketê de ne. Em destê xwe bi hev din, kes bi me nikane. Devlemendîya welatê me besê me ye. Têkoşîna me ji bo însanetîyê ye. Alîkariyê bide min.

Serê min tev û hev bû. Ez di bin tesîra wî însanî da mam. Min xwest êdin giran giran derkevin rê. Ez rabûm, ew jî rabû. Min dî ku di piştê da sîlah heye. Bawerîya min pê hat. Rast digot. Hun dizanin ez însanekî nasber û bi aqil im. Ez bixwe bixwe fikirîm, lê va xorta bibe însanekî mezin, ji bo alîkariya min û havalbendîya me yê piştgirîyê bide min. Ezê dewlemend bim. Min cîlê biryar da.

– Temam lawê min, ezê te bibim, lê tê mesrefê benzînê bidî.

– Bijî apo. Fedakarîya te ezê ji hevalên xwe ra bibê. Her cîyê ku ez herim, ezê însanetîya Kurdên Haymanê bînim ser ziman, spas!

Ji alîkî da tîrs, ji alîkî da jî heyecanê ez heynam. Evarê min ew birê Akşehîrê. Dema em ji hev veqetinî destê min paç kir û me hevdu hemez kir. Qehremanek bû. Têkoşîna wan mezin bû. Demekê şinda devletê ew girt û dardakir. Ez her ku kendirê dibînim, Denîz Gezmîş tê bîra min û giriyê min tê. Ji wê royê vir da, ez însanekî bawerîya xwe bi sîyaseta çep hati me. Qîmeta sîyaseta çep bizanin û kar bikin.

Xort mat mabûn. Tîrsa du seeta ber vê bîrkeribûn û bi gotinên xalê Nofel şaş bûbûn. Şoreşgerekî mezin hatibû deşta Haymanê û bi Nofelê Totê re havalbendî çêkiribû. Her rojê bi hev ra digotin; eceba wan gotinana rast bûn!

BEXTÊ TE ME

Rojekê di vê rê da
Gêrbim bikevim ji pê da
Birîndar bim li newala
Bimê m d û hevala
Bextê te me
Hîn birîna min germe
Destê min bigre min rake
Bere bi serê çiya ke
Ez dizanim sar û serma
Omdî ya te ji min nema
Min bide cem şivana
Ma veşêrin taldî zinara
Dil dawestî min çav dane hev
Şivan billûrên xwe bigrin tev
Ma zaravakî bigrin ji dil
Min giran daxin bin axa şil
Desmala min berîka axa ke
Li ser xwe bigerîne wenda meke
Serê govenda Newrozê dest xwe ke
Mîna min bilindke ti jî xwe bake
Li dîlan û govenda bîrmekin min
Naxwazim ji we tiştêkî din.

Mem Xelîkan

Helbest

Du helbest ji **Osman Alabay** (Curukî)

QULING

Quling bûn ref hatî payîz
Terin yare dile xwe zîz
Delal firîn, gîştik tilbiz
Minjî bibin pir bêhalim
Derdî giran, ez dinalim

Li ser êvran qorbîqorin
Awaz didin dengî hûrin
Dilî xwe zîz, tevhev firîn
Minjî bibin ezî kalim
Derdî giran, tim dinalim

Penet bakir kewran kişand
Welatî dur keser dawşand
Çexbin werin min qût reşand
Tene mayîm bê hevalim
Derdî giran, tim dinalim

Hevra heval quling û qaz
Rind û delal gîştik olfaz
Zu rawirtin zozan û gaz
Bê xudanim tim bê halim
Derdî giran, ez dinalim

Bilind firîn, çerx bûn bi rêf
Hun bejne xwe mekin hedef
Dîsa werin, ba rabe berf
Bê hevalim ezî kalim
Derdî giran, tim dinalim.

RABÎN

Meriv xizan mîllet nezan
Zik têr nebû loma hûzan
Li bazaran, bêkes erzan
Rabin, bihesin hawar

Xelkî waza nedî rawat
Hatîni tari bû mij welat
Ked firotin jîyan xelat
Rabin, bihesin hawar

Ajotî cot nekiri cat
Kuxî dev ra xwîne reş hat
Karger tirsî dev şor negot
Rabin, bihesin hawar

Dîrok nexwand negirt hosî
Li rîye rast xumal tirsî
Pelpel mezkir maf nepirsî
Rabin, bihesin hawar

Gîştîk xulam, peş dujman xuz
Li hev revîn, bilinde poz
Tijî kir pîl xistî diz
Rabin, bihesin hawar

Zêr beref bû, li milî jar
Mafên leyîst diz û binar
Kewijîn rind lal bûye zar
Rabin, bihesin hawar.

Osman Alabay

STRANÊN FOLKLORÎK

Ji aliyê **Mem Xelîkan** ve hatine berhevkirin.

KÏSMET

Dîsa dîsa lê lê kismet dîsa lê lê
Birin dane lê lê mêrê pîso lê lê
Yar Kismetê lê lê wîrda were lê lê
Bejna bilind dilêm ketê lê lê

Zûke zûke lê lê kismet zûke lê lê
Ar kî da de lê lê zirav dûke lê lê
Min xevneke xwe dî lê lê
Ez bûm zave lê lê kismet bûke lê lê

Hewşe hewşe lê lê kismet hewşe lê lê
Ordeg fîriyan lê lê şeş bi şeşe lê lê
Min re qala lê lê te nekîrin lê lê
Şeqîr tahle lê lê navê te xweşe lê lê

Tu Ordega lê lê çemê kûrî lê lê
Ez çî bikim lê lê jî min dûrî lê lê
Mêrê pîsra lê lê tu dergîstî lê lê
Biqevtîne lê lê bê tu ne yarî lêlê

Çavkanî: Dîyar

Herêm: Yeşilyurt

ÇAVREŞ

Êdî were lê çavreşê
Serê min nehiştî fikire eşê
Gevra rinda min şarpa reşê
Êdî were lê çavreşê
(Revan=Nakarat)

Bîra mala bavê te gime gime
Ez ji rêyek pir dûr tê me
Anê ne tîme ne birçîme
Bi emrê xwedê xwazginîme

Nawe nawe rindê nawe
Ew halê me wiha nawe
Destê xwe bi destê minde
Bila dilê me bi hev şa ba

Çavkanî: Raşîd Bulduq

Herêm: Tavşançalı

ETÊ PORÊ MINÎ REŞ E

Etê porê minî reş e
Tela bi tela gî diweşe
Î ku rinda min nasnake
Ji gunde Heco Mero
Keçika Hecî Dewrêş e

Xasî rawe li vê dinê
Xasî rawe li vê dinê
Ca ca zû rawe li vê dinê
Çengê min qerimîn li gotinê
Çengê min qerimîn li gotinê

Çavreşa min îro bi suketî
Rindê dîsa bi suketî
Li ber mala bavê xwe bi derketî
Rindê destê min bigire
Çengê min qerimîn li gotinê

Çavkanî: Kürt Remzi

Herêm: Polath

ÇEME ÇEME

Çeme çeme dînê çeme
Ez qurbana bejna te me
Xelik alem gî dizana
Ez nexwaşê sevda te me

Mirim mirim dînê mirim
Ji eşqa te re ez dimirim
Ber min re me re mê wo
Porê direj ezê xwarim

Ji te re dibêm bi vî sazî
Dîne tu rehetî ya xwe naxwazî
Bi ro û şev xewera dişînim
Henne tu soza min nabihîzî

Meke meke dînê meke
Derd-kulê min dihevra meke
Derdê min bêsê min in
Yara kevin dihevra meke

Çavkanî: Sile Cûtikî **Herêm:** Anonîm

ÎBRAM

Îbram Îbramê Fatê
Îbram çûyê Yozgatê
Îbram serê xwe helîne
Yara tê ji pê ra tê

Delal delal Îbramo
Şûr reşî xençer xamo
Îbram serê xwe helîne
Bejn zirav simêl pano
(Revan)

Hespê Îbrêm î qir e
Ji herçar niga nalkire
Îbram serê xwe helîne
Yara te yê barkire

Baran barî bi pê tê
Bejna zirav çin lê tê
Ez qurbane bejna te
Hurba hêşin çin lê tê

Çavkanî: Silê Cûtikî **Herêm:** Anonîm

Hasan Nergis

Di hejmara 12an de Mem Xelikan bi sernivîsa “Kürt Remzî den Günümüze Orta Anadolu Kürt Müziği” li ser dengbêjên Kurdên Anatoliya Navîn lêkolînek bi zimanê tirkî belav kiribû. Ew lêkolîn bala gelek însanan kişand. Piranî ji wana însanên ku bi muzîkê re mujûl dibin, bûn. Ew bi vê lêkolînê pir xenî û şa bûn.

Wek Mem Xelikan jî di destpêka lêkolîna xwe de dabû xûya kirin, dibe ku hinek navên dengbêj û grub anjî kasetên nû, nehatibin nivîsandin. Kesên ku li ser berhemên wan nehatibû qal kirin, hinek jî wana bi telefon û bi nivîs ji Bîrnebûnê re ketin têtikilîyê. Rexne û dîtînen xwe li ser vê lêkolînê gotin. Piranîya kesên ku telefon kirin pir kêfxweş bûn. Hinekan jî ji ber ku navên kasetên wan nehatibû nivîsandin, em bi berhemên xwe dan hesandin. Yek ji wan Hasan Nergis bû. Hasan Nergis ji Yaylê Çolê ye. Niha li

Isvîçrê, li bajarê Baselê dimîne. Hesên Nergis heta niha sê kaset derxistine.

1. Yeyla Çolê
2. Leyla Leyla min
3. Birîndar im

Her sê kasetên birêz Hasan bi kurdî ne. Hesên di nama ku ji me ra şandî de jî bo ci, bi kurdî kaset derxistiye wiha nivîsandiye; “... ji bo ku kurdî neyê jîbîr kirin û kurd li eslê xwe xwedî derkevin min kasetên xwe bi kurdî derxistine. Rexmetî Kürt Remzî bi rastî ji bo min di vê meselê de yanê bi kurdî kaset derxistinê de rêberekî hêja bû. ...”

Her sê kasetên birêz “Kürt Hasso” jî folklorîk in. Kilamên li derûdora Cihanbeylî yê ne.

Em ji Hesên Nergiz re serkeftinê dixawzin. Karê ku ew û hevalê wek wî dikin ji bo berhevkirin û pêşxistina folklorê kurdî pir bi qîmet e.

Red.

NIFIRÊN ALÎYE ME

Meliha Özgür*

1. Ar bi bedenê te keve
2. Ar û ocaxî xwe wenda be
3. Beyraxê xwe li dar bimê
4. Bi afilcanê bikevî
5. Bi kullê îlancixê bikevî
6. Bi parê kurşin kê bî
7. Bi rûsaî herdû dûnya bî
8. Bi xûya ra bikişeyî
9. Çavên te birijîn
10. Derdî vê derman li te ware
11. Destê bi henne negivşî
12. Destî xwe rabera xelkê kî
13. Di tirba gewira kevî
14. Di tû dera negeyî
15. Har bibî bi goştî xwe kevî
16. Ji vir da herî ji wê da neyî
17. Qe teve xelkê nebî
18. Kêm biyo/ê
19. Kezewê tê kûl bibê
20. Kûlê koti li tê ware
21. Kurm di tê kevin
22. Li bi hestîyê mara bin
23. Malê xwe li mala belavbê
24. Malê xwe merat bimê
25. Min ji bîr bikê bi xwe da bikeve

26. Mîzê keçik û lawika peşê nekevê
27. Nê nigê xwe dirêj ne bin
28. Pîs bibî
29. Qanser li tê hatiyo/e
30. Qeryerdê seri bin
31. Qul di zik ketiyo
32. Qûr bibî
33. Reyê ber xwe şaşbikî / wenda kî
34. Ser barî xwe li tev here
35. Serî xwe / te buxwe
36. Serî xwe bixele
37. Simelê te li ser lewe te ne gihên
38. Sûyî te di bin teva be
39. Text-tacî xwe wergere
40. Şerpelî bibî
41. Tîrb bi dest ne keve
42. Tot li ar bixwûnê
43. Tu qê bext-mirada ne binî
44. Tu qê hevesa ne binî
45. Tu qê roja ne binî
46. Tu li heft derîya bigerî
47. Tu xera ne binî
48. Vê zar û ziman bimeyî
49. Yêka te ne bê dudu
50. Zikî tiji be barî boş bê

* *Ev nîfirana ji devê Meliha Özgür (Ji gundê Celîka / Yeşilyurt-Kulu ye) hatina nivîsandinê.*

„ KÜRTLER, YEZİDİLER, SEKİZBUKLELİLER VE MEZOPOTAMYA`NIN DİĞER HALKLARI“

Mehmet BAYRAK

Selahattin Eyyubi'nin kalesi

Giriş

Ünlü Kürt devlet adamı Selahattin Eyyubi'nin, Haçlı seferleri dolayısıyla Batılı milletlerle yoğun bir mücadeleye girişmesinin ardından, Batı özellikle 16. yüzyılda reformunu ve rönesansını gerçekleştirdikten sonra farklı bir yöntemle yönünü Doğu'ya çeviriyordu. Kuşkusuz bu çevirişte en büyük ilgi odaklarından biri, birçok uygarlığa beşiklik etmiş olan Mezopotamya ve bu uygarlıkların mirasçısı halklardı. Bundan dolayıdır ki, 16.yy.'dan başlayarak Batılı gezgin Seyahatnameleri'ne rastlıyoruz. Batı literatüründe daha çok Önasya olarak nitelenen kavimler kapısı Anadolu ve Mezopotamya ile kavimler köprüsü Kafkasya, İran ve Kürdistan'a ilişkin bu seyahatnameler; sonraki yüzyıllarda artarak devam ediyor ve nihayet 19.yy.'da bir patlamaya dönüşüyor. 19.yy'ın ikinci yarısında, bu seyahatler ve seyahatnameler artık yerini inceleme-araştırma çabalarında bırakıyor.

Öte yandan, Osmanlı İmparatorluğu'nun 600 yıllık tarihi boyunca çeşitli vesilelerle Avrupa'daki uluslarla ilişkilerde bulunduğu biliniyor. Savaş yada barış dönemlerindeki bu ilişkileri bugün bize aktaran yazılı kaynaklar, çoğunlukla resmi anlaşma metinleri ve tarihler oluyor. Bunlar kuşkusuz toplumların tarihlerini yansıtan önemli kaynaklardır. Ancak bu belgeler dışında kalan gözleme dayalı öyle kaynaklar vardır ki, bunlarda olayların perde arkasını daha iyi yakalayabiliriz. Batı kaynaklı bu tür yayınlar, çoğu kez resmi Osmanlı tarihiyle de çelişir. Sözgelimi Kanuni döneminin birçok önemli olayını ve Osmanlı toplumunun çeşitli özelliklerini, Hoca Saadettin yada Celalzade Mustafa tarihlerinden çok; Fransız sefiri Busbecq'in mektuplarında görebiliyoruz.

Örneğin, Şehzade Mustafa'nın babası Kanuni tarafından boğdurulması olayını, Düzmece Mustafa Ayaklanmasının perde arkasını, İstanbul'da köle ticaretini; Osmanlı tarihlerinde göremeyeceğimiz çarpıcılıkta izleyebiliriz bu mektuplarda.

Busbecq⁽¹⁾ gibi doğrudan gözleme dayanan ve Osmanlı sarayının güdümünden uzak kalan kimi Batılı yazarlar, Osmanlı toplumu konusunda bize ilginç bilgiler sunuyorlar. Bilimsel ve nesnel düzlemde yapılacak toplum yapısı araştırmalarında da bu kaynakların önemli işlevi bulunuyor.

Yukarıda vurgulandığı gibi Batılıların Osmanlı toplumu ile ilgilenmeleri, Osmanlıların Batıya açılmalarıyla bir paralellik gösteriyor. Örneğin Batılılaşmaya yönelen III. Selim ve II. Mahmud dönemleri, bu doğrultudaki inceleme gezilerinin, dolayısıyla gezi kitaplarının da artmaya başladığı dönemlerdir. Fransa ve İngiltere gibi Batı devletlerinin de doğrudan katıldığı 1853-1856 Osmanlı-Rus Savaşı, bu konuda bir dönemeç

oluşturur. Kuşkusuz bu yöneşte Batılıların "Doğu" yu yeniden keşfetme ve Doğu'ya açılma düşünceleri de önemli rol oynamaktadır.

Açıktır ki bu seyahatnameler, başka halkların yanısıra Kürt coğrafyası, tarihi, sanat tarihi, sosyolojisi, etnolojisi ve kültürü açısından da büyük önem taşımaktadır. Çoğu kez egemen düşünceyi yansıtan Osmanlı ve Safavi kaynaklarının ötesinde bir anlamı ve önemi vardır. Dış gözleme dayalı bu ürünler, bu nedenle araştırmacılar için vazgeçilmez kaynaklardır. Ancak büyük bölümü misyoner seyahatnamesi türünden oldukları için, ilginç gözlemlerin, bilgi ve bulguların yanında bu özellikleri de gözönünde bulundularak bilimsel eleştiri süzgecinden geçirilmesi zorunludur.

Buna karşın, tarihçiliği "vak'a-nüvis"lik olarak algılayan ve resmi 'günah' sayan bir anlayış karşısında bu seyahatnameler ve albümler, halkların yazılı ve görsel tarihleri açısından bir hazine değeri taşımaktadır.

Poujoulat 'nın Seyahatnamesi

19.Yüzyılda "Doğu"ya yönelen Batılı gezgin seyahatnamelerindenbiri olan Fransız gezgin Babtistin Poujoulat'nın "*Voyage dans l'Asie Mineure en Mesopotamie, a Palmyre en Syrie et en Palestine et en Egypte 1836-1837*" (Paris,1840-1841) adlı iki ciltlik gezi kitabı adından da anlaşılacağı gibi, İstanbul'dan Mısır'a kadar uzanan çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Dolayısıyla gezi alanındaki tüm halklar konusunda da ilginç izlenimler ve bilgiler sunuyor bize. Mektuplar halinde düzenlenen kitaptab, kuşkusuz söylentilere dayalı birçok yanlış yorumlar yapıldığı, maddi yanlışlara düşüldüğü ve fantezilere kaçıldığı da görülüyor zaman zaman. Buna karşın, Padişah II.Mahmud' un özel izniyle Osmanlı

1) Busbecq:Türk Mektupları, (Çev:H.C.Yalçın),İst.1939

topraklarını gezdiği için kimi zaman askeri karargâhlara, kimi zaman da en ücra köşelere kadar sokulabiliyor ve son derece ilginç gözlemlere ulaşıyor.

Biz yazımızda, konumuz açısından yani Orta Anadolu ve Batı-Fırat Kürtler açısından da önemli olan "*Kürtler, Yezidiler, Sekizbukleliler ve Mezo potamya'nın Diğer Halkları*" başlıklı, o tarihlerde Osmanlılar'la Kürtleri ve Mısır yöneticisi İbrahim Paşa'yı karşı karşıya getiren Nizip Savaşı dolayısıyla Malatya'da bulunan Hafız Paşa'nın karargâhından yazılan 26 Ağustos 1837 tarihli "*20. Mektub*" a yer vermek istiyoruz. Bu mektuplarda tıpkı, aynı Savaşta Osmanlı Ordusunda müşavir-subay olarak bulunan Alman generali Moltke'nin mektupları gibi Kürt tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Söz konusu mektubu verirken, konunun daha iyi izlenebilmesi için arabaşlıklarla beslemeyi uygun bulduk.

Malatya'da Hafız Paşa Kampında

Malatya'ya gelişimin ilk gününden itibaren, Türk ordusuyla savaşmakta olan Kürt birliklerini örgütlemek için iki Rus subayının şehre geldiği söylentileri dolaşmaya başladı. Bu sözde iki Rus subayı da, ben ve gezi arkadaşımın başkası değildi elbet. Bu haberi Hafız Paşa'ya ulaştırmak için, Malatya'nın batısında on mil kadar uzakta kurulmuş Osmanlı ordugâhına gizlice bir haberci gönderildi. Hafız Paşa, zaman geçirme den bir haberciyle birlikte kâhyasını Malatya'ya göndererek, kendisi tarafından verilinceye kadar, bize serbest dolaşma izin belgesinin verilmemesi için uyruk verdi.

Önceki mektubumda sözetme fırsatını bulduğum Doktor Magdalano, hakkımızda olup bitenlere dair bilgi verdi ve varlığımızın neden olduğu kuşkuyu gidermek için İmparatorluk fermanlarımızla birlikte bizi kâhyaya tanıştırmayı salık verdi. Kâhyanın ziyaretine gittik, bizi soğuk bir biçimde karşıladı. Nezaket gereği divanda yer verme lütfunda bulundu. Fermanlarımıza göz atar atmaz, yüzündeki ifade birdenbire değişti. Yüzündeki donuk, şüpheli hava yerini hoş sözlere ve dalkavukça komplimanlara bıraktı.

Kâhyanın dediğine göre, Toros Ordusu Başkomutanı Hafız Paşa geldiğimizi duymuş ve bizleri tanımayı çok istiyormuş: "*Paşa'nın karargâhına gidiniz. Serasker Fransızlar'ı çok sever, sizi çadırında görmekten çok memnun olacaktır.*"

Osmanlıların ordugâhına gitmek üzere yola koyulduk. Yürüyüş boyunca çektiğimiz yorgunluğa hiç hayıflanmadım. Çünkü Osmanlı Ordusuyla savaşan Yezidiler'in ve Kürtler'in ⁽²⁾ inançları, karakterleri, gelenekleri konusunda yeni ve ilginç ayrıntılar öğrendim.

2) Seyahatnamelerde alt kimlikler sıklıkla ayrı ayrı vurgulanır. Kimi zaman bu alt kimlikler ayrı halklar biçiminde bile sunulur. Burada, "*Sekizbukleliler*" kavramı da Ezidiler için kullanılmaktadır.

Bölge Kürtleri

Ermenistan'ın güneyinde, 95 mil uzunluğunda, 50 mil genişliğinde kuzeydoğudan güneye doğru uzanan Kürdistan, otlakla, tahıllar ve diğer ürünler açısından zengin bir bölge.

Bu ülkenin Kürtler'inin tümü çadırlarda yaşamıyorlar. Aksine, büyük bir çoğunluğu sekizbin nüfuslu Kerezur gibi, İran monarşisinin devrilişiyle ünlü, antik Arbelle, (bugün dörtbin kişinin yaşadığı Erbil) gibi merkezlerde yaşıyorlar. Quinte-Curce tarafından Gordien olarak adlandırılan Zagros dağ zinciri doğuda Kürtler'in sınırını oluşturur. Güney sınırında Arap çölü, kuzeyde Harput bölgesi, Alacadağ ve Anti-Toros batı sınırını çizer.

Nasturiler ve Hıristiyan Kürtler

Bu mektubun yazıldığı yer Anti-Toros, özellikle Kürtler'in yerleşim ölgesi. En doğru verilere göre Kürt nüfusu üç milyona yakın. Yaklaşık yüzbin kadarı Nasturi hıristiyan. Bunlar, babadan oğula geçen iki patriğe bağlılar. Biri hâlâ Mark-Eiman diye anılıyor ve Çölemerik'den ⁽³⁾ pek de uzak olmayan Kodjanissi'de, diğeri Roban-Ormes'de oturuyor. Bu iki patriğin otoritesi onüç papazı içeriyor. Piskoposluk saygısı (orunu), patriark sistemdeki gibi babadan oğula geçiyor. Bu kalıtım hukukundan ötürü, bazan on-onbeş yaşındaki bir çocuk papaz olabiliyor. "Prêlât" lar (yüksek rütbeli papaz) büyük bir cehalet içindeler, diğerleri ise güçlükle okuyabiliyorlar. Hıristiyan Kürtler, Türkler'e karşı yapılan savaşlarda pek az yer almışlar.

Alevi Kürtler

Nüfusun geri kalan bölümü Ali inancından, fakat Muhammetçilik onlarda *Zerdüşti büyüculük* inançlarının kalıntılarına benzer çeşitli *bâtını* itikatların karışımı. Hiç camileri yok. Kuran'da belirtilen saatlerde ibadet etmiyorlar. Mekke'ye hacca gitmedikleri gibi, kendilerini Ramazan'da oruç tutmakla da yükümlü görmüyorlar.

Kürtler'in Kökeni

Bildiğimiz gibi Kürtler, Öenophon'un sözünü ettiği Karduklar'ın soyundan gelmektedirler. Onbinlerin Şefinin⁽⁴⁾ bize söylediğine göre Karduklar, hep kralın otoritesine ve satrapların⁽⁵⁾ ordularına meydan okumuşlardır. Kürtler, bu bağımsızlık ve başkaldırı düşüncesini mükemmel bir şekilde muhafaza ettiler.

Türkler tarafından Kürtler'in kökenine ilişkin anlatılan rivayetleri burada anlatmayacağım. Bunlar, pek öyle üzerinde durmaya değmeyen, barbarlığa

4) xenophon'un Onbinlerin Dönüşü (Anabasis) adlı eseri amaçlanıyor. Bu eser, Batılı gezginlerin temel kaynaklarından biridir.

5) Eski İran valileri

Şêx İsa ve izleyiciler. Hiritiyan Kürtler
(kaynak: Drç Von Oppenheim: Vom Mittelmeer zum, Persischen Golf, Berlin 1900)

ilişkin iğrenç nitelikli rivayetler. Her halkın kökeninde kendisine yakıştırılmış ahlaksal özelliklerb ulunabilir. Kürdistan halklarının ilkel oluşumuna baktığımızda, Karacadağ ve Nifate Dağları arasında dağınık yaşayan çetelerin içgüdüleri ve alışkanlıkları gibi şaşırtıcı bir sonuca varırız.

Kürt Tipi ve Giyim-Kuşamı

Kürt tipinin en belirgin özelliği, yüz çizgilerindeki düzgünlük ve soyluluktan yoksun olmayan vahşib ir gurur ifadesidir. Kürtler'in siyah, canlı ve akıllı gözleri vardır. Uzun boylu ve düzgün vücutludurlar. Giysileri, kalın kaba kumaştan bir elbise ve kuşakla sıkılan çizgili yünlü ceketten oluşur. Sarığının ucu sicri bir şekilde geriye sarkar. Ayakkabısı, bilekten kayışla bağlanan deri sandalet biçimindedir. Bu ayakkabı, eski Romalılarınkiyle büyük benzerlik göstermektedir.

Savaşçı Kürtler

Kürtler'in silah alışkanlıkları küçük yaşlarda başlar. At üzerinde kılıç, gürz, mızrak ve doldurma tüfek kullanarak dövüşürler. Bu sonuncu silahı, kaçarken saldırıyormuş gibi yaparak kullanırlar. At üzerinde dönerek ateş ederler ve dörtnala kaçarlardı. Bu adamlar her türlü yokluğa ve yorgunluğa katlanabilecek yapıdadırlar.⁶⁾ Fakat acımasızlar, inançsızlar ve çıkarlarının olduğu yerde yalan söylemekten hiç çekinmezler. Cinayet, soygun ve her türlü otoriteye (egemenliğe) karşı çıkma: İşte tek meşguliyetleri, işte temel karakterleri.

6) Kürtler'in bu özelliği, Osmanlı'dan bu yana devlet yetkililerince verilen raporlarda da sıklıkla vurgulanır.

1836-1837 Savaşından önce ⁽⁷⁾ Kürtler Diyarbakır, Musul, Malatya ve Urfa kapılarındaki kervanlara saldırıyorlardı. Bazı gezginlerin, Kürtler'in konukseverliklerine ilişkin anlattıkları şeyler, burada onlar hakkında duyduklarımızla silinip gitti.⁽⁸⁾ Bir yabancıyı ilkin büyük dostluk gösterileriyle karşılıyorlar; fakat silahlarını, giyeceklerini, eşyalarını beğendikleri bahanesiyle onları çalıyorlar ve kötü davranıyorlar. Çok sık yaptıkları şeylerden biri de, atının atını aldıktan sonra atlıyı yayan bırakarak iyi yolculuklar dilemeleri!

Alman Bilgini Schultz'un Acıklı Serüveni

[Fransız gezgin Poujoulat, kendisinden önce İran bölge valilerinden Arslıar Han'ın izniyle başka bir nüfuz bölgesine giren Alman bilgininin acılı serüvenini ise şöyle anlatır]:

“Fransız Hükümeti hesabına bilimsel araştırma yapmak için Asya'ya gönderilen Alman bilgini bahtsız Schultz'un, Kürt eşkiyalar tarafından katledilmesinden sonra, Kürtlerin sözde konukseverliğine ilişkin övgülere Avrupalı gözlemciler pek katılmıyorlar. Schultz, İran'ı gördükten sonra Kürdistan'a gitmek üzere 1829 sonbaharında yola koyuluyor. Yanında, o tarihte bir taşra valisi olan Aslıar Han'ın kendisine eşlik etmek üzere verdiği bir hizmetçi ve altı asker vardır. Alman gezginci ve maiyeti, onları korur gibi görünen Kürtler tarafından acımasızca öldürülürler. Zavallıların cesetlerini gömmeye zorlanan Ermeni köylüleri, bu korkunç haberi Aslıar Han'a bildirdiler. Schultz'un, İran Prensinin sarayında kalan notları ve eşyaları İstanbul'daki Fransız Elçiliğine gönderildi fakat Kürdistan yolculuğu sırasında yanında bulunan eşyaları haydutların eline geçti.”(a.g.e.s. 353)

Kürt Kadını

Schultz'un giremediği bölgeye girmeyi başaran Poujoulat'ın, bölge halkının yaşama biçimine ilişkin son derece çarpıcı gözlemleri bulunuyor. İşte bu ilginç saptamalardan biri:

“Kürt kadınları gerçek amazonlar; mükemmel ata biniyorlar ve kocaları gibi silahlılar. Zarif vücutlular ama güneşten yanmış yüzleri hiç de sevimli değil. Kesinlikle peçe takmıyorlar; giysileri deri kemerle sıkılan, göğsü açık gri kumaştan oluşuyor. Küçük paralar taktıkları uzun siyah saçları omuzlarında dalgalanıyor. Başlarına, geriye sarkıttıkları sarı veya mavi ince bir örtü takıyorlar. Çıplak ayakla geziyorlar.” (s.354-355) ⁽⁹⁾

7) O tarihteki Nizip Savaşı amaçlanıyor. Bilindiği gibi, Moltke de mektuplarında bu savaşa geniş yer verir.

8) Öyle görülüyor ki Fransız gezgin, o aşamada Kürtler'le savaş halinde olan Osmanlı ordugâhında oldukça güdülenmiş. Buna karşın gezginin anlatımlarını olduğu gibi korumakta yarar gördük.

9) 19. Yüzyılda peçesiz, yalınayak ve silahla at sırtında koşuran bir kadın tipi gerçekten ilginç değil mi? Başka gezgin seyahatnamelerinde de, buna benzer belirlemelere sıkça rastlanıyor.

Yezidi (Ezidi) Kürtler

Mardin'den ötede (eski Mardes) Nizip (veya Nizibis) ve Musul (antik Ninova kenti) arasında kalan bölgeye Sincar deniyor. Bu Pers kralı Sapor'un Bizans İmparatoru Kostantin'e karşı yürüttüğü kanlı savaşlarla tanınmış eski Singare kentinin adı. Sincar Dağı, Mardin'in güneyinde Mezopotamya (bugün Cezire bölgesi) ovasını kesiyor. Sincar Dağı, bölgede oturanlarca "Cinistan" veya "Şeytan ülkesi" olarak biliniyor. Hafız Paşa'nın savaştığı, savaşçı halk Yezidiler'in oturduğu bu bölgede her türlü meyve yetişiyor ve geniş otlaklar bulunuyor. Yezidi nüfusu ikiyüz bin olarak tahmin ediliyor.

"Yezidiler öğretilerini çok gizli tutuyorlar. Bu konuda açık ve kesin bilgi alamamış olmam büyük kayıp. Bununla birlikte Yezidilerin dini uygulamalarının pekçoğu komşu halklarca biliniyor. Ben olabildiğince bilgili kişilerle konuşmaya, görüşmeye çalıştım. Yezidilerin kökeni ve dini konusunda öğrenebildiklerimi anlatacağım.

Bu halkın, İran Kralı V. Arsace'ın Mezopotamya'dan sürdüğü eski Mard'ların kalıntısı olduğu sanılıyor. Bu halk, bugün Mardin diye anılan kente adını verdi. Strabon, Arien, Pline, Arimane dinine veya kötülük prensibine kendini adanmış, bir İran meshebine bağlı başeğmez, yenilmez insan ırkı olarak Mard'ları temsil ederler. Bazı bilginler, Zoroastre'ı bu öğretinin kurucusu olarak görürler. Fakat bu inancın kökeni zamanın karanlıklarına dek uzanıyor.

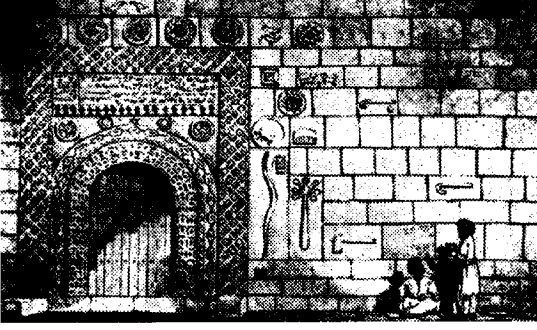
Aşağıda anlatacağımız Yezidilerin dini, kaynağını hiç kuşkusuz eski Mard'ların inançlarından almaktadır.

Yezidiler adlarını, Ali'nin ailesine işkence eden, Muhammed'in torunu Hüseyin'i öldüren Arap komutanı Yezid'ten aldılar. Müslümanlar'la Yezidiler arasında derin kin buradan gelir. Hüseyin'in katili, Yezidilerce mezheplerinin kurucusu olarak kabul edilir.

Yezidiler, Tanrının bağışlayıcılığının, bilgeliği kadar sonsuz olduğunu gördükten sonra şeytan'a tapmakta tereddüt etmediler. Çünkü şeytan'ın itaatsizliğinden ötürü kaybettiği onurunu, Tanrı'nın bağışlayıcılığı sayesinde yeniden kazanacağına kesinlikle inanıyorlar. Yezidiler, Şeytan'dan niçin sövgüyle sözedildiğini soruyorlar. Gözden düşmüş bir melekle yüce varlığın arasına neden girilsin?.. Tanrı, kendisinin cezalandırdığı bir yaratığın bizim tarafımızdan lanetlenmesine ihtiyaç duyar mı?.. Ayrıca cezalandırdığını birgün bağışlayamaz mı?..

Mezopotamya Türkleri, Mard'ların torunlarının inançlarının kökeninde yatanları daha farklı açıklıyorlar.

Yezidiler, eşkıyalıklarından ötürü haklı olarak suçluluk duygusu taşıyorlar. Bu yüzden, cehennem uçurumuna atıldıklarında şeytan'ın

Yezidi kutsal merkezinde yılan motifli semboller

kendilerine iyi davranması için, hayattayken şeytan'a kendilerini sevdirmek amacıyla ellerinden geleni yapıyorlar, ona tapıyorlar.

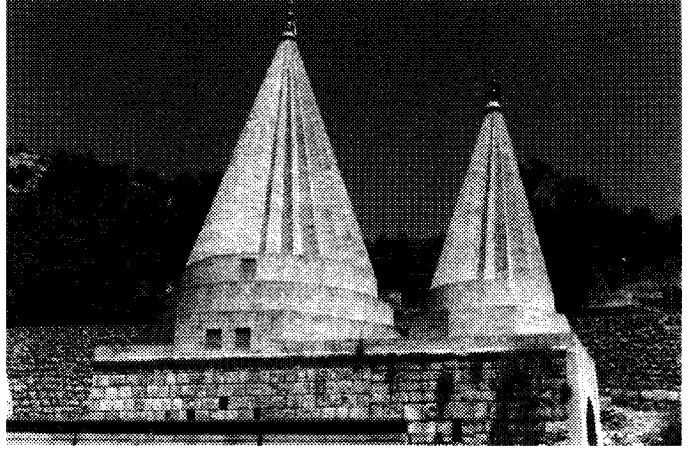
Yezidilerin karanlıklar prensini yüceltmeleri son kertede. Diğer insanların şeytan aleyhine sarfettikleri sözleri söylemekten olabildiğince kaçınıyorlar. Bu mezheptekiler, yalnızca şeytan'ın adını anmaktan kaçınıyorlar. Şeytan sözcüğüyle ses benzerliği gösteren bütün sözleri kullanmaktan da kaçınıyorlar. Sözcüğü günlük dilde 'ırmak' sözcüğü 'şhat' (şat) diye adlandırıldığı halde, bu sözcüğün hafif bir benzerlik göstermesi yüzünden, Yezidilerce 'büyük ırmak' anlamına gelen 'ave mezin' söyleyişi tercih ediliyor.

Osmanlılar Şeytan'ı sık sık lanetliyorlar, bunu için de uğursuzluk anlamına gelen 'nal' sözcüğünü kullanıyorlar. Yezidiler büyük bir titizlikle, buna benzer sözcükleri kullanmaktan kaçınıyorlar. Hatta 'nal' yerine, at ayakkabısı anlamına gelen 'sol' sözcüğünü kullanıyorlar. Ayakkabı tamircisi anlamına gelen 'solker' sözcüğü yerine 'nalband' sözcüğünü kullanıyorlar. Yezidilerin dilinde 'şeytan' adı yok. Onu ifade edebilmek için yalnızca 'büyük şef! Anlamına gelen "Şexa Mezin" sözcüğünü kullanıyorlar.

Yezidilerin ülkesinde Şeytan'a küfredenin vay haline!.. Birinin küfrettiği duyulursa, o kişi derhal taş yağmuruna tutulur. Türk kentlerine geldiklerinde, onlar kentte buldukları sürece onlara hakareten çok Şeytan'a küfretmemeye dikkat edilir. Eğer biri bu ihtiyatsızlığı gösterir de yolda bir Yezidi'ye rastlarsa, yok olur. Şeytan'a sövdürmektense ölümü yeğleyen bu mezhebin üyesi pekçok kişi, Türk yasalarına göre cinayet gerekçesiyle ölüme mahkum edildi.

Şeytan'a tapanlarla Muhammed'in mezhebinden olanlar arasındaki kökleşmiş kin, her iki halk tarafından da aşırı fanatizme varıdırılmış. Hatta bir Yezidi için, bir müslümanı öldürmekten daha değerli bir eylem olamaz. Müslümanlar da, Yezidi tarafından öldürülmekle şehitlik mertebesine erişeceklerine inanıyorlar. Hatta çok eskiden Diyarbakir, Musul ve Mardin

Şeyh Adî'nin türbesi

valileri, idam mahkumlarına şehit olma umudu (duygusu) vermek için cellatları Yezidilerden seçerlerdi.

Yezidilerin şefi katı bir yönetim uygulamasaydı, tüm Yezidi halkı cellatlık yapmak isterdi. Her altı ayda bir yeni bir cellat seçilir. Kutsal ve şerefli sayılan bu görevin bitiminde evine dönen Yezidi, halkın hayranlığı, kutlaması, yüceltmesiyle karşılaşır. Herkes onu görmek, ona dokunmak ister. Eğer cellatlık görevi sırasında, birkaç damla Müslüman kanı elbisesine damlamışsa, elbise küçük parçalara ayrılarak değeri kutsal kalıntı sıfatıyla halka dağıtılır.”

Bir Yezidi intikamını alamadan bir Türk tarafından öldürülürse, genelde sevinç gösterileriyle yapılan cenaze töreni yerine, ölü sessizce sade bir biçimde gömülüyor. Ölünün çok yakın akrabaları, onursuzluk simgesi olarak sakallarını kesiyorlar ve ölü ruhlar intikamla ⁽¹⁰⁾ yatışincaya dek uzatmıyorlar.

Sadaka ekmekle geçinen faqirler arasında vardır bu. Cenaze törenine başkanlık eden faqir, ölüyü ayağa kaldırır, elinin ayasıyla ölünün sağ yanağına vurarak ona "Beşek" (Cennete git) der.

Mardlar'ın Torunu Yezdaniler'in Temel İnançları

Mardes'ların torunlarının temel inançlarına dönelim. Kafalarındaki cehennem kralı yakışıklı ve soyludur, görkemli, ciddi yüce kişiliğinden hiç bir şey kaybetmemiştir. Yezidiler'in kafasındaki "Şeytan" kavramı, Milton'un anlattığı "Şeytanlar Kurulu"yla hemen hemen aynıdır.

"Vücutları, ilkel de olsa, güzellikten yoksun değil; yenik, yılgın, baş meleşti teslim ediyorlar. Bu, parlaklıktan yoksun, sabah güneşinin ufukta sisler arasından yaydığı ışık gibi bulanık bir zafer..."

10) Eski Spartiates'larda var olan bu gelenek, halen Magne'da ve pekçok Doğu halklarında da vardır (M.B. Poujoula'nın notu).

Yezidiler, yılan biçimine girmiş Şeytan'a tapıyorlar.⁽¹⁾ Burada, *İncil'*deki geleneklerimizden basit bir anıyı buluyoruz.

Yezidiler, yılda bir geceyi Lucifer anısına büyük bayram olarak ayırmışlar. Bu, Ağustos ayının 10. gecesine rastlıyor. Karıları ve çocuklarıyla birlikte çok uzak bölgelerden gelen Yezidiler, Mardin'den otuz mil ötedeki çok yüksek Abdulaziz Dağı yakınlarında toplanıyorlar. Bu dağın eteğinde, derinliğini kimsenin bilmediği derin bir mağara var. İnançlarına göre bu mağara, Cehennemdek uzuyor.

Gece yarısı bütün halk bu mağaranın önünde yer alıyor: Uçuruma koyun, keçi, gümüş, ekme, meyve, elbise gibi armağanlar atıyorlar. Bütün bunlar korkunç Karanlık Krallığına (İlahına) saygı amacıyla yapılıyor. Sonra alev-alev yanan meşalelerin ışığında zil, davul (trampet), düdük, cors sesleriyle halka olup karanlık imparatorunun onuruna dans ediyorlar. Bu korkunç danstan sonra, coşkun kalabalık, cehennem mağarasından pek uzakta olmayan geniş yeraltı geçidine doğru ilerliyor. Kadın-erkek, çoluk-çocuk bu karanlık yere iniyorlar ve insanın zor hayal edebileceği korkunç içki âlemleri yapıyorlar. Bu gece toplantıları ve çılgınlıklar, Suriye'nin Ansarien⁽²⁾ dağlarında yılın ilk günü yapılan "Bok-Beck" kutlamalarını anımsatıyor.

Musa, Muhammed ve özellikle İsa ve Hıristiyan azizleri, Yezidiler'ce yüceltilirler. *"Tanrı, bütün bu kutsal kişileri diğer insanlardan ayırmıştır; günü geldiğinde himayelerini kazanmak için onlara saygı göstermek gerek"* diyorlar. Yezidiler'in inançlarında, onları yeryüzündeki bütün dinlerden alıntı yapmaya, taklit etmeye varan bir tür hoşgörü var. Yezidiler, inançlarında tutucu değil, hiç bir şeyi reddetmiyorlar. Gelecekteki yaşamın (ahret) mutluluğunu elde edebilmek için önemli saydıkları bütün dinlerin himayesine giriyorlar.

Cezire'de (Cizre) bazı Hıristiyan manastırları var. Yezidiler bu manastırların önünden, asla saygı göstermeden geçmezler. Bir Yezidi, hastalığı sırasında rüyasında bir Hıristiyan manastırı görürse, iyileşir iyileşmez kendisini sağlığa kavuşturan azize teşekkür etmek için aynı manastıra ziyarete gider. Malatya'dayken, bir Katolik keşişin kapısının eşliğini öpmek için geçen yıl elli mil yaya yol kateden bir Yezidi gördüm. Buna karşılık Müslüman şeyhlere aynı oranda güven duymuyor ve itibar etmiyorlar.

Dinsel konuda Yezidiler, hemen her zaman Türkler'le ters düşüyorlar. Söz gelişi şarap, Kuran'a göre yasaklandığı halde, Yezidiler bu içkiyi "kutsal" kabul ediyorlar. Şarap bardağını iki elleri arasında itinayla tutarak içiyorlar. Eğer toprağa bir kaç damla dökülürse, kimsenin çiğnememesi için şaraplı toprağı yerden alıp, bir köşeye koyuyorlar.

1) Yezdani düşüncede 'yılan' motifi önemli olmakla birlikte, kuşkusuz Ezidilik, 'Şeytan-tapıcılığı' değildir.

2) Suriye'deki Nusayriler' in yaşadıkları bölge.

Bu toplum içinde, dinin kurucusu Şeyh Adi'nin mezarının bekkılığinin verildiğı ayrıcalıklı bir boy var. Bu boyun lideri, önemli ve kutsal bir kişi olarak kabul edilir. Kefen yapmak için bu aziz kişinin bir elbisesine sahip olmak büyük bir mutluluktur! Bu kefene sahip olanın, Cennete gideceğine inanılır. Böylesine saygı gören aşiret reisinin yanında *koçek* (çırak, öğrenci) diye adlandırılan biri bulunur. Koçekin tavsiyesi olmadan, reis hiç bir şey yapamaz. Şeytanın açıklamalarını duyma ayrıcalığı yalnızca cennetlik "koçek"e özgüdür...⁽¹³⁾

Nizip Savaşında Anti-Toros Kürtleri

Osmanlı-Kürt ilişkileri açısından büyük önem taşıyan Nizip Savaşı da, çok çarpıcı yönleriyle Poujoulat'ın seyahatnamesinde yer alır. Bu aşamada Osmanlı ordusunda Albay Konsaidi, Yüzbaşı Kempel gibi İngiliz subaylarının yanısıra, sonradan mareşal olan ünlü Alman subayı Moltke'de bulunmaktadır. Bu nedenle, savaş doğrudan bu subayların mektuplarına yansıdığı gibi, o aşamada savaşın geçtiğı İç-Toroslar'da bulunan Einswort, Fraser, Boss ve Poujoulat gibi batılı gezginlerin seyahatnamelerine de yansır. Özellikle Moltke, Poujoulat ve Einswort'un eserlerinde bu savaşa ilişkin son derece çarpıcı izlenimler ve anekdotlar görmek mümkündür.

1837 yılı Ocak ayında, Osmanlı Ordusu Başkomutanı Raşid Paşa Diyarbakır'da koleradan öldükten sonra, yerine Kürtler'le daha bir gayretle şavaşan, yukarıda anılan Hafız Paşa geçer. Araştırmacı Celil Celil, ⁽¹⁴⁾ bu yeni süreci şöyle anlatır:

„Bu sefer sıra Hafız Paşa'daydı. Dini bir kılıfla Kürt Yezidilerine karşı yapılan hareketler, Kürt Müslümanlar'ına karşı da büyük başarılar getiriyordu. Bu yüzden halkla yapılan savaş daha da acımasız oluyordu: 'Köyler yakılıyor, kadınlar askerlere veriliyor, erkekler ise öldürülüyordu. 'Sincar'daki çarpışmadan sonra Hafız Paşa, Kürdistan'ın kuzey bölgelerindeki Kürtler'e karşı saldırıya girişti.(...) Savaşlardan birinde savaş alanında yaklaşık 15 bin Kürt hayatını kaybetti. Kürt halkını fiziki yönden yoketmenin yanısıra, Kürtler'in olası bir başkaldırısını bastırmak isteyen Hafız Paşa, özgürlük isteyen kabileleri İmparatorluğun batısındaki Türk bölgelerine yerleştirdi.“ ⁽¹⁵⁾

Olayların doğrudan görgü tanıklığını yapan Fransız gezgin Poujoulat, Anti-Toroslar içinde yer alan Malatya ve çevresindeki olaylar konusunda

13) Alıntılar için bkz. M. Babtistin Poujoulat: Voyage dans l'Asie Mineure en Mesopotamie, a Palmyre en Syrie et en Palestine et en Egypte 1836-1837, (1836-1837 Yıllarında Anadolu, Mezopotamya, Palmir, Suriye, Filistin ve Mısır' Seyahat), 2 cilt, Paris, 1840-1841 s.356-365. 1809-1864 yılları arasında yaşayan Poujoulat'nın bu seyahatnamesi dışında řu tarihini de biliyoruz: *Geschichte des Osmanischen Reiches von der Eroberung Konstantinopolis bis zum Tode Mahmud's II (İstanbul'un Fethinden II.Mahmud'un Ölümine Kadar Osmanlı Tarihi)*; Leipzig-1853

14) Dr. Celile Celil: 19. Yy. Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler, Öz-Ge yay. Ank. 1992

15) Bilinçli ve amaçlı Kürt sürgünlerinin ve iskanlarının nerelere kadar uzandığını göstermesi açısından önemli bir örnektir bu.

son derece ilginç gözlemler ve anekdotlar sunar bize. İşte bunlardan yalnızca birkaçı:

„Arga’dan ⁽¹⁶⁾ elli adım ötedeki Laca dağının eteğinde dörtbin kişilik bir Kürt kabilesi ve çeşitli yaşlarda Kürt kadınları vardı. Çadır yapacak bir parça kumaşları yoktu ve yakıcı güneşin altındaydılar. Güneş ışınlarından yüzlerini tozla gizliyorlardı. Çoğunluğu kadın ve çocuk olan bu insanlar çıplak ve çullar içindeydiler. Yüzlerinde acı umutsuzluk vardı, göğüslerinden ağır inilti çıkarıyordu, kadınların ağlamaları ve ağıtları, çocukların çığlıkları yürek parçalayıcıydı. Bu dörtbin Kürt, acı durumlarıyla bana cehennem azablarını hatırlatıyordu. Bu insanlar burada altı gün kaldılar, sadece çok az olan siyah ekmekten yediler ve yakındaki bir çaydan su içtiler. İlk üç gün içinde 20 süt çocuğu öldü. Bazı annelerin sütü bile yoktu. Üzgün analar ölen çocuklarını bırakmadılar. Öldüklerine inanmayarak, hissiz elleriyle çocuklarını kucakladılar.(...) Esir Kürtler, Hafız Paşa’nın kendilerinin Malatya veya İmparatorluğun diğer bölgelere gönderilmesiyle ilgili emrini bekliyorlardı. Kürtler’in bir bölümü onun Paşalık bölgesine yerleştirilmişti. Pekçok Kürt yolda açlıktan ve yorgunluktan öldü, geriye kalanları da köle yaşamı bekliyordu. Heryerde yıkılmış ve dağılmış köyler, ekilmemiş tarlalar görülüyordu. Yanmış ekin sapları, Kürdistan’daki büyük açlığı göstermektedir. Ovalar, kendilerini koruyamamış Kürt ölüleriyle doludur“. (Bkz. Age, s.117-118)

Poujoulat, Kürtlerin ve onların yöneticilerinin bütün işkencelere kahramanca karşı koyduklarını ve karşı tarafta savaşan hain Kürt önderlerine nefretle yaklaştıklarını da vurguladıktan sonra, bir Kürdün kahramanlığını şöyle anlatır:

„Hafız Paşa, esir Kürt önderlerini Osmanlı İmparatorluğu’na hizmet ettirmek ve Kürtler’e karşı olan hareketlerde Türk ordusuna yardım etmelerini sağlamak için bütün koşulları düşünmüştür. Genç ve yakışıklı bir Kürt önderini esir alan Hafız Paşa; başlangıçta onu onore etmiş ve ona albay rütbesi vereceğini vaadederek, herhangi bir itirafta bulunmasına çalışmıştır. Fakat gururlu Kürt önderinin cevabı şu olmuştur:

„Hiç bir zaman diğer insanların olmadım, eğer senin alaylarından birinin başında olsaydım, sana gene de ihanet etmezdim. Bu nedenle beklediğin itirafları hiçbir zaman benden duyamayacaksın. Kader beni senin eline attı, ne istiyorsan yap!“

16) Arga: Malatya’nın bugünkü Arguvan kazası.

Bu cesur cevap, Hafız Paşa'yı adeta kudurtur. Beşyüz kırbaç darbesi bile bu yiğit Kürt önderini konuşturamamıştır. Poujoulat, bu anekdotu şöyle sürdürür:

„ Kürt, karın kasları yırtıldığında bir sigara istemiş, isteği yerine getirilmiş, sessizce başını kaldırıp sigara içmeye başlamıştır. Cellatlar, ona vurmaya birkaç kez durdurmuşlar, ona sorular sormuşlar, fakat gururlu Kürt susmuştur. Hafız Paşa ona, “Benim sözlerimi duymadığından mı cevap vermiyorsun?” diye sormuş. Başını kaldıran Kürt nefretle düşmanına bakmış ve sakince şöyle demiştir: „**Tanrıya şükür kulaklarım sağır değil, ama dilim dilsiz.**“ Osmanlı kadılarında biri Hafız Paşa'ya; Bu adamı konuşturmak için en ağır hangi işkenceyi yapabiliriz? Diye sormuştur. Bu sözler üzerine esir Kürt önderi gururla başını kaldırmış, karşısında duran bir Kürd'ü parmağıyla gösterip bağırarak şöyle demiştir:

„*Hiç bir ceza, kardeşlerini terketmiş ve onlara düşmanlarımızı salmış alçak bir Kürd'ün gözlerimin önünde durmasından daha ağır olamaz!..*“ “Kendisine bu sözler sarfedilen Kürt, belinden tabancasını çıkartmış ve esire ateş etmiştir.“ (age, s.119)

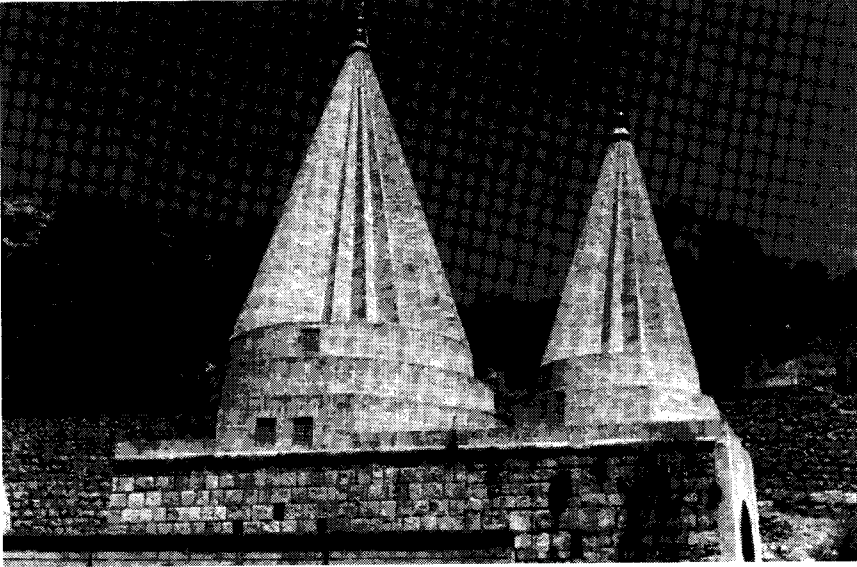
Sonuç

Görüldüğü gibi, Malatya bölgesindeki incelemelerinin ardından, Mardin'in geçmiş kaynaklarda önemle üzerinde durulan Cizre bölgesindeki Ezidiler arasında dolaştıktan sonra daha doğuya açılan Fransız gezgin M. Babtistin Poujoulat, kimi salt duyumlara dayansa da Ezidilik inancı ve yaşam biçimi konusunda da ilginç ilgiler veriyor.

Buradaki sınırlı değinmeler ve alıntılar bile, Batılı kaynakların genelde Osmanlı, özelde Kürt toplum tarihi açısından önemini ortaya koyuyor. Çoğu misyoner seyahatnamesi olan bu eserlerdeki kimi yanlış belirlemeler ise, kuşkusuz araştırmacılarca düzeltilmeye muhtaç hususlardır. Buna rağmen, bu kaynakların toplum tarihi araştırmaları için vazgeçilmez kaynaklar olduğu açıktır.

Çûyîna başûrê Kurdistanê

Ali Çiftçi

Laleşa miqedes

Laleş, çiyê ku tirba Şêx Adî lê ye. Li gor baweriya êzîdiyan Şêx Adî wek peyxemberê wan e.

Roja yekşemê, 02/07-2000î em çûn Laleşê. Laleş li çiyayên Şengalê di navbera du girên mezin de, nêzî qeza Şengaliyê ye. Ji bajarê Dihokê pir ne dûr e lê, ji ber ku riya deştê di bin kontrola rejîma Saddam Huseyîn de ye, divê meriv di riya çiya re here. Ew tişt ji bo me baştir bû. Me karibû çiyayên Kurdistanê hîn baştir bibîne.

Sînorê erdê di bin kontrola PDKê û yê ku hîn di bin kontrola rejîma Irakê de ye, pir nêzî Laleşê ye. Hinek ji mala şêxên êzîdiyan gundên wan di bin kontrola Saddam de ne. Dema em li wir bûn hinek ji van gundana jî hatibûn ziyareta Laleşê. Awahiya Laleşê, ji mîmariya

kurdan ya herî kewtirin hatiye avakirin. Hinek odayên wê di bin şikeftan de bûn. Dema meriv tê ziyareta Laleşê divê berî ku here hundir, li ber deriyê hewşê, solên xwe li xwe bike û bi awakî çiya tê, dest û lingên xwe bişo û lingxwasî here hundir. Em li hemû awahiyên Laleşê geriyên. Tiştên ku pir bala min kişand ev bûn:

Du jînepîrên ku di xizmeta Laleşê de bûn, bi cilûbergên xwe, her wek jînepîrên Kurdên me yên Anatoliya Navîn bûn. Hîn ji li gundên aliyê me, jînepîrên Kurda van cilûberga li xwe dikin. Lê mêrên ku li Laleşê bûn piraniya cilûbergên wan dişibûn yên Ereban.

Jiyana li vir, pir klasîk xuya dikir. Meriv dikare bêje, primitîv bû. Ji ber ku ev awahî yên kewn, bi qîmet û ji bo

Du çilgirên bi
kinçên xwe yên sipî
li Laleşê,

êzîdîyan pîroz gelek darbeyên giran ji
aliyê dagirkerên Kurdistanê ve dîtine.
Meriv wî tiştî pir bi hêsanî hem di
avahiya xaniyên li vir de dibîne û hem jî
ji merivên ku Laleşê bi rêve dibin de
dibîne.

Herçiqaş niha dixwezîn hinek giraniyê
bidin Laleşê jî, bi dîtina min, dema
proyeyên bingehîn yên bi rêk û pêk û

zanistî nebin, şîna ku xweştirîn bikin dê
xirabtir bikin.

Wek nimûne; ji bo mêvanan avahiyeke
nû hatiye çêkirin, bi mîmariyeke ku
qet li mîmariya awahiya Laleşê nace û
bi ya min ev orijinaliya Laleşê hatiye
xirab kirin. Divê ev avahiya nû li derveyî
Laleşê bihata çêkirin. Berî ku meriv
digihê Laleşê bi qasî 700-800 m dûrve

Kerwanseraya
li nêzikî Laleşê

Li gel xebatkarên
Bingeha Laleşê û bi
xizmetkarê Laleşê ve

kerwanserayeka kewn heye. Divê ew kerwanseray, ku xwediyê mîmarîyeka kewn û bedev e jî, ji nû ve, ji bo mêvandan bêt resteore kirin. Dema ew xana kevn bêt resteore kirin, hem ew mîmarîya kevn ya bi qîmet tê parastin û hem jî ji bo xelkê ku diçin ziyaretê re, çiyekî baş tê avekirin.

Balkêşiyeka din jî ku heye û divê bi rasti hemû dezgehên ku li wir jî bo karê kulturî berpirs in, bi bersirsiyariyeka zanistî, li ser bisekinin, ev e; kesên ku niha di xismetê Laleşê de ne û rêvêbiriya wir dikin, di aliyê zanistîya îlmî de wek avahiya Laleşê çawa xizan û paşde ma ye, ew jî di aliyê zanistiyê de gelek paşde mane.

Divê ev kêmasiyên ku hene bîn tespît kirin. Rojekê pêşta jî bo ku ew mîrasa kulturî, bi awayekî zanistî bigihînin neslê nû, proje û programên bi rêk û pêk bîn kirin. Dema meriv li olên din yê cihanê dinêre; hemûyan, xwe li gor dema, nû kirine û herdem kitêbên xwe yê miqates jî nûve nivîsandine. Bi

gotineka din, kitêbên xwe revîde kirine. Meriv jîyana mîletê me dinêre her çiqas îro piranî li ser dînê îslamî ne jî, lê meriv di jîyana her kurdekî de rastî kultura êzîdîyatîyê dibe. Meriv bi rihetî dikare bêje ku kultura kurda ya kevn li ser wê dîtin û baweriyê, mîrasa xwe wergirtiye. Ew mesele bi serê xwe pêwîstiya lêkolînekê olî, dîrokî û çandî ye.

Laleş yek jî wan mîrasa kulturîya xas a Kurdana kevn e. Ji ber vê yekê jî bi zanistî, jî aliyê dagirkerên Kurdistanê ve, jî bo ku pêşnekeve, çî karibûne kirine, dakû ev mîrasa kulturî paşde bimîne û winda bibe. Hem di dema Osmanîyan de û hem jî di bin hukma rejîma Irakê de derbeyên mezin hilnaye.

Bingeha Laleşê

Ji bo min, ziyareta Laleşê pir balkêş bû, herçiqas derbeyên mezin jî dagirkerên Kurdistanê wergirtibe, lê dîsan jî ji çanda Kurdan ya kevn, irf û edetên bingehîn parastîye. Hêvî dikim, Bingeha Laleşê, dê di wî warî de karekî baş bike.

Xwarina nivro li salona
mêvanxaneyê Laleşê.

Piştî ku Hukumeta Herêma Kurdistanê Irakê 1991an de dest bi karê xwe kiriye, gelek înstîtû û dezgehên çandî hatine ava kirin. Daku di xizmeta berhevkerin û pêşxistina çanda kurdî de bin. Bingeha Laleşê jî yek ji van înstîtûyana ye. Li vê înstîtûyê jî bo parastin û pêşxistina bîr û baweriya êzîdîyan kar tête kirin. Bi navê LALIŞ kovareke rewşenbirî, lêkolînî û çandî, bi zimanên kurdî û erebî derdixin.

Li wir dihat gotin ku yek ji wan projeyên ku Madame Miterand wek parastina awahiyên kewn, resteore kirina Laleşê jî hilgirtine projeya xwe, ya ji bo Yekîtiya Ewropayê (YE)

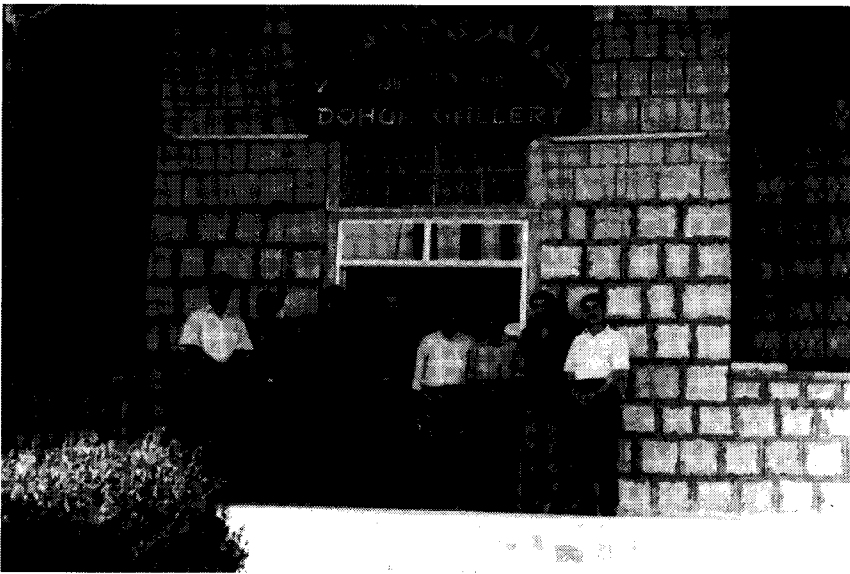
Pewist e, her însanekî kurd bikaribe here ziyareta wir bike. Wek têt zanîn, bi taybetî di nav piraniya Kurdên me yên li Tirkîyê dimîn de, li ser baweriya êzîdîtîyê gelek kê m agahdarî û zanebûn heye. Dema em beş bi beş li xaniyên Laleşê digeriyan, li gor bîr û baweriya dîne êzîdîtîyê gelek seremûniyên cûda ku dîrek bi jîyana rojane ve girêdayîne,

li wir çêdibine. Derweyî ew seremûniyên ku li gor bîr û baweriya êzîdîtîyê ne, gelek aktivîteyên ku bi jîyana sosyal re girêdayîne jî çêdibin.

Dua xwarinê

Li gor edetên wir, em mecbur man ji bo xwarina nivro. Li ber xwarinê dua bi kurdî hat xwendin. Ji bo min cara pêşî bû, min bi kurdî dua xwarinê li vir bihist. Belê min berê jî li ser xwarinê dua bihistibûn, lê belê her bi erebî bûn.

Dema meriv li welatê xwe û bi zimanê xwe, tiştên ji bo mîlet miqades in, dibîne heyacan û hiseka taybetî dikeve canê meriv. Piştî xwarina nivro, ji ber ku pir germ bû, me nikaribû li misafirxanê rûnin, em birin şikeftê, ku gelek hênî bû. Li wir qasê saetekê, me bina xwe derxist, ji ber pir hênîk bû, xevê dabû ser min. Lê, hekat û serpêhatiyên ku birayên êzîdî, ji me re qal dikirin, xeva li ser min dida revandin.

Galeriya Dihokê

Tewafa êzîdiyan

Piştî ku em li hemû avahiyên Laleşê geriyên, dawî de em hatin cîyê ku tewafa zarokan dikin. Ciyekî binerd û tari bû. Di bin erdê re avek dihat. Avek miqades e. Piştî ku Hesênê Metê ev ava vewxar bi şûnda, ji berpirsê Lalêşê, pîrsek kir, go; gelo ez dixwazim bêm ser dînê êzîdî, divê ez çi bikim? Wa ye, ez niha li vir, ciyê miqades im, ez dikarim niha tewaf bibin?

Berpirsê Laleşê jî bersiv da, go: *Çê nabit tu bibî êzîdî. Zaten heta du salan Tawisî Melek dê bêtxwarê, û ev dem hemû insan, dê bên ser dînê êzêdîtiyê!* Hesênê Metê go: *De baş e, madem ku du sal tenê ne, ne xem e, wa ye me heta niha çav kiriye, em dê du salên din jî bipên!* Erê, va ye salek derbas bû! Ma salek!

Dema em dê bi rê ketina min dît, du eskerên Tirkîyê li ber cîpekê, li nobedê sekinîne. Min fehm kir ku hinek ji Tirkîyê hatine. Min pîrsek kir, bê ew çi hal e? Ev eskerên Tirkîyê li vir çi dikin? Ya rastî ez hinekê şaş mam. Ji ber ku min zû de eskerên Tirkîyê veqes ji nêz de

nedîtibûn. Gotin; yek ji giregirê Tirkîyê hatiye, ji ber vê ev eskerana jî pê ra hatine. Belê du eskerên Tirkîyê bûn, lê du pîkap jî tîjî eskerên kurda, li pey van hatibûn.

Berbi êvarê ve em wegerîn Dihokê.

Êvara li baxçê Yekîtiya Nivîskarên Dihokê

Li Yekîtiya Nivîskarên Dihokê semînerê hebû. Semînerdar bi xwe jî kurdê başûrêbiçûk, -beşa Kurdistana Suriyêbû. Semînera xwe bi zimanê erebê dida. Ji bo me, fêmkirina gotara semînerdar zehmet bû. Lê, ne xem bû, em li Kurdistana Azad li baxçê nivîskarên Kurd yên Dihokê, bi nivîskarê vir re, bi hev re bûn. Piştî semînerê, em wek mêvanên komela nivîskaran vexwandin xwarinekê.

Wê êvarê, ji nivîskarên Dihokê; serokê komelê, Hesênê Silêvaneyî, berpirsê Kitêbxana Bedirxaniyan, Anwer M. Tahir, çîroknivîs Îsmet Mihe-met Beder, helbestvan Beşîr Mizarî,

Li Zexo,
Pira Delal

nivîskar Ebdal Nûrî Ebdal, şair Mihsîn Quçan, nivîskar Muhamed Abdila, Dr. Arif Hito, nûser Fadilê Emerî, Ez û Hesenê Metê heta niva şevê, li derve di baxçê komela nivîskarên de, li bin ewrek germ û hiva vekirî de, şevêk pir rengîn borand.

Piraniya van nivîskarana bi xwe di serhildana, li hember rejîma Saddam Huseyin de cîh girtibûn. Bîranînên xwe,

dor bi dor û bi heyecan ji me ra qal kirin.

Çûyîna Zexoyê

Çarê mehê em çûn bajarê Zexo. Ji ber ku sînorê beşa Kurdîstana Tîrkiyê, çûyîn û hatin, ji vir re derbas dibe, bajar ji aliyê aborî de pêşkêtiye. Çemê Dîclê ji wî bajarî re derbas dibe. Çem Bedewî

Çemê Dîclê

yek xweş daye bajarê Zexo. Lê ew Pira Delal a kewn, ber bi vêranbûyîne ye.

Ala kurdî

Li Zexo, ala kurdî bê îstisna hema li ser her avahiyên hebû. Ew ala kurdî ya rengîn, her derê bajarê Zexo bi rengên xwe xemilandibû. Em çûn ser gumrikê, nêzî sînor, ji bo telefon bikin û hem jî gumrika Kurdistanê bibînin. Li ser rê nêzî gumrikê li ber palekê, bi qasî ferehiya bajarekî tankerên petrolê rêzkiribûn.

Avahiya gumrika Kurdistanê pir mezin û nu xûya dikir. Li ser avahiyê ala kurdî daliqandibû. Ji aliyê beşa Tirkîyê jî ala Tirkîyê li ser avahiyeka kewn xuya dikir.

“Hayat Suyu”

Nîvro, em çûn li xwaringehka navça bajêr, me xwarina nîvro xwar. Xwaringeha vir wek lokantên ku li Tirkîyê ne, servisên xwe dikirin. Piraniya tiştên xwarin û vexwarinê jî Tirkîyê dihat. Li ser hemû maseyan şîşeyên avê yên

“Hayat Suyu” hebûn. Heta menûya xwarinên li vir, hem bi kurdî û hem bi tirkî bû. Piraniya garsonan bi zimanê tirkî jî qise dikirin.

Li ser sînor, li aliyê Zaxo bîroyeka telefonê hebû, li vir meriv dikarî bi perê xwe, ji kuderê re bixwaze telefon bike.

Me nêrî şoforek hat bi tirkî jî memûrê vir re; ji bo ku jî Tirkîyê re telefonê veke qisedike. Me jî tirkîya wî femkir, ku Kurdê Mêrdînê ye. Dema telefona vî derket û li malbata xwe re bi kurdî dest bi kisekirinê kir, bala min kişand.

Min hinekî guhê xwe dayê bê ka binêrim ev çi dibê. Bi kurdiyeka xweş li gel malbata xwe qise dikir û gotina Kurdistanê qet nedîna ser zimanê xwe. Her digot; ... ez hê li Irakê me. Di qisekirina wî de dihat fehm kirin ku ew dê hîn sê rojên din jî li dorê bisekine, dakû di gumrikê re derbasbe. Belê însanên me, li ser axa xwe jî hê cesaret nakin, navê welatê xwe, bi navkin!

*Du zarok
li Geliyê Balînda*

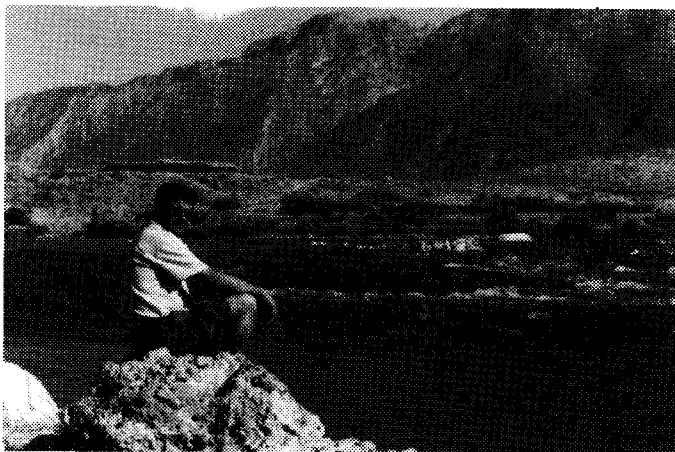
Çûyîna Sulav

Rojên îne, li hemû welatên ereban roja tatîlê ye, ji ber dîne îslamî. Başûrê Kurdistanê hîn jî li gor kanûna bigehîn ya Irakê tê îdare kirinê. Li wir jî, rojên îni kes kar nake. Diçin seyrane.

Li bajarê Amedê, li ber çiyayekî şelaleyek heye, jê ra dibêjin; Sulav. Rojên tatila xelkê diçe li vir, sibê heta derengiya şevê, li ber avê wek malbat,

dost û xismên hevûdû, bi hev re seyrane dikin.

Heftê mehê, roja îne, em bi sekreterê beşa televizyona Kurdistanê ya Dihokê, birêz Heyder ve çûn Sulavê. Çend saetan li vir man. Dûre li derûdora gundê Amedê, Zeyî Gewre û heta ber Geliyê Balînda, ew gundên ku projeya Qandîlê ya Swêdiyan avakirine, geriyane.

Li Zeyî Gewre

Yek ji Qesrin
Saddam.
Xelkê wir, ev
Qesra li wir
xira kirine.
Ew ava
wek gola
avjeniya li ber
qesrê bûye.

Ew gund û warên ku di dema îdara Saddam de hatibûn xirakirin, ji nûve wek gundên orijinal ji aliyê proja Qandil ve bi rêk û pêk hatibûn avekirinê. Li hemû gundan hem kanî û hem jî dibistanên nû çêkiribûn. Li wir dihat gotin; ji projeyên ku welatên Ewropa bi rêve dibin, a herî baş projeya swêdiyan, a bi navê *Qendil* e. Avahiyên vê projê li hemû cîyên ku em lê geriyên li ber çavan bûn.

Çûyîna Hewlêrê

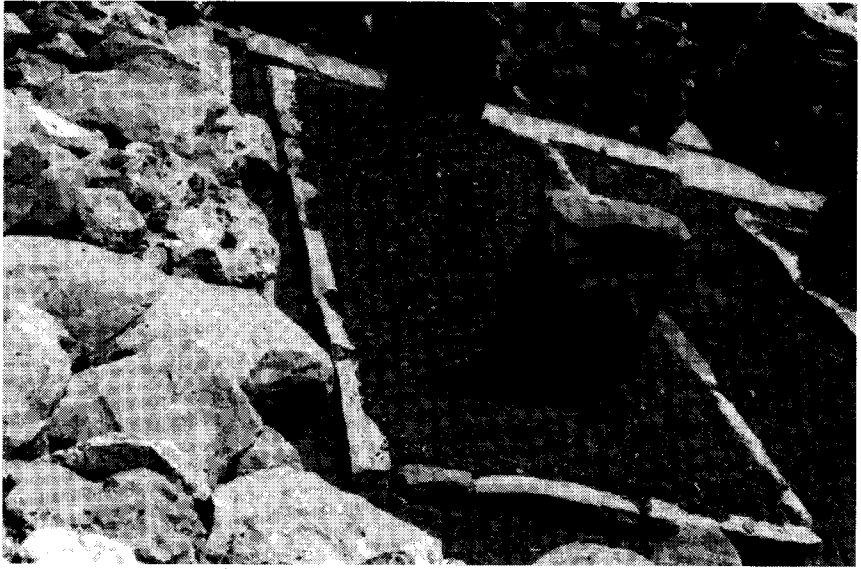
Sibeha heştê mehê, em bi teksiyeke bi rê ketin bo ku herin Hewlêrê. Herçiqaş Hewlêr ji Dihokê pir ne dûr e jî, rojek tûni pewîst bû. Riya otobanê ku ji Dihokê tere Hewlêrê ji Mûsûlê, deştê re derbas dibe û du sê saetan dajo. Ew rê, ji ber Mûsûl di bin kontrola rejima Saddam Huseyîn de ye, me nedikaribû ji wir re here. Ji bo me tenê du rê hebûn. Herdû rê jî, ji çiyên re diçûn. Me ji wan, ya herî dirêj hîlbijart, me dê gelek çiyayên Kurdistana başûr bîdîta. Em ji Amediya re derbasî mintîqa Barzan

û ji wir, li çiyayên Metina, Mergesor, Şeqlewa û Salaheddin re hatin Hewlêrê. Nêzê çiyayên Metina ji dûr ve me deştê Qendilê û piraniya erdê Kurdistanê didît.

Çiyayên wir wek çiyayên Amazonên li Amerika, bê serê û binî xuya dikirin. Li wan çiyayên hewqas bilind, hem heyecan û hem jî xofek diket nav dilê min. Li serê wan çiyana rejima Saddam rêyên otomobîlan, hem fereh û hem jî li gor standarda wir, baş çêkirî bûn. Helbet ev rê ne ji bo xatirê Kurdên wir hatibûn çêkirin. Li ser wan çiyayên heri bilind û hewadar, qesrên biçûk û mezin, Saddam hem ji bo xwe û hem jî ji bo Melîkên dewletên ereba dabû çêkirinê.

Ew rêyên li çiyayan re diçûn hem ji bo kontrola eskeran û hem jî ji bo wan qesrana hatibûne çêkirinê. Bi xêra van rêyana, niha hemû kurdên başûr ku piraniya wan berê dibe ku ew xweşî û quweta erdê xwe nizanibûn, kîngê bixwazin bibînin û jê quwet û qudret werbigrên.

Gora
Mile Mistefa
Barzanî

Mintiqa Barzan

Rê, li mintiqa Barzan, di nav gundê eşîra Berzaniyan re derbas dibe. Şofêrê teksiya me got; *mezelê rehmêtî Mile Mistefa Barzanî li vir e, ger hûn bixwazin em dikarin herin ser mezelê wî.*

Bo me firseteka baş bû, me dixwest ku herin bibînin. Gora rehmêtî, M. Mistefa Barzanî, li gundê dê û bavê wî, ku lê hatiye dunê, li gor edetên xwe yê

kevn çêkirine. Li jorê gund, di goristanê de hatiye defin kirin. Harima goristanê qasî 70-80 cm bilind, bi kewirên hûr li gor standartên gundê Kurdistanê yê kewn hatiye çêkirin.

Li nêzî ber deriyê goristanê xaniyekî nû hatiye avakirin. Mêvanên ku diçin ser gora rehmêtî, dawetê xwarin û vexwarinê dikin.

Xaniyê
Mile Mistefa
Barzanî ku ji
aliyê rejîma
Irakê ve hatiye
wêran kirin

Xwarina nivro
li mêvanxana
malbata
Berzanî

Niha li wir edet e; dema nanxwarinê be, însanên ku diçin ziyareta gora M. Mistefa Berzanî, divê xwarina xwe bixwe û pişt re, çay an kehva xwe jî vexwin. Em jî li gor vê edetê, piştî ziyareta goristanê, di vî xaniyê nû de, vexwandin xwarina nivro.

Odên wan hemû li gor rêxistina odên gundan yên kevn, li ser xasilan, xalî hatibûn raxistin. Sifra xwe li erdê, li ser sinêyeka mezin; zad, şîva pelka, hinek goştê xaşandî û nanê silê dabûn rû. Piştî xwarin û vexwarinê xortek jî merivên malbata Barzaniya em birin xaniyê M. M. Barzanî ku jî aliyê rejima irakê ve hatiye bombekirinê, nîşanê me da.

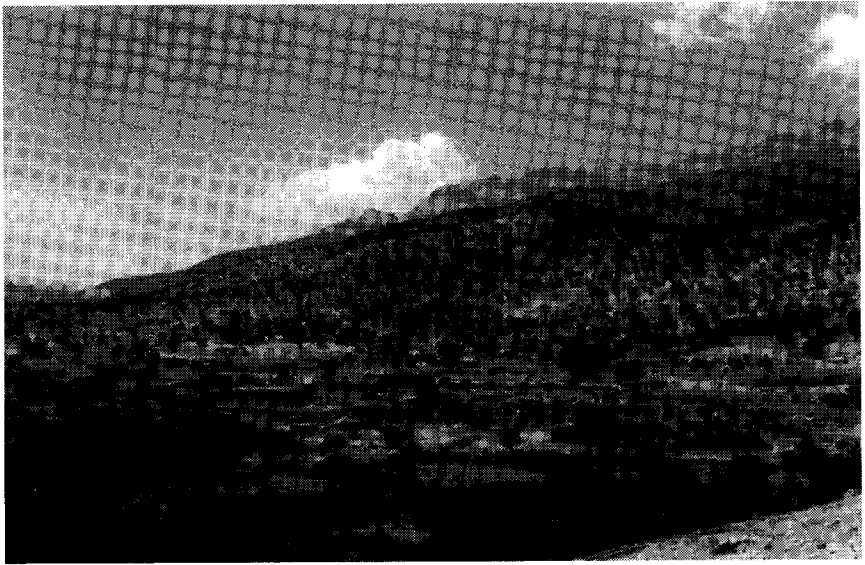
Xaniyê rehmetî, bi erdê ve hatibû wêran kirin. Ew der weke xwe hatiye parastin. Jêrê wî xaniyê camiya gund ku jî aliyê Şêx Ehmed Berzanî ve, li gor mîmariyeka xas a kurdan ve hatiye çêkirin. Camiyeka kevn e. Di bin avahiya xênî re aveka sar a ku jî çiya tê, wek kanî hatiye çêkirin.

Mintiqa Barzan hemû daristan e

Hişinahî di vê meha Temûsê, ku dereca germê digihêşt 45-50î, jî hebû. Li wê mintiqê nêçîrî, bi taybetî jî, nêçîriya kewan kedexeye.

Li piraniya erdê Kurdistanê û li çiyayên ku em tê ra derbasbûn de pir kêmandar û hişinahî hebûn. Lê, li mintiqa Barzan û bi taybetî gundê wan, dunyayeka din, bi gul û gupik bû. Piraniya xaniyên wî gundî li gor avahiyên gundên Kurdistanê yên kevn bûn. Lê, li binê gund li ser erdekê hişinahî, li ber baxcekî tije darûber, du avahiyên nû, ku li gor xaniyên gund pir modern û wek qesra dihatin xuyakirin jî hebûn. Ew yek jî bo birêz Mesûd Barzanî û yek jî bo birazî wî, birêz Nêçîrvan Berzanî hatibû çêkirin.

Berî ku em bigihêjin Salahadin, li Şaqlawa, ji ber ku şoforê me jî wir bû, em li ber çayxaneyekê sekinîn. Li Şeqlawa bi sorani dipeyîvin. Li çayxanê, li ber siya dara, me çayek vexwar û hinek bi însanên li wir re sohbetek kir.

Bajarekî bi darûber, xweş û bi plan xuya dikir. Însanên wî bajarî, ji bo me, xwîngerm û efendî dihatin xuyakirin, dibe ku şoforê me, ji wî bajarî bo, loma. Bi rastî şofor, însanekî bi xwedî rûmet û prensîp bû. Ji me ra çi soz da, hemû sozên xwe anîn cîh û hîn zêdeyî jî, ji me ra xizmet û hurmeta xwe nişan da!

Bi êvarê re em gihîştin Hewlêrê. Em li otêla Çar Çira bi çîh bûn. Otel nû hatibû avakirin, her tiştê wê bi rek û pêk xuya dikir.

Otêla Çar Çira

Xwediyê otêlê, du kurdên ku berê li Swêdê mane, bûn. Bi rêvebirin û rêxistina salona otêlê re xuya dikir ku ji aliyê însanên ku ji karê xwe fehm dikin ve dihat îdare kirin.

Tiştê ku pir bala min dikişand û bi min xweş dihat, ev bû; li her derê navê kurdî yê naxirî û bi mane bi kar anîbûn. Em, li vê otêlê rastî gelek kurdên ku li Swêdê dimînin, nas û dostan jî hatin.

XESRO GORAN ku li Parlemena Hukûmeta Herêma Kurdistanê de wek berpirsê rêvebirin û îdarê ye, yek ji wan kurdên ku berê li Swêdê dima, û hevaltiya me li Swêdê hebû. Lê, min tu xeber nedabûyê, ku ez dê herim başûrê Kurdistanê. Dema min ji otêlê, jê ra telefon vekir, bawer nekir ku ez li Kurdistanê, jê re telefonê vedikim.

Wê êvarê hema nesekinî, hat otêla me, heta derengiya şevê, em bi hev ra li bexçê otêla Çar Çira rûniştin. Roja din, nehê mehê, bi êvarê ra Xesro hat. Em bi otomobîla xwe, li hemû bajarê Hewlêrê gerandin.

Xesro gelek bi kêf bû, wêk zarokekê şa bibû, ku em ji bo seredana erdê azad hatibûn wir. Dema em li nav bajêr û mehelan digerandin, car caran jî levhên li ser dukana nişanê me dida û bi serbilindî jî min re digot; *binêre, niha hemû levha û navên dukana, tenê bi kurdî ne, erebî nemaye*, û bi dilekî xweş û serbilindî bajarê Hewlêrê bi me dida

nasandin. Xesro ji dilşahiye, jibîr kirîbû ku ez qet herfên erebî nasnakim û nikarim bixwînim.

Erê, rast bû. Hemû levha û nav bi kurdî bûn. Lê, ji ber ku bi tîpên erebî bûn, ji min re tu tiştek û hisek çînedikir, her wek ez li welatekî ereba bim, dihat xuyakirin. Dûre em birin li çend mehelên ku jê xaniyê nû, li gor standartên Ewropa dihatin çêkirin, nîşanê me da. Taxên nû yên modern dihatin avekirin. Bi mîmarî û planên xwe bi rêk û pêk xuya dikirin.

Wê şewê em bi hev re çûn taxa kildanî ya, ku li gor taxên Kurdan hîn pêştetir xuya dikir. Li vê taxê, xelkê dikarî hem piyase bikin û hem jî li restaurangên bi muzîk şewên xwe biborînin.

Dema Xesro em bi otomobila xwe li nav bajarê Hewlêrê digerandin, nêzî otêla me, li ber avahiyekê, min dît çend eskerên bi çek ku eynên wek yên tirka xuya dikirin, sekinîbûn. Min ji Xesro pirs kir, ma ew kî ne? Bersiv da û go; ev

yên Turkmena ne, ev ji Tirkîyê gelek alîkarî distînin. Proplem in. Tu hêza wan tune ye. Lê, disan jî serêşiyê peyda dikin.

Ew manzara bi min qet xweş nehat. Li nav welatekî dema otoriteyek nê nas-kirin, her dem anarjî û nerihetî dikarin çêbibin. Tabîî, ev manzere bi dûre, me li ber çend awahiyên din jî dît.

Gulan

Roja dinê, dehê mehê, bi danê sibê re em çûn serlêdana dezgeha Gulan. Ev dezgeh, di bin serokatîya Sero Kadir de hem karê çapemeniya rewşenbîrî û kulturî û hem jî weşanên radyo û televîzyonê dike.

Bi navê Gulan kovarek xas kurdiya latînî heta demekê derdixistin. Niha jî her disan bi wî navî, bi kurdî, lê bi herfên erebî weşangeriya xwe berdewam dikin. Derveyî karê kovar û radyo hinek karên lêkolînî jî li dezgeha Gulan tê kirin.

Piştî nivro, li gel Wezîrê Perwerde ya Herêma Kurdistanê Irakê, birêz Abdul

Mudirê
perwerdê,
Kemal
Mihemed û
Xesro Goran
li ser xarîtê
erdê ku azad
e nişanê me
didin.

Ezîz Teyîp hevdîtina me hebû. Piştî hevdîtinê, Mudirê perwerdê, Kemal Mihemed û Xesro Goran em li hemû avahiya Parlamento gerandin.

Parlamento di avahiyek mezin û modern de, weke ku ji bo rêvebirina Parlamento hatibe çêkirin, bi plan bû. Min ji Xesro pirs kir, bê ew xanî berê ji bo çî hatibû avakirin, ji ber ku berî raperinê jî ev avahî hebûye?

Bersida û go: *Ev der berê ji Saddam ji bo parlamentoya Herêma Kurdistanê avakiribû, ev rengên kesk û zer jî ji wê demê de hatine danîn, ji ber ku ev tişt di kanûna bingehîn ya Irakê de heye. Lê, li ser kaxiz bû, di pratikê de ew der ji bo karê xwe yê din bi kar tûnan. Di eslê xwe de ji bo Parlemena Herêma Kurdistanê hatîye çêkirin. Em niha li gor kanûna bingehîn ya Irakê karê Parlamento dimeşînin. Em, hîn ji sedî sed ew mafên ku di kanûna bingehîn ya Irakê de hene, bi çîh naynin!*

Ji revebirina tevahiya Parlamento Xesro Goran berpirs bû. Hemû karê administrasyonê, bi kompûtira dihat

meşandin. Rêvebirina kar bi disiplin û modern xuya dikir. Xesro xwendina xwe ya bilind a îdarî li Swêdê xilas kiribû û herviha, li Swêdê di çend karên dewletê yê îdarî de jî kar kiribû. Ev zanabûn û tercûbêyên îdarî di rêvebirin û organizekirina karê wî yê li wir de dihat xuya kirin.

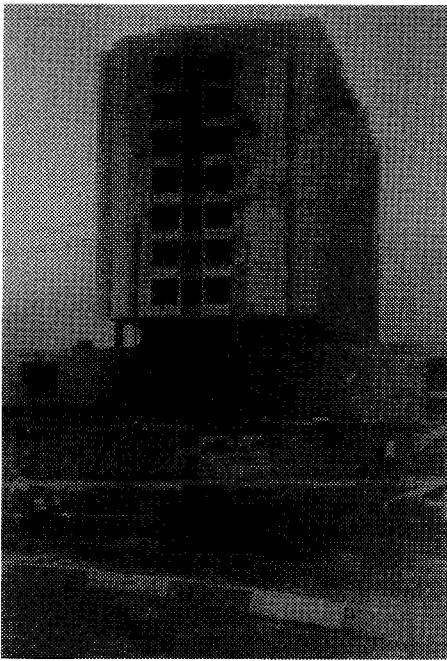
Piştîre Mudirê perwerdê, birêz Kemal Mihemed em birin oda xwe. Em dê bi hev re biçûna Çapxana Perwerdê, ku di bin berpirsiyariya Wezîrê Perwerdê de dihat meşandin.

Li oda Mudir, me dît du teliz tijê pere, li ser mobilyên mudir in. Ez pir pê ecêp mam, ma hewqas perê ji bo ci li wir bûn!..

Mudir bersiv da û go: *ev perê dibistana ne. Ez şeva çûyî li vir razam, benda bera mam. Ev dê li mamostan bên belav kirin.*

Çapxana Perwerdê

Ber bi êvarê re em çûn çapxana perwerdê. Li vê çapxanê tenê kitêbên

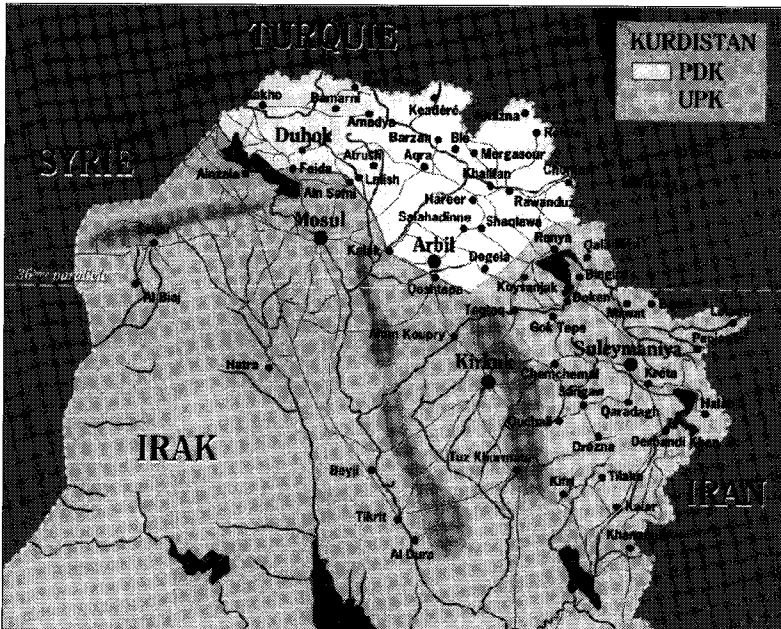
Xwezî meriv ew nedîta!
(Ji malwêraniya şerê navxwe)

perwerdê ji bo hemû dibistanên li Herêma Kurdistanê dihatin çapkirin. Çapxaneka mezin û modern bû. Makînen çapê hemû yên Alman, Haidelberg bûn. Karê xwe bi kompûterê dimeşandin. Li gor teknîka nû malzemên ku li çapxanê hebûn ne xerab bûn. Lê zanabûna bi kar anîna vê teknîka nû tunebû. Ji Ewropa çend “expert” ji bo perwerdeya personalê

çapxanê û bi rêvebirina karê çapê li wir bûn. Hemû mesrefê wan ji aliyê UNICEFê de dihat dayîn.

Mesrefê wê çapxanê, ji perê firotina petrolê, ku %10 ji bo Herêma Kurdistanê hatiye weqetandin, tê dayîn. Ji wî pereyî hinek, ji bo çapkirina kitêbên perwerdê hatiye weqetandin.

Em li hemû beşên çapxanê geriyan. Makînen ku bi kar tinan, pir kewn jî

Xarita
Kurdistanê
başûr

nebûn, lê çapa ku ji devê van makînan derdiket, pir xirab û bê kalîte bû. Di nav karkerên ku karê çapê dikirin de pir hindik personalê ku ji çapê fehm dikirin hebûn. Li hemû çapxanê, ji kapasita kar pirtir însan hebûn. Di beşa cîld, berhevkerin û paket kirinê de, jin jî hebûn. Ew jin hemû bi cilûbergên xwe yê "millî" kar dikirin. Min gelek merak kir ku heta niha tu qeza çênebûne!..

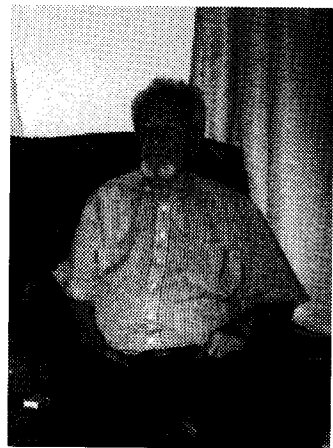
Li wê çapxanê bi du vardiya kar dikirin. Karê van pir bi lez bû. Divê vê havînê heta dibistan vebin hemû kitêbên dibistanê bîn çapkirin. Ew kitêbên ku dihatin çap kirinê jî derveyê zimanê kurdî, bi zimanê Turkmenî, Kildanî, erebî, û îngilîzî jî hebûn.

Şukur Mistefa

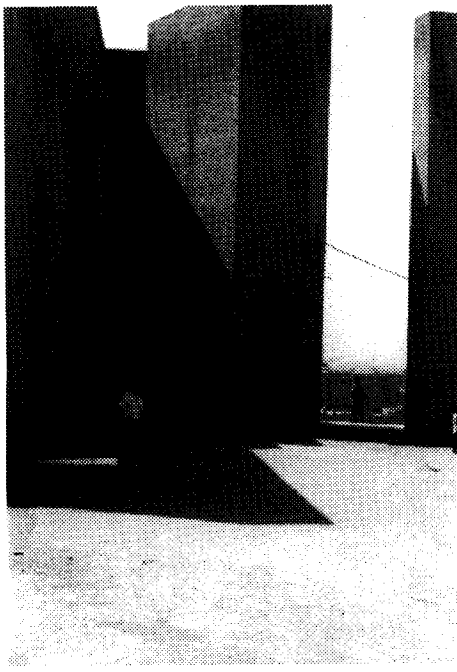
11ê mehê em çûn serlêdana Şukur Mistefa. Yek ji wan nivîskarên Kurdistana başûr e, ku gelek kitêbên bi zimanê tirkî wergerandine kurdî. Niha li wezereta rewşenbîrî de kar dike. Bi qasî du saeta me bi hev re sohbetek li ser

rewşa welêt û zimanê kurdî kir. Însanekî xwedî tercûbe, zana, zimanzan û zarxweş bû.

Ew ji şerê hêzên kurda bi hember hev, pir eciz bû. Bi me ra li ser rewşa siyasî ya ku niha li Kurdistanê tê meşandin de, dîtînen xwe, pir wekirî gotin. Di mesela şerê hêzan de wek berpîrsên şer, serokên partiya didît. Bi

Şukur Mistefa

tewayî, ji rewşê ne razîbû. Di dawî de ji me ra got:

-Ez van tiştana ji we re dibêm, ne ku hûn bê hevî bin. Tam tersê wê ji ber ku hevîya we xurt bibe, ez wan dîtînin xwe ji we re dibêm. Divê berî herkesî, em wek Kurd, van kêmasiyên xwe bibînin û bibên...

... niha ev erdê ku dibên azad e, bi ya min, li dunyayê hepîsxana herî mezin e. Herçar aliyê me dijmin in. Em dê kude herin!

Destê me ji sohbeta birêz Şukur Mistefa nedibû. Me dikarî du-sê saetên din jî guhdariya wî bikira, lê ji ber pir germ bû, me nexwest wî pir eciz bikin. Bi hevîya serkeftî, me xatirê xwe jê xwest û em rabûn.

Hesenê Metê xwest em herin, di germa nivro de Qela hevlêrê bibînin.

Hewlêr

Hewlêr, wek bajarê Konyayê li ser deştê hatiye avakirin. Li ser erdekî dûz, dema meriv ji dûr ve lê mêze dike, nikare serî

û binê wî bajarî bibîne. Mezin e. Eynê wek *Aladin Tepesi* ya Konyayê, di navça bajêr de qela Hewlêrê, li ser girekî çêkirine. Li derûdora qelê de riyek fereh û avahiya asayîşê û dukanên biçûk hene. Yek ji bajarên başûrê, yê mezin û kevn e. Li Hewlêrê, ji derveyî Kurda, mîletê wek Asûrî/Kildanî, Turkmen, Ermenî û Ereb jî hene. Bajarekî, tê da çar-pênc kultur û baweriyên olên çûda hene. Li alikî çamî û li aliyê din kilise hatine awakirin. Li her aliyê ve, ew bajar wek ji nû ve bêt avakirin, xanî, rê û kanalizasyonên nû dihatin avakirin. Di wê germa havînê de, dereca germê heta 50-54a hildihat, însan li ser karê xwe bûn.

Em çûn ser qelê. Ji dûrve qele, gelek xweş xuya dikir. Lê, hundirê qelê, ev avahiyên kevn ên tarîxî, wêran bûne. Li pirê ciyan jî gindûgamarê, meriv nikare derbas be. Herdû deriyên Qelê hinek jî nûve hatine çêkirin û baş xuya dikin, lê hundirê qelê, pêwîstiyeka mezin a restaorekirinê re heye. An na, ev der di

Li ba sendika
rojnamevanan;
Ali,
Ferhad Ewnî,
Cemşîd Heyderî,
Mumtaz
Heyderî

demeke kurt de dikare hemû mimariya xwe ya kevn winda bike!

Li Hewlêr cî û insanên ku em bibînin gelek bûn. Lê, ji ber germê me nidikarî programa xwe bimeşanda. Bi ro, piştî saat 11an, me şenedikirî derkeve der. Heta 7ê êvarê, em ya li otêla xwe yan jî, li xwaringehka bi elkonduksiyon diman.

Mala Şerefxan

Otêla me, Çar Çira nêzî *Mala Şerefxan* bû. Em ber êvara carna diçûn li wir rudiniştin. Mala Şerefxan wek ciyekê kulturî hatiye damezrandin. Di xaniyekî du kat de hem wek kafeterya û hem jî wek kitêpxane û ciyê şano hatiye awakirin. Li wir gelek xwendevan û nivîskar dicivin. Her hefte aktiviteyên çandî têne kirinê.

Li hember otêla Çar Çira, di bexçeya xwaringehka mezin de, her rojê çarşemba, saet 18an de civînên nivîskarên Hewlêrê dibû. Di wan civînan de her carê li ser mijarekê,

semînerê jî teref semînerdarekî de dihat dayin û piştî semînerê herkes li ser semîner û mijarê dîtî û rexnên xwe bi awayekî demokratîk digotin. Em li vê semînerê rastî çend kurdên ku li Swêdê diman hatin. Cemşîd Heyderî û Beroj Akreyî jî li wir bûn. Dema wan herdû hevalana em li wir dîtî kefxweş bûn.

13ê mehê em çûn serlêdana çend dezgehên Swêdiya ku li Kurdistanê xwediyê çend projeya nin. Yek jî wan Qendil bû. Li seranserê başûrê Kurdistanê, li erdê ku di bin kontrola kurdan de ye, gund, dibistan û kanî ava kirine. Berpîrsên projê, li ser kar û projeyên xwe hem bi wêne û hem jî bi gotin agahdarî dan me.

Em çûn serlêdana çend dezgeh û sendikayên din jî. Yek jî van, sendika rojnamevanên Kurdistanê bû.

Komando yên kurd

14ê mehê, Cemşîd Heyderî hat otêlê, dê em bibirina li Hewlêrê û hinek dezgehên din bigeranda. Dema em li

Ez û kewek
li otêla Ebû Sena

dike. Yê esker lê mêze kir û ji Cemşîd re got; *Tu Turkmen î, ji teksiyê derkevin û bi me ra werin!* Hêdî me nikaribû bi wan eskerana re deng bike, ji ber ku me fehm kir, ku eskerê me xwendin û nivîsandina xwe tune. Eskeran, em dan ber xwe û hinekî bi peya çûn, li koşekê çend serleşker sekinibûn. Em birin ba wan. Wan, li pasaportên me nêrin û ji me ra gotin ew şeva çûyî tekîni bûye û du Turkmen hatine kuştin. Îro meşa wan heye. Loma ev kontrola dibe. Em serbest berdan. Min ji hesenê Metê re got; ma ew daxwaza te ne

ber otêlê li teksiyekê sivarbûn, hîn teksiya me bi rê neket, di her aliyê teksiyê de di carekê de eskerên komando yên kurd, teksiya me dan sekinandin. Ji me ra gotin; destên xwe hîlnin, derkevin derve û xwestin li çentê Hesênê Metê binêrin.

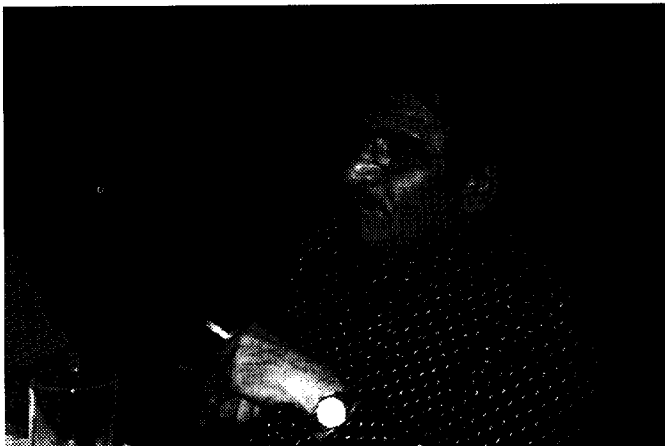
Hesenê Metê, hîn em li rê bûn li Suriyê, ji min re digot; ez dixwazim sêceki bikim dakû eskerên Kurdistanê min bigrên û bibin nezaretê, bê ka bibînim çawa ye. Ev tişt di bîra min de mabû. Ez fikirîm, dibe ku Hesên tiştê kiribe û loma ew eskerana hatin rêya me! Ji ber ku hema berê xwe dan ser Hesên.

Cemşîd jî li pêşiyê rûniştibû û xwest nasnama xwe nişanê esker bide ku ev li Zankoya Seleheddin, wek mamoste kar

bû? Bila tu bibirana û te carê hepisa wir bidîta. Lê ew car ne îşê heneka bû ji ber ku wan eskerana Cemşîd Heyderî, wek Turkmen dîtibûn, îş ciddî bû!

Çûyîna Suleymaniyê

15ê mehê em sibehê zû, bi teksiyekê rê ketin bo herin Suleymaniyê. Bajarên; Koysancax, Ranya, Dokan, Suleymaniyê, Qeredax, Derbendi Xan û her yê dinên biçûk û mezin heta sinorê Iranê di bin kontrola Yekîtiyê de bûn, ji navbeyna Hewlêrê û Suleymaniyê de 11 nokteyên eskerî yên kontrolê hebûn. Şeş, li aliyê mintika KDPê û pênc jî li aliyê YEKÎTÎYê bûn. Li hemû wan nokteyena kontrola çûyîna û hatinê dikirin.

Heta nokta dawî ya hêla KDPê em rihet hatin. Şofêrê teksiyê pasaport û viza me ya Kurdistanê nîşanê wan dida û em derbas dibûn. Lê, li nokta dawîya KDPê ew tişt hêdî pere nekir. Berpirsê kontrola vir, xwastibû hinek pirsan li me bike. Em kî ne û ji bo çi terine Suleymaniyê?

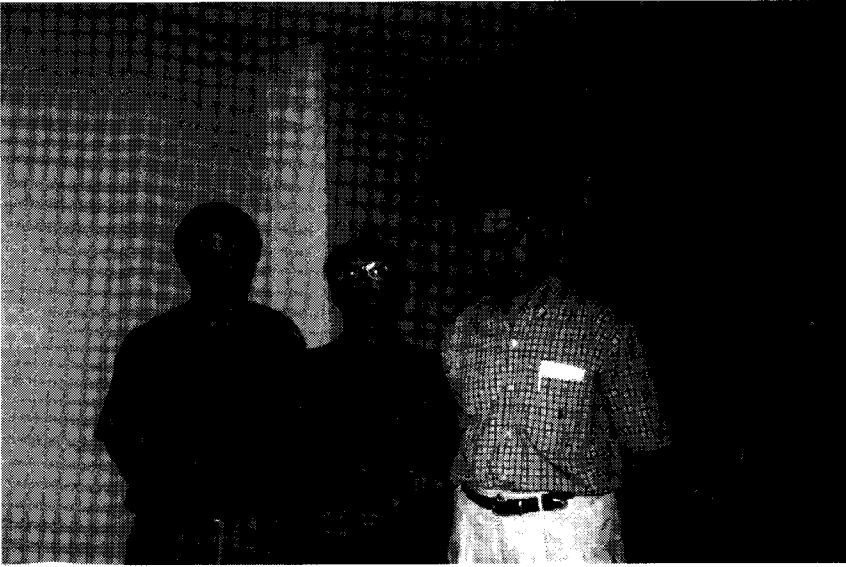
Şofêrê me paşde hat. Îcar ez çûm ba yê berpirs. Hinek ji rê dûr, di xaniyekî biçûk de, li ser ciyê xwe, xwe dirêj kiribû. Hîn bi biceme bû. Bê ku ji ciyê xwe rabe, pirs kir û go; hûn li ku tên û hûn ji bo çi terine Suleymaniyê? Min heta wê derê tu manzereyên wiha bê terbiye û bê nizam li tu dera nedîdibû. Ew ci hal bû? Îsanek li ser vazifa xwe bi wi halî kar dikir. Ez ji wê rewşê gelek eciz bibûn û min qet nedixwast li wir, bi wî camêrî re têkevim munaqaşî û yekûyek bersiva wi bi hurmet bidimê. Min yek car jê ra got: Em mêwanên wezîrê perwerdê, birêz Ebdil Ezîz Teyip in. Ji bo çapxana perwerde ya li Suleymaniyê diçin. Em ji Swêdê, ji bo wî karî hatine. Camêrê min hema di cî de

rabû ser xwe û pasaport û kaxizên vîzê da min û oxira me xwest.

Em hêdî ji mintiqa KDPê derdiketin û diketin erdê ku ne di bin kontrola tu aliyêde ye. Hebû qasi deh km wala û tenê ciyên mevziyan xuya dikirin.

Dema em hatin aliyê Yekîtîyê, divê em li wir jî vizeka din bigrên daku bikaribin, derbasbin. Ji bo vîza derbasbûyîna vî ali, divê du resim û hinek kaxiz bihatana dagirtin. Berpirsên li vir îsanên partizan bûn û dikaribûn bi me re hinekî sohbet û yaranîya jî bikin. Her çiqas fotografên me tunebûn jî kaxizên me tije kirin û me li vir ji wek li ser sînorê Suriyê pereyek ji bo viza vir da û em derbas bûn.

Li Suleymaniyê, em li otêla Ebû Sena bicîh bûn. Em dê sê rojan li wir bimana. Bajarê Suleymaniyê ne wek bajarên din ên Kurdistanê bû. Di pir alîyan de, ji yê din cudatir bû. Berî her tiştî bi plan hatibû awakirin. Derûdorê Suleymaniyê çiya ne. Bajar xwediyê cadeyên mezin û fireh e. Universita Suleymaniyê

bi serê xwe xwedî avahiyên bi rêkûpêk û mezin e. Li Suleymaniyê jî gelek dezgehên kulturî hebûn. Ji ber wextê me hindik bû, divê me hinek ji van bi lez ziyaret bikin.

Bi navê Serdem dezgehê jî bo çap û belavkirina kitêb û kovarên edebî, lêkolînî hatibû saz kirin. Berpirsiyariya Şerko Bêkes de dihat meşandin. Wê rojê, em çûn seredana birêz Şerko Bêkes, li dezgeha Serdem. Hemû karê xwe yê çapê bi du makînen biçûk, yê stensilê çap dikirin. Hatice Yaşar jî li Sileymaniyê bû, bihistibû, ku em li ba Şerko ne, ev jî hat, me hevdû li wir dît. Hatice pir bi kêf û serbilind bû. Bi hatina me re jî gelek kêfxweş bibû.

Wê êvarê em li restauranga serçinarê, mêvanên Şerko Bêkes bûn. Serçinar çiyekî hênîk û xweş, ku li Sileymaniyê bi navûdeng e.

Mêvaniya Malbatekê

Xecê, em li Sileymaniyê, li derên bi navûdeng, gerandin. Êvarekê em li

malekê bûn mêvan. Malbatek ku wek piraniya malên kurda, ji mêvanan re deriyê wan hertim vekirî, mêvanhez û sosyal bûn. Însanên ku me qet nas-nedikir, bi zarûzêçên xwe ve, li ba me rûniştin heta derengiya nivê şevê, wek em jî, ji malbata wan bin, bi henek û yaranîyan, şewek xweş, me bi hev re derbas kir. Însanên li wir, xuya bû kêfa wan jî Xecê re dihat.

Roja dinê em çûn seredana Çapxana Perwerdê ku di nav avahiya universita Sileymaniyê de bû. Li vê çapxanê jî makîneyeka Heidelberg a nû hebû. Însanên ku li beşa repro û kumpûtîrê de kar dikirin, di aliyê bi karanîna teknîka nû de hîn zanatir û jêhatî bûn. Kitêb û kovarên ku li vir çapkiribûn hîn baştir xuya dikirin.

Piştê em çûn seredana Letif Helmet. Ew jî di dezgeheka kulturî de berpirs e û kovareka edebî û çandî derdixin. Letif Helmet wek şair û nivîskarekî serkeftî têt naskirin. Berhemên bi kalîte yê jî bo zarokan jî nivîsandine.

Îcatên Hêro Xanê

Berbi êvarê, em dê biçûna dezgeha Xak, ku di bin serokatiya Hêro Xanê we dihat meşand. Li wir weşanên televîsyonê û çapemeniyê dihatin kirinê. Li vir jî îmkânên van pir tunebûn. Lê, disan jî karên xwe bi rêkûpêk dimeşandin. Hêro xwest oda xwe ya çapemeniyê nîşanê me bide. Dema em ketin odê, tu makînen çapê ber çawên min neketin. Min bi meroq li derûdora xwe mêz kir; li ser maseyekê çavên min li makineyeka dûrînê, ya bi merka Singer a kevn ket. Di odayeka din de buzdolabiyek serberjêrkirî dît. Hêro fehm kir ku ez bi meroq li wan tiştana mêze dikime, hat îcatên xwe yê nû, ku ji bo çapkirina kitêban bi kar tîne, bi min da nasandin.

Belê, bê îmkânî merivan mecbûrî îcata dike. Hêro jî ji buzdolabê, ji xwe re makîna ku ji bo çinkoyên çapê bişewitîne çêkiribû. Makîna dûrînê jî di cildkirina kitêban de, bi kar tîna. Însaneke xwîngerm, sosyal û jêhatî, dihat

xuya kirin. Bi xwe keça Îbrahîm Ehmed e. Diya Hêro, ji kurmancên Vanê bû ye. Kurmancî jî baş dizanî. Kêfa wê ji kitêban re gelek dihat. Bi taybetî ji kitêbên zarokan re. Li wir kovarek bo zarokan, bi rengîn û xweş jî derdixistin.

Roja dawî, me xwest hinekî li nav bajarê Sileymaniyê bi serê xwe bigerin. Em çûn Kitêpxana Gel, Baxçê Azadî, ku heykelên nivîskar û navdarên kurda yê wek Yılmaz Güney wan, li wir hatine çêkirine. Xelk diçe li vir piyasê dike. Wê rojê bi nivro Hesênê Metê xwest li Baçê Azadî razê. Ez çûm, li otêlê du-sê saetan razam û Hesên jî, li Baxçê Azadî. Piştî nivro li derûdora saet 6an me dê hev du li Baxçê Azadî, li ber heykelê Yılmaz Güney bidîta.

Dem a ez saet şeşa hatim, min dît Hesên hîn li şûna xwe li ser erdê razaye. Hesên bi kêf bû. Li ser erdê azad, karibû bi rihetî serê xwe deynê ser axa welatê xwe û razê.

Em çûn hinekî li nav bajêr û li bazarê geriyar. Çi tiştên xwarin û

Kitêbxana Gel
li Sileymaniye

vexwarinê bin û çî jî tiştên din, wek cilûberg, aletên elektronîk yên mala û h.v.d. bin, li bazarê tîje bûn. Te çî bixwesta hebû. Hem jî tiştên bi qalîte. Lê hemû, tiştên ku tèn serf kirinê bûn.

Êwara 18ê mehê em disan li Serçînarê, bûn mêvan. Îcar em mêvanên Mulazim Omer bûn.

Deftereka me ya bi bergê reş bi me ra bû. Me navê vê danîbû deftera reş. Ji bo bîranînê, însanên ku me didît, ku bixwestana çend rêz ji bo me, di vê deftera reş de dinivîsandin. Piraniya însanên ku me dît û di deftera me da çend rêz nivîsandin yên rewşenbîr û siyasi bûn. Piraniya wan jî dizanîbûn ku em qet herfên erebî nizanin bixwînin. Lê her disan jî piraniyên wan bi tîpên erebî ji me ra dinivîsandin. Di wê şawa dawî de, li Serçînarê, li masa me, însanek ku ne em ji nêz de denasdikirin û ne jî siyasî bû. Lê însanekî zanayî muhendîz bû. Bi xwe, xas soran û yek kelîme kurmancî jî nîzanîbû. Ew birader, birêz Qadir Faqe Alî bû. Wî ev

rêzên li jêr, ji bo me bi tîpên latîni lêkiribûn:

Sewî 18/19-7-2000

Sivên: Serçînar

*Daniştvan: Berêzan Mulazim
Omer, Ali Çiftçi, Hesenê Metê, Xuşka
Xecê, Qadir Faqe Alî*

Le Serçînar mîwanî kak Omer bûn.

*Be daxewe şeweke zor germ bû, belam
şewekî xoş bû.*

*Herçende pêwîst bû min zyatir
xizmetyan bikem, belam kak Omer
hasta be mîwandari.*

*Kûwadarim Çarekî tir le
xizmatyanda bin.*

Qadir Faqe Alî

(ji deftera reş)

19ê mehê, em sibê zû ji Sileymaniye derketin. Wê rojê saet 10an de ji bo hevdîtîne, wexta me li gel birêz Mesud Barzanî hebû. Dema em hatin otêla Çar Çîra, me dît li salonê ti çiyekî ku meriv rûne nemaye. Ti odayên wala jî nema-

Seredana li ba
rêzdar Mesud
Berzanî

bûn. Qelebelix bû. Hemû mêvanên dezgeha Gulanê bûn. Nivîskarên ji beşa Kurdistana Îranê û yên seranserê Herêma Kurdistana Irakê li vir topserhev bibûn. Piştî şera di navbera KDPê û Yekîtîyê, cara yekem bû ku qasî 80 rewşenbîr û nivîskar ji mintîqa di bin kontrola Yekîtîyê de ye, hatibûn wê civînê.

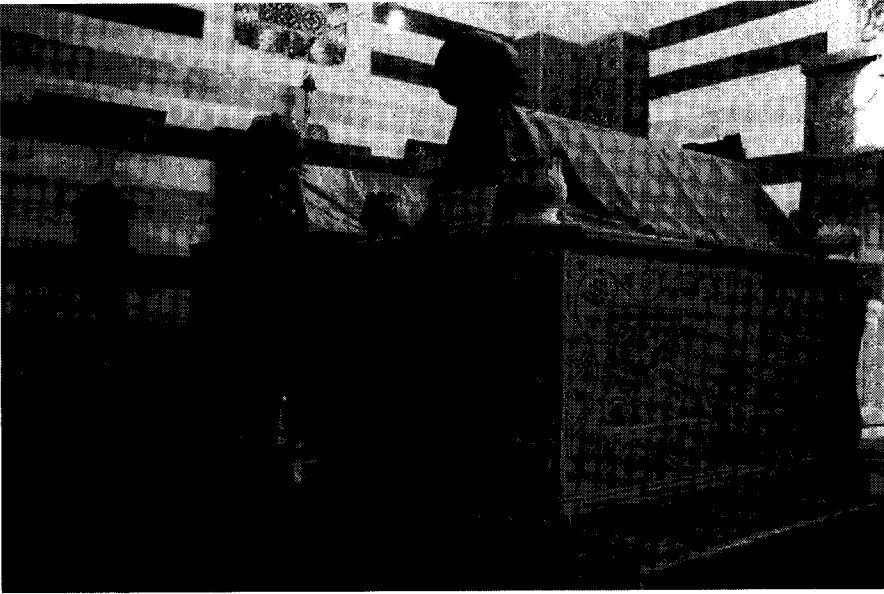
Hevdîtina bi rêzdar Mesud Barzanî re Resîdenta birêz Mesud Berzanî li Salahadinê hinekî derweyê bajêr di nav baxçeyekî de ye. Dema em çûn, birêz Mesud Barzanî, bi cilûbergên xwe yên kurdî, li gor edetên me yên kurmançiyane, li ber odeya xwe, bi Kerîm Sîncarî ve li bende me sekinibûn. Xêrhatina me kirin û em vexwendin oda mêvanan. Kerîm Sîncarî, bi xwe demekê li Swêdê ma bû. Nasiya me berê de hebû. Dema çavên wî li me ketin gelek kêfxwaş bû.

Li oda mêvanan; Mesud, Kerîm, Muayed, Hesen û ez bi hev re rûniştibûn. Muayed, ez û Hesenê Metê, ji bo

birêz Mesud da nasandin. Me jî kitêb û kovara Bîrnebûnê wek diyarî da Mesud.

Mesud mêz kir, ku em û Kerîm hev nasdikin, bi henek ji me ra got: ez dizanim hûn ji gotina “mît”ê hez nakin. Lê, Kerîm berpîrsê “mît”a me ye. Herviha me dest bi sohbeta xwe kir. Sohbeta me li ser rewşa karê kulturî, ziman û weşangeriya kurdî bû. Min bi kurtî hinekî li ser Kurdên Anatoliya Navîn û kovara Bîrnebûnê qise kir. Sohbeta me hat ser ala kurdî û girîngiya wê di mesela sexsiyeta kurdîtiyê de. Birêz Mesud hinekî bahsa biryara bi kar anîna ala Kurdî kir. Dema me li ser wê meselê dîtînen xwe digot, wî hema di cî de gotina xwe dibirî û bi hurmet guhdariya me dikir.

Bi birêz Mesud re sohbet kirin xweş bû, lê tenê 45 deqîke, wextê me li ba wî hebû. Wext zû derbas bû. Em mecbûr bûn jê xatirê xwe bixwazin. Dîsa dema em ji odê derketin heta ber dêrî, bi me ra hat û me xatirê xwe jê xwest.

Devdeva nîvro bû, em ji bo xwarina nîvro bernedan. Piştî xwarinê em wegerîn hatin otêla xwe. Wê êwarê Kerîm Sîncarî em li otêla Çar Çira vexwandin xwarina êwarê. Kerîm û Muayed bi bîranîn û serpêhatiyên xwe yên li Swêdê sohbetek xweş û bi kêr, bi me ra heta nivê şewê kirin.

20ê mehê, em wegerîn Dihokê. Şevêkê din li Dihokê man. Me hinek însanên din jî dît û bi wan re jî sohbet kir. Em êdî hîne wir bibûn û destê me li welêt nedibû. Roja 21ê mehê divê me hêdî xatirê xwe ji van însanên ku hewqas qedir û qîmeta me girtin, bixwasta. Hiseka ku dema ez cara sifê li gundê xwe derketim, bi min re çêbû. Birêz Muayed Teyip hat ber otêla me û em bi ereba resmî ya televizyonê bi rê kirin.

Dema em hatin ser sînor, aliyê Suriyê disa tawekî bi me girt. Em dê disan bihatina ber destê ew polis û mixabîrên ereb ên Suriyê. Li ser avê disan li çentên me dinêrîn û pîrsa kitêbên ku me li Kurdistanê bi xwe re anîbûn dikirin. Lê

îcar tişteki ecêp bi min hatibû. Ez êdî wek cara hatinê, ji kontrola wan pir eciz nedibûn. Ji ber ku li Kurdistanê ew esker û polis heta polisên trafikê bi me xweş dihatin û em bi wan serbilind bûn. Ew hisên berê, dema min esker an polisek li ku derê bidîta, her xofek diket nav canê min, niha nemabû. Li Kurdistanê, me li ku esker an polisek bidîta, me silav didayê.

Wê rojê, piştî nîvro em disan hatin Kamîşliyê. Şeveke din em bi Kurdên Kamîşliyê re man û roja din me xatirê xwe ji hev xwast.

Em bi otobusê ji Kamîşliyê çûn Helebê. Em rojekê jî li Helebê man. Em danekî li nav bajêr û derûdora qela helebê û pazara helebê ya kevn geriyên. Li Helebê, me çend kurdên rewşenbîr û nivîskar dîtîn û bi wan re sohbetek li kafeteryekê kir. Yên ku hatibûn; Xwadiyê pirtûkxana Bedirxan, M. Hemo, Dr. Ehmed Barakat, Hesen Berzencî, Xalid Mihemmed û Yasîn Hisên bûn.

Em bi otobusa şevê, li Helebê derketin. 23ê mehê, ber sibê, saet çarûnîv hatin Şamê. Balafira me 26ê mehê dê rabû ya. Sê rojên me mabûn, ku em muameleya xwe, ya ji Suriyê derkevin, çêbikin. Çêkirina wê muameleyê ne hêsan bû. Dema ez li Tirkîyê cara sifê derketim, min hewqes zahmetî nedîtibû. Piştî karekî du rojên întensiv, me kaxiza xwe ya derketinê hel kir. Roja dawiyê em çûn ser tirba Selehedin Eyûbî û camiya Eyûbîyan.

26ê meha 7an berbi sibê, saet 04an de balafira me dê rabûya. Em du saeta berî rabûna balafirê hatin ciyê balafirgehê. Me muamela valiz û biletên xwe bi hêsanî hel kir. Dema em dê di kontrola

pasaportan de derbasbûna, Hesên kaxiza xwe ya derketinê, nedît. Min mêze kir, dê serê me biêşînin, polîsek li ber min sekinîbû her wek ji min pera bixwaze, bi min re çend kelîmê, bi kurdî qise kir û ez têgêştim ku ew birader pera dixwaze. Li ser min kulteyek perê Suriyê hebû. Min hema ev pere, wekirî da wî polîsî. Wî, ji me re got; Yallah ... derbas bin! Ez li Hesên wegerim, ev hîn di nav çentê xwe li kaxizê digeriya, min jê ra got; tamam e, de were, pêwîstiya kaxizê nema. Hesên çentê xwe girt û em derbas bûn.

Min di jiyana xwe de cara sifê ruşvet li vir da. Hesên gelek matmayî ma û go; çawa dikarin bê ew kaxiz me berdîn?

Çend rêz ji deftera reş

Êvarîyeka gelek xweş e.

Îro du hevalên hêja, Hesênê Metê û Ali Çiftçî li Kurdîstanê bîn û li baxçê Êkîtiya Nivîskarên Kurd, li Duhok bîn ... Ez pir kêfxweş im û dilşad im bi ditîna we.

Hûn bi xêr hatin.

Hesênê Silêvaneyî, Duhok 5/7/2000

Bi rastî, di nasîneka weha bi lez da û di demekê wilo kurt da mirov nikare hemû hesta sozên xwe darijîne.

Welê di ronîstineka weha da ku hemo sinorên polayên dijminan drist kirin, bi hest û hizrên nivîskar û hizirwanên Kurd dihêne şikandin û welat di hembêza me da yek dibe. Çend xweşke îro di hembêza Duhukê de Kurdên hemû parçan li hev kom dibin û şahiyek gînan rohan tê bestîn. Bi nasîna hewe yên berêz pir şad bûm, Elî û Hesênê Metê. Hîvîdar im ev serdan bibe dergayek berî ji bo pêtir tîkiliyê, serdaneka şad ji we ra dixwazim. Di nav gergê Kurdistanê de, di nav hewan çiyên xuragrên wêd.

Beşîr Mizarîê helbestwan, 5/7/2000

Pir be dil pê xoşhal bûm, be hatintan bo Kurdistanî Azad.

Be xoşiyewe bexêrhâtintan dekem le Hewlêrî paytext. Kak Ali yekêke le hevale here yekekan im le welatîxurbeta le Swêd. Herweha Kak Hesênê namo niye bo ême. Hîwadarim wextêkî xoş bibene ser le Hewlêr û le Kurdistanî welatî xitan.

Itir xaoşîtan dexwazim.

Goran/Hewlêr, 8/7/2000

Birayên hêja Hesên û Ali

Duhî bi didara du gencên roşenbîrên Kurdîstana bakûr şad bûm, ku niha rûniştîyên Swêdê ne û bi mêvanî kirina wan serbilind bûm...

Hêvîdarim ev hevbendiye heşta mokum û xweş bibît, ji bo xizmeta gelê Kurd. Zêde kêfxweş bûm, dema min zanî ev her du bira yê şareza di aliyê çap û çapxaneyan de, ku serdana çapxaneya wezereta me ya perwerdê kirbûn.

Min zor pê xweş e ji nîzik va guh li tîbînî û boçûnên wan bigirim. Çünke piştrast im. Ew tîbînî dê cihê bayex û pûtepêkirîna me bin û mifa jê hête wergirtin.

Hêvîdarim ev hevbendî û birayîn yê her berdewam bît û her şad û serfiraz bin.

Ebdil Azîz Teyîb, Wezîrê Perwerda Herêma Kurdîstana Iraqê, 11/7/2000

REVŞ

Mêvanên destdirej
zimandirej
û gotinên ku dilê min
wek şewetê hesin dêşandin
gundîyên bêdeng
rewşeke deng
wek destbend
û mîna kevirê sîsyfos giran

Aşqa bi dizî
evîna bi serîkî
tuneyîke gemarî
bextekî nifirandî
nasnameyeke beazadî
hesên zincîr digerlandî
radigerîyam
mîna tîremarê teboxê yî

xwînkeli

Bazîrgan
bazîrganên dew tiji şor
-xwedê ji şerê wan biparêze-
bi navê Muhammed
bi navê aşîrêtiyê
bi navê ar û namûs
û bi navê şan û şerefê
dilên keç û lawan
digerandin
der bi der
û bazar bi bazar

Ferîdûn

MIN

Min
Ne wek Gilgamêş
Ne ji mîna Faust kir
Min dilê xwe yî
Xemgîn
Wek eleg û bêjing
Û xiş û xal
Da keça kurd

Ferîdûn

Li bîra Heselmên
darên genim
bejnên xwe
li ber bayê bakûr
wek bûkên bi ducana
sermest û ji xwe xweş
û mîna sergovendên bengîn
ba dikirin

Ferîdûn